

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 48.

Torsdagen den 18 juni.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande juni.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 74, 134 och 146 samt bankoutskottets memorial nr 30—32 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 74):

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr Gustafsons i Dädesjö motion II: 313, till *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämnningar och byggnadsminnesmärken* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av 29,000 kronor, att utgå efter den fördelning, Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Gustafsons i Dädesjö motion II: 313, till *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämnningar och byggnadsminnesmärken* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av 25,000 kronor, att utgå efter den fördelning, Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 60 Ja och 113 Nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 76 Ja och 51 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 60 Ja och 113 Nej, sammanräkningen visade ..... 136 Ja och 164 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 30):

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i punkten 6 av sitt utlåtande nr 20 hemställt, eller att motionen II: 345 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motion II: 345, medgivit, att förre fortifikationsarbetsförmannen Leo Vilhelm Sundström må från och med den 1 januari 1936 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 504 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 41 Ja och 154 Nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 55 Ja och 73 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller... 41 Ja och 154 Nej, sammanräkningen visade ..... 96 Ja och 227 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

3:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 31):

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla Kungl. Maj:ts i propositionen nr 92, punkten 4, gjorda framställning eller att riksdagen må medgiva, att t. f. landsfogden i Hallands län Anton Johan Arvid Jacobson må från och med månaden näst efter den, varunder han frånträder förordnandet såsom landsfogde, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 2,700 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad bankoutskottet i punkten 14, av sitt utlåtande nr 20 hemställt och alltså avslagit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 60 Ja och 125 Nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 79 Ja och 48 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller... 60 Ja och 125 Nej, sammanräkningen visade ..... 139 Ja och 173 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

4:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 32):

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i punkten 22 av sitt utlåtande nr 26 hemställt, eller att motionen II: 561 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motion II: 561 medgivit, att f. d. reparatören vid statens järnvägar Karl Johan Johanssons änka Ida Johansson, född Johansson, må från och med den 1 januari 1936 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, uppbära en årlig pension av 384 kronor, att utgå av trafikmedel.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 33 Ja och 160 Nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 55 Ja och 69 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller... 33 Ja och 160 Nej, sammanräkningen visade ..... 88 Ja och 229 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

5:e omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 134):

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) med bifall till herr S. Larssons m. fl. och herr J. Nilssons i Hörby m. fl. samt herr T. Gardells i Gahns m. fl. motioner (I: 23, II: 81 och II: 250) ävensom i anledning av herrar O. Walléns och G. Nybloms samt herrar A. Meyerhöffers och C. G. Jacobssons motioner (II: 1 och II: 38), till det *frivilliga skytteväsendets befrämjande* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 227,325 kronor;

b) i anledning av herr B. Holmgrens motion (II: 76) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, må från förefintliga reservationer under anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid kunna varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat

a) avslå de av herr S. Larsson m. fl. och herr J. Nilsson i Hörby m. fl., herr T. Gardell i Gahns m. fl., herrar O. Wallén och G. Nyblom samt herrar A. Meyerhöffer och C. G. Jacobsson väckta motionerna (I: 23 och II: 81, II: 250, II: 1 samt II: 38) rörande anslag för budgetåret 1936/1937 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

b) avslå den av herr Holmgren väckta motionen (II: 76) angående dyrtids-tillägg för budgetåret 1936/1937 till den å skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 89 Ja och 104 Nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 76 Ja och 51 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller... 89 Ja och 104 Nej, sammanräkningen visade ..... 165 Ja och 155 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

6:e omröstningen

(enligt statsutskottets memorial, nr 146):

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 197 och II: 540 icke må vinna riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att med bifall till motionerna I: 197 och II: 540 bemyndiga Kungl. Maj:t att till de statstjänstemän, som under tiden 1 april 1931—30 juni 1933 varit placerade i Linköpings stad och på vilka socialstyrelsens dyrortsgruppering är tillämplig, utbetala skillnaden i lön mellan D- och E-ort.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 64 Ja och 123 Nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 69 Ja och 58 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 64 Ja och 123 Nej, sammanräkningen visade ..... 133 Ja och 181 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 170 och bevillningsutskottets betänkande nr 50.

§ 4.

Vidare föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets memorial, nr 51, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial, nr 2, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ansvarighetslag för nämnda fullmäktige m. fl.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 5.

Härpå föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 82—85.

§ 6.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen m. m.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare biföll kammaren deputerades hemställan.

§ 8.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 363, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag.

§ 9.

Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt samt i samband därmed väckta motioner, dels ock väckta motioner angående lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m.

Genom en den 18 april 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 240, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag om förenings- och förhandlingsrätt; 2) lag om ändrad lydelse av 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister; samt 3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft tolv i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna

inom *första kammaren*

nr 421 av herr *Sigfrid Hansson*,

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

nr 428 av herr *Hamrin m. fl.*, och
nr 429 av herr *Bagge m. fl.*, samt

inom *andra kammaren*

nr 820 av herr *Andersson i Rasjön m. fl.*,
nr 823—826 av herr *Skoglund m. fl.*, och
nr 827 av herr *Jacobsson m. fl.*

I förevarande sammanhang hade utskottet jämväl till behandling upptagit sexton andra inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna

inom *första kammaren*

nr 210 och 211 av herr *Hamrin m. fl.*,
nr 266—269 av herr *Bagge m. fl.*, och
nr 270 av herr *K. G. Westman*, samt

inom *andra kammaren*

nr 10 av herr *Ström m. fl.*,
nr 152 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå,
nr 475 och 476 av herr *Andersson i Rasjön m. fl.*,
nr 583 av herr *Johanson i Hallagården*, samt
nr 584—586 och 598 av herr *Anderson i Norrköping m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 428 yrkandet I, I: 429, I: 430, II: 820 yrkandet I, II: 823, II: 824 och II: 827, med förklarande att de i propositionen framlagda lagförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

- 1) lag om förhandlingsrätt;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister; och
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;

B. att motionerna I: 428 yrkandet I, I: 429, I: 430, II: 820 yrkandet I, II: 823, II: 824 och II: 827, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 428 yrkandet III och II: 820 yrkandet III måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt;

D. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 431 och II: 825, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i frågan om lagfästande av förhandlingsrätten för sådana kategorier av arbetstagare, vilka anställdes i allmän tjänst genom privaträttsliga arbetsavtal, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

E. att motionerna I: 431 och II: 825, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under D. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 421, I: 428 yrkandet II, I: 432, II: 820 yrkandet II samt II: 826 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen, i anledning av motionerna II: 210, I: 267, I: 269, I: 270, II: 475, II: 583, II: 584 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan om föreringsväsendets normering genom lagstiftning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning;

Anq. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

H. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 210, I: 267, I: 270, II: 475, II: 583 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt utredning av frågan angående lagstiftning om vissa ekonomiska stridsåtgärder med beaktande därav att en sådan lagstiftning borde vara rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning ävensom av det sammanhang, vari denna utredning borde ställas till den av utskottet föreslagna utredningen av frågan om föreningsväsendets normering genom lagstiftning, samt att de förslag, vartill nu ifrågavarande utredning kunde föranleda, måtte framläggas för riksdagen;

I. att motionerna I: 269 och II: 584, i den mån de varit föremål för behandling i förevarande utlåtande, måtte anses besvarade genom vad utskottet under G. hemställt;

J. att motionerna I: 210, I: 267, I: 270, II: 475, II: 583 och II: 585, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under G. och H. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

K. att motionerna I: 211, I: 268, II: 10, II: 152, II: 476 och II: 586 ävensom I: 266 och II: 598, de två sistnämnda i den mån de varit föremål för behandling i förevarande utlåtande, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:
av herrar *Sigfrid Hansson, Hagman, Olof Carlsson, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, fru *Nordgren* samt herr *Hermansson*, vilka ansett, att utskottets hemställan under A—F bort erhålla följande lydelse:

A. att riksdagen med förklarande, att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av reservanterna framlagda förslag till

1) lag om förenings- och förhandlingsrätt, överensstämmande med Kungl. Maj:ts motsvarande förslag utom beträffande 4 och 8 §§;

2) lag om ändrad lydelse av 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister; och

3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;

B. att motionerna I: 428 yrkandet I, I: 429, II: 820 yrkandet I och II: 823, i den mån de icke blivit beaktade genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, samt att motionerna I: 430, II: 824 och II: 827 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 428 yrkandet III och II: 820 yrkandet III icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. och E. att motionerna I: 431 och II: 825 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionen I: 421 måtte anses besvarad genom vad under A. hemställts ävensom att motionerna I: 428 yrkandet II, I: 432, II: 820 yrkandet II samt II: 826 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

av herr *Knut Z. Petersson*, som beträffande 1 § i lagen om förhandlingsrätt hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, erhöles på begäran ordet av herr andre vice talmannen **Jeppsson**, som yttrade: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 58 föreslås

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

att utskottets hemställan må föredragas punktvis;

att punkten A må företagas till avgörande på det sätt, att först föredragas vart för sig utskottets under punkten upptagna lagförslag paragrafvis med slutstadganden, ingresser och rubriker sist samt därefter utskottets hemställan;

att lagtext icke må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

samt att vid det lagrum, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A.

Utskottets under 1) upptagna förslag till lag om förhandlingsrätt.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningsättet upptogs först till behandling 1 §.

Denna paragraf hade jämte rubriker och ingress följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

Lag

Lag

om förenings- och förhandlingsrätt.

om förhandlingsrätt.

Härigenom förordnas som följer:

1 kapitlet. Inledande bestämmelser.

1 §.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar.

Denna lag äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare i enskild tjänst.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Den som har tagit del av den allmänna debatten om regeringens förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt och likaså av all den kritik, som kommit detsamma till del i väckta motioner, kan lätt hava fått det intrycket, att detta förslag är ett synnerligen underhaltigt dokument, och att det framför allt präglas av en tendens att icke taga tillräcklig hänsyn till de privatanställdas intressen. Förslaget lär vara utformat framför allt med hänsyn till de vanliga fackföreningssynpunkterna och skulle grunda sig på den tankegången, att det är fråga om stridsorganisationer, som tillgodose sina intressen i sista hand genom arbetsinställelse. Står man under intryck av denna debatt och sedan tar del av utskottets utlåtande, så måste resultatet bli ganska överraskande. Ty i flera av de punkter, mot vilka kritiken särskilt riktat sig, visar det sig, att utskottet accepterat regeringens proposition.

Utskottet har sålunda till en början icke väjt undan för tanken att antaga en lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt utan att samtidigt en lagstiftning om arbetsavtal kommer till stånd. När det vidare är fråga om det speciella medlingsförfarande, som regeringen föreslagit, och mot vilket kritiken särskilt riktat sig, har utskottet accepterat regeringens förslag till ett medlingsförfarande inför förlikningsmannen, en avdelning i lagförslaget, som utarbetats med avvikelser från den Fehrska kommitténs förslag. Visserligen har utskottet dessutom bjudit

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

på ett alternativt medlingsförfarande, som jag skall komma till i det följande, men det i propositionen föreslagna medlingsförfarandet accepteras dock av utskottet.

En huvudsaklig anmärkning mot förslaget var vidare den, att arbetsdomstolen utan ändring i sin nuvarande sammansättning skulle ha att behandla frågor, som bl. a. särskilt berörde de privatanställdas intressen. Det ansågs vara orimligt, att arbetsdomstolen icke skulle få en specialsammansättning med hänsyn till dessa. Även i den punkten har utskottet accepterat regeringsförslaget och alltså ansett, att man tills vidare kunde underlåta att vidtaga några ändringar i arbetsdomstolens sammansättning.

Detta betyder icke, att utskottet skulle ha godtagit propositionen i alla delar. Utskottet har tvärtom gjort ett par betydelsefulla ändringar. Den viktigaste av dessa gäller föreningsrätten. I fråga om denna har utskottet i det väsentliga strukit bort det som innebar garantier för föreningsrätten. Detta kan emellertid i vart fall icke anses innebära någon förbättring av regeringsförslaget, åtminstone icke om man ser det hela ur de privatanställdas synpunkt. De privatanställdas huvudorganisation har också i ett utfärdat cirkulärbrev låtit riksdagens ledamöter veta, att de privatanställda äro synnerligen besvikna över utskottsförslaget i denna punkt, och man vädjar till riksdagen att anta de av regeringen utformade garantierna för föreningsrätten.

Vidare har utskottet skurit bort från tillämpningen av denna lag befattningshavare i allmän tjänst, som icke äro ämbets- eller tjänstemän. Även den reduktionen av förslaget kan icke gärna vara vidtagen i de privatanställdas intresse, då det ju ur deras synpunkt måste vara ett önskemål att få tillgodonjuta de förmåner, som lagen erbjuder, även om de äro anställda i det allmännas tjänst genom privaträttsliga kontrakt.

En del av utskottsförslaget utgör emellertid icke en reduktion av, utan tvärtom ett tillägg till propositionen. Jag syftar härvidlag på det speciella medlingsförfarande som utskottet utarbetat. Till detta medlingsförfarande fanns en motsvarighet i det Fehriska kommittéförslaget. Detta förslag utsattes för en mycket stark kritik särskilt av socialstyrelsen och arbetsdomstolens ordförande. Det upptogs därför icke heller i propositionen. Utskottet har nu försökt undvika de största och viktigaste av de olägenheter, som myndigheterna härvidlag peka på, och försökt få fram ett förlikningsförfarande, som enligt dess mening skulle kunna antagas så där till nöds.

Jag skall efter denna lilla snabba översikt över de förändringar utskottet gjort i propositionen övergå till några mera detaljerade betraktelser rörande den del av förslaget som rör garantierna för föreningsrätten. I propositionen har man ju föreslagit ingående garantier för denna föreningsrätt. Mot propositionen har huvudsakligen anmärkts, att densamma icke upptager några bestämmelser till skydd mot organisationstvång. Nu kan det ju sägas, att frågan om organisations- tvång icke är en fråga som precis berör förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagare. Eftersom detta lagförslag avser att realisera just förhandlingsrätten, kan det icke med någon skymt av berättigande påstås, att en regel om organisations- tvång har sin plats i en lag om förhandlingsrätt. Det var emellertid på den punkten som kritiken riktade in sig, och tydligen har inom utskottet rätt delade meningar i denna sak. Därför har man också försökt undvika hela problemet. Det är alltså icke för att förbättra propositionen i de privatanställdas intresse, som man skurit bort propositionens regler om föreningsrätt, utan detta har skett därför att man velat undvika vissa svarigheter, som följt med den av utskottsmajoriteten intagna ståndpunkten. Då utskottsmajoriteten i allt fall bibehållit ett kort stadgande om föreningsrätten, frågar man sig: Vad betyder detta stadgande? Ja, det innehåller kort och gott, att föreningsrätten skall lämnas okränkt. Detta är en i och

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
 för sig synnerligen god formulering för ett stadgande till skydd för föreningsrätten. Formuleringen återfinnes för övrigt i propositionen, och den förekommer ofta i kollektivavtal. Alla ha varit överens därom, att skydd för föreningsrätten erfordras, om förhandlingsrätten skall kunna utövas på ett effektivt sätt. Ty det är klart, att om en organisation har förhandlingsrätt, men det finns vissa risker för de privatanställda eller andra arbetstagare att tillhöra vederbörande organisation eller dess ledning eller att uppträda som ombud för organisationen, det icke är mycket värde med förhandlingsrätten som sådan. Det har som sagt icke rätt någon tvekan om, att skydd mot kränkning av föreningsrätten fordras som grundval för förhandlingsrätten. Ett sådant skydd förutsattes också såväl i högerns som i folkpartiets motioner. Då man nu nöjer sig med att i lagen skriva in den allmänna satsen, att föreningsrätten skall lämnas okränkta, och man icke intar några som helst garantier till skydd för lagbudets efterlevnad och inga som helst påföljder för den händelse föreningsrätten trots allt skulle kränkas, är det klart att man frågar sig, hur utskottet tänkt sig, att en på detta sätt garanterad föreningsrätt skall kunna utgöra en tillfyllestgörande grundval för förhandlingsrätten. Går man till utskottets motivering finner man först av allt, att den är ytterst knapphändig när det gäller utläggningen av föreningsrättens innebörd. Det sägs på ett ställe i motiveringen: »Såväl föreningsrätt som förhandlingsrätt äro för närvarande i princip erkända i vårt land. Vad föreningsrätten beträffar förefinnes intet lagligt hinder för enskilda att sammansluta sig i föreningar för att tillvarata gemensamma intressen.» Är det alltså *den* allmänna grundsatsen utskottet vill skydda? Är det föreningsrättens skyddande gent emot statsmakterna som det i denna lag gäller? Det problemet behandlade vi ju i samband med den statsfientliga propagandan, men det har icke något som helst att göra med förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Sedan heter det i utskottets motivering: »Bestämmelser saknas emellertid, som reglera å ena sidan rätten att tillhöra en förening samt å andra sidan rätten att stå utanför en förening». Det är allt som man får veta i utskottets motivering på det stället. Sedan heter det i specialmotiveringen ytterligare, att enligt utskottets mening det är av värde att den föreningsrätt som enligt allmänna rättsgrundsatser redan nu förefinnes kommer till uttryck i lagen, och att utskottet därför föreslår att i lagen införes det stadgande, att föreningsrätten skall lämnas okränkta. Detta är allt som man får veta om innebörden av utskottets förslag på denna punkt. Man får alltså icke veta, om grundsatsen för föreningsrätten innebär annat än att det icke finns något lagligt hinder i detta land för att sammansluta sig till föreningar, att det i övrigt saknas regler på detta område, och att den sålunda erkända rättsgrundsatsen bör komma till uttryck i lagen. Detta verkar nära nog meningslöst.

Jag tillåter mig emellertid lägga in en mening i utskottets förslag. Jag utgår nämligen ifrån, att utskottet menat, att detta stadgande skall ges samma tolkning som när det står i ett kollektivavtal. Det är ju ett mycket vanligt stadgande i kollektivavtalen, att föreningsrätten skall lämnas okränkta. Därmed menas då icke en föreningsrätt i förhållande till stat och statliga myndigheter, utan därmed menas praktiskt sett att föreningsrätten skall lämnas okränkta ifrån arbetsgivarnas sida. Jag anser mig sålunda kunna utgå från den tolkningen, att om arbetsdomstolen, för den händelse denna lag nu kommer till stånd, får att handlägga ett mål om kränkning av föreningsrätten, domstolen har att bedöma detta spörsmål på samma sätt som när den har att handlägga ett mål om kollektivavtal, där detta stadgande är inskrivet såsom en ömsesidig förpliktelse från ena partens sida gentemot den andra. Men det är en stor skillnad mellan effektiviteten av ett stadgande i ett kollektivavtal och effektiviteten av ett likadant stadgande i denna lag. Man skulle ju kunna vara böjd för att tro, att en lag är mera effektiv än ett kollektivavtal. Så som utskottet formulerat denna lag, förhåller det sig emellertid

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

alldeles tvärtom. Om det står i kollektivavtalet, att föreningsrätten skall lämnas okränkta, faller detta under bestämmelserna i lagen om kollektivavtal, och i denna lag finns ett stadgande som säger, att individuella avtal, som stå i strid med kollektivavtalet, icke äro giltiga. Om en enskild arbetare låter förmå sig att skriva under ett individuellt avtal, vari han fränhänder sig föreningsrätten, trots att det kollektivavtal, som reglerar hithörande arbetsförhållanden, innehåller ett allmänt stadgande om att föreningsrätten skall lämnas okränkta, blir detta individuella avtal icke bindande.

I den lag vi nu diskutera finns emellertid icke någon motsvarighet till detta. Det finns enligt utskottets förslag icke någon bestämmelse som säger, att om en privatanställd, till exempel en ingenjör, skrivit under ett kontrakt, vari han förbinder sig att icke ansluta sig till en organisation av privatanställda, så skall denna klausul vara ogiltig. Tvärtom. Utskottet har tydligen uppsätligen strukit alla dylika påföljder. I såväl propositionerna som i motionerna fanns en bestämmelse upptagen, enligt vilken dylika klausuler skulle vara ogiltiga. Men denna bestämmelse finnes icke medtagen i utskottsförslaget. Ur den synpunkten är alltså ett stadgande i denna lag av väsentligt mindre värde än ett motsvarande stadgande i ett kollektivavtal. I ett annat avseende förhåller det sig också på samma sätt. Om det nämligen står i kollektivavtalet, att föreningsrätten skall lämnas okränkta, och det icke desto mindre händer att det sker en kränkning, så innehåller kollektivavtalslagen en bestämmelse om skadestånd. Denna bestämmelse avviker från de allmänna skadestandsreglerna särskilt i det avseendet att skadestånd kan utdömas även för s. k. ideell skada, alltså även för den händelse vederbörande icke kan visa att han lidit någon ekonomisk skada på grund av kränkning av föreningsrätten. Om han till exempel underlåtit att gå in i den förening arbetsgivaren förbjudit honom att gå in i, och han inför domstolen icke kan visa, att han lidit viss ekonomisk skada på grund därav att han hållit sig utanför denna förening, kan han icke desto mindre enligt lagen om kollektivavtal få skadestånd. Denna lag innehåller nämligen, att man kan få skadestånd även för dylik individuell skada. Det inträffar också ofta, att arbetsdomstolen utdömer dylikt skadestånd. Hur går det däremot om föreningsrätten kränkes och fallet kommer under denna lagbestämelse sådana den utformats av utskottsmajoriteten? Ja, det finns en skadestandsparagraf även i denna lag, men denna skadestandsparagraf omfattar icke kränkning av föreningsrätten. I denna har man uppsätligen tagit bort skadeståndspåföljden för kränkning av föreningsrätten. Det står i lagen ingenting om, att det kan bli någon skadeståndspåföljd, men det har sagts i pressen, att man härvidlag har att följa de allmänna skadestandsreglerna. Utskottet har ett generellt uttalande om påföljder i allmänhet, icke bara skadeståndspåföljder i allmänhet utan påföljder över huvud taget för en överträdelse av stadgandet i denna paragraf. Utskottet har ett uttalande i motiveringen som lyder på följande sätt: »Bestämmelser om påföljd för överträdelse av vad som stadgats i paragrafen hava icke införts i förevarande lag. Beträffande avgörandet av fråga, huruvida och i vilken ordning sådana påföljder skola inträda, bliva allmänna rättsgrundsatser att tillämpa».

Jag har nyss haft tillfälle utveckla hur utskottet anser sig i stånd att kunna hänvisa till allmänna rättsgrundsatsers innehåll när det gäller föreningsrätten. Här hänvisar man ifråga om påföljderna också till dessa erkända allmänna rättsgrundsatser. Det kan ju tänkas, att det på grund av allmänna rättsgrundsatser verkligen skulle kunna bli ett skadestånd i vissa fall om föreningsrätten kränkes. Det kan tänkas ett fall, då det kan påvisas ekonomisk skada, till exempel då en person blivit avskedad på grund av sin anslutning till en förening, men icke kunnat få någon ny befattning och avskedandet icke skett med stöd av en klausul i kontraktet. Då kan det ju tänkas att arbetsdomstolen skulle utdöma skadestånd

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
trots att det icke står något därom i denna lag. Men i åtskilliga fall, bland annat som jag tidigare nämnde, nämligen att någon skrivit under en klausul, i vilken han lovat att icke gå in i en förening och sedan blivit avskedad men fått en ny plats och sålunda icke kan påvisa någon ekonomisk skada, där skulle de allmänna skadeståndsreglerna icke räcka till. Det förefaller ytterligt egendomligt, att utskottet icke vill ge besked om huruvida det alls skall bli några påföljder. Man hänvisar till allmänna rättsgrundsatser, och de bestämmelser, som finnas angående skadestånd i denna lag, har man icke velat göra tillämpliga på kränkning av föreningsrätten. Det är ganska besynnerligt att utskottet uppsätligen strukit alla bestämmelser om påföljd i denna lag, när det gäller kränkning av föreningsrätten. Man kommer då fram till egendomliga resultat. En kränkning av föreningsrätten kan ske i det stadiet, då enligt utskottets förslag en särskild fredsförpliktelse skall gälla — alltså i det stadiet, då enligt det där nya kapitlet en förhandling pågår och ännu icke avslutats — och innebära en överträdelse av denna freds-förpliktelse. En överträdelse kan t. ex. ske även på så sätt att en befattningshavare avskedats, därför att han verkar i en förenings tjänst. Detta är en stridsåtgärd, som tillika har karaktär av kränkning av föreningsrätten. Den överträdelse som sker av denna speciella freds-förpliktelse skall bedömas efter lagförslaget påföljdsbestämmelser medan samma slag av kränkning av föreningsrätten eljest skall bedömas efter allmänna skadeståndsgrundsatser. Man måste alltså komma till det resultatet, att den stympning som utskottet företagit i propositionen i fråga om föreningsrättens garanterande innebär en högst betydande försämring av det skydd för de anställda, som detta lagförslag var avsett att ge.

Jag skall sedan göra några anmärkningar rörande det speciella medlingsförfarande som utskottet infört. Jag erinrade inledningsvis därom, att detta speciella medlingsförfarande kommit till som ett alternativ till det medlingsförfarande som propositionen förordar. Detta nya förfarande har utformats på det sättet, att de organisationer som på förhand vilja åtaga sig en viss begränsad freds-förpliktelse under det att freds-förhandlingarna pågå som kompensation för denna utfästelse att hålla fred, skola kunna påräkna en starkare medverkan från statens eller från en opartisk av statlig myndighet tillsatt nämnds sida, en medverkan som skulle bestå däri, att denna opartiska nämnd skall kunna säga sin uppfattning om, hur tvistefrågan skall lösas. Det Fehrska förslaget blev som sagt utsatt för rätt mycken kritik på denna punkt. Man menade nämligen, att det var en mycket egendomlig ordning, att sedan tvisten först behandlats av en opartisk ordförande, som försökt jämka ihop de motstående intressena och kompromissat sig fram till en lösning på förlikningsmäns vanliga sätt men misslyckats, denna ordförande helt plötsligt skulle få uppgiften att avge ett utlåtande efter nya och andra normer. Han skulle nämligen försöka avge ett yttrande i tvisten om vad han ansåg rättvist och rimligt och detta oberoende av hur parterna ställt sig under de föregående förhandlingarna. Om detta opartiska utlåtande, om denna sa att säga moraliska dom rörande tvistefrågan icke godtogs, ja, då skulle han återfalla i sin gamla roll av kompromissarie och försöka kompromissa ihop parternas ståndpunkter. Detta förslag anmärkte bland andra socialstyrelsen mycket kraftigt på, och styrelsen framhöll därvid, att det vore en ohållbar situation, som denne ordförande skulle försättas i. Man har emellertid i utskottsförslaget bibehållit grundtanken i det Fehrska uppslaget, men icke lagt funktionen som moralisk domare på den som tidigare försökt förhandla med parterna. Man har nämligen uppdragit åt en av socialstyrelsen utsedd nämnd på tre personer att söka avge ett utlåtande rörande tvisten, vilket skall grunda sig på nämndens uppfattning om vad som är rättvist i det föreliggande fallet. Man kan hysa vissa tvivelsmål rörande värdet av ett dylikt förfarande. Det finns nämligen ingen som helst makt bakom denna nämnds utlåtande, åtminstone ingen annan än den

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

moraliska pondus som nämnden kan äga gent emot parterna. Utskottet beslöjar i någon mån detta förhållande genom att kalla denna nämnd för skiljenämnd och missbrukar alltså i detta syfte en terminologi på ett sätt som hittills icke förekommit i svensk lagstiftning, enligt vilken man med skiljenämnd menar en sådan nämnd som har att avge en dom med för parterna bindande verkan. Här har man emellertid givit denna benämning åt en opinionsnämnd, som har att avgiva förslag i en tvist. Man kan som sagt hysa ganska stor skepsis emot den reella betydelsen av detta förfarande, och det har ju också sagts från deras sida som varit med om detta, att det hela är ett experiment.

I fråga om vissa detaljer har utskottsmajoriteten dessutom på ett ganska egendomligt sätt skärpt förutsättningarna för organisationerna att kunna komma i åtnjutande av detta speciella medlingsförfarande, som anses vara särskilt anpassat för de privatanställda. Utskottsmajoriteten har sålunda, med frångående av den Fehrska kommitténs förslag, förklarat, att endast huvudorganisationer av arbetare få begagna sig av detta särskilda medlingsförfarande. Detta motiveras därmed, att det skulle kunna leda till vissa olägenheter, om en underorganisation accepterade ett dylikt medlingsförfarande, medan en annan gick den andra vägen och anlätade medling inför förlikningsman. Men denna motivering hade i själva verket icke bort föranleda till annat än, att om det är fråga om en organisation, som är uppdelad på en huvudorganisation och flera underorganisationer, så skall det vara huvudorganisationen, som skall kunna påkalla detta särskilda medlingsförfarande. Att en självständig organisation, som icke alls är uppdelad i en huvudorganisation och flera underorganisationer, skall gå miste om detta speciella medlingsförfarande, förefaller alldeles obegripligt. Men kanhända har det hela blivit litet slarvigt utformat i lagtexten under den stora brådska som tydligen rätt.

Vidare har utskottet skärpt förutsättningarna genom att öka antalet medlemmar i en sådan organisation, som skulle få använda detta förfarande, från 50, enligt den Fehrska kommitténs förslag, till 300. Vidare kan nämnas som ett rent kuriosum, då man ju sagt att propositionen är tillskuren med hänsyn till fackföreningarnas stridsmetoder och fackföreningarnas intressen, att utskottet i fråga om detta speciella medlingsförfarande uttryckligen hänvisat de privatanställda till att tvisten kan avslutas med strid. När opinionsnämnden avgivit sitt utlåtande och ingen annan väg återstår att få en uppgörelse till stånd, lämnas nämligen noggranna regler för hur det skall gå till för att öppna strid. Det skall vara ett varsel på 7 dagar o. s. v., vilket då skall gälla som villkor för att gripa till strid. I regeringspropositionen finns inte ens ordet stridsåtgärd, men utskottet, som anser att stridsåtgärder böra vara fullkomligt uteslutna när det gäller privatanställda, reglerar noggrant på vilket sätt stridsåtgärder kunna tillgripas sedan förlikningsförfarandet avslutats.

Vidare har man varit synnerligen rädd för att i denna lag ge någon antydning om att förhandlingarna skola utmytna i kollektivavtal. Detta är en i och för sig fullkomligt omotiverad rädsla. Det är klart, att om en organisation uppträder på ett flertal anställdas vägnar, kommer detta att resultera i generell uppgörelse, som får karaktären av kollektiv överenskommelse. Om vederbörande organisationer skulle anlita en väg, som i fråga om detta speciella medlingsförfarande anvisas såsom en möjlighet, nämligen att frivilligt vända sig till en verklig skiljedomstol, som med bindande verkan avgör tvisten, ja, då kommer den att sluta med en skiljedom, vilken den Fehrska kommittén uttryckligen förklarar få karaktären av kollektivavtal.

Jag skall inte uppehålla mig mera vid denna del av förslaget. Jag skall endast tillägga att regeringen för sin del icke har något att erinra mot de smärre ändringar, som av reservanternas föreslagits i regeringspropositionens text. Jag utgår ifrån att

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
det redan vid första paragrafen träffas ett principavgörande, huruvida utskotts text eller regeringens förslag skall ligga till grund för lagstiftning i ämnet.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Jacobsson: Herr talman! Jag har inte för min del någon anledning att här gå in på herr statsrådets anförande. Jag har det så mycket mindre som jag i många ganska väsentliga avseenden kan instämma i vad herr statsrådet anført, i synnerhet angående föreningsrätten, beträffande begränsningen av lagens giltighetsområde, beträffande påföljder och dylikt. Däremot har jag vissa erinringar att göra beträffande herr statsrådets uppfattning angående exempelvis medlingsförfarandet, men jag överlåter den saken åt en kommande talare, herr Lundqvist, som är mera inne i dessa frågor. Jag skall nöja mig med att endast göra en allmän principdeklaration om hur jag ser på dessa ting.

Denna fråga om föreningsrätt och förhandlingsrätt är, som jag ser saken, en av vår tids allra viktigaste samhällsfrågor. Organisationssträvandena vinna ju för varje dag som går allt vidare terräng på skilda verksamhetsområden, och organisationstanken är nu så djupt rotad, att väl knappast någon människa längre anser sig kunna hejda densamma, än mindre slå den tillbaka. Vi gå utan tvivel mycket snabbt mot en genomgående organisation på snart sagt alla områden av samhällslivet, inte minst på det område som berör förhållandet mellan arbete och kapital. Varje ny organisatorisk sammanslutning som uppstår, medför verkningar på andra områden, varför man till sitt eget skydd måste skapa en organisationsform. Av den sten, som en gång i tiden kom i rullning, har det blivit en lavin, och allt efter som styrkeförhållandena mellan de olika organisationerna variera och den starkare kan ta för sig mer än den svagare, bli också dessa förhållanden allt olidligare. Skilda samhällsgrupper komma i en stridsställning mot varandra, som i det långa loppet blir till skada både för dem själva och för hela samhället. Med en sådan utveckling för ögonen är det enligt min mening i högsta grad angeläget, att statsmakterna dra upp vissa riktlinjer för detta allmänna organisationsarbete och genom offentlighetsrättsliga regler ansa och värda detta arbete och leda det in på en samlad samhällsnyttas vägar. Statsmakterna böra med andra ord här intaga en positiv, en främjande inställning till detta spörsmål i stället för att vidtaga sådana negativa åtgärder, som bestå allenast i fastställandet av vissa stridsregler.

Det lagförslag som här föreligger är ur dessa synpunkter tillfredsställande, trots att det kan göras till föremål för långa och svåra anmärkningar. Det är likväl ett steg i rätt riktning. Jag skall icke gå in på någon detaljgranskning av utskottsförslaget, det tjänar ju inte mycket till, men jag kan inte omerlåta att uttala mitt livliga beklagande av att föreningsrätten icke blivit närmare reglerad i detta sammanhang. Förhandlingsrätten förutsätter ju, såsom statsrådet Undén framhöll, också föreningsrätt, och vissa samhällsgrupper äro för sitt organisationsarbete i hög grad beroende av att en sådan rätt lagfästes och blir dem garanterad. »Föreningsrätten skall lämnas okränk», skriver utskottet i tredje paragrafen i detta förslag, men därutöver har utskottets inte något alls att säga om denna föreningsrätt. Man tycker ju eljest, att om det i lag föreskrives, att något skall lämnas okränkt, bör också besked givas, vari detta okränkbara består. Föreningsrätten är visserligen i princip erkänd i vårt land, men det är alls ingen överdrift att påstå, att fall förekomma, då rätten att tillhöra en förening förvägras eller försvaras, och genom lagfästande av förhandlingsrätten är det alls inte otänkbart, att förefintliga hinder för föreningsrätten förstoras.

Nu säger utskottet att det bör uppgöras en enhetlig plan för behandlingen av föreningsrättsproblemet, och utskottet föreslår därför en utredning därom. I

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

avvaktan på denna utredning anser emellertid utskottet att det är »av värde, att den föreningsrätt, som enligt allmänna rättsgrundsatser redan nu förefinnes, kommer till uttryck i lagen», och ett sådant uttryck menar sig utskottet också ha åstadkommit genom att säga, att föreningsrätten skall lämnas okränk. Det är emellertid en betydande skillnad mellan att bereda skydd för en sak och att tala om, vari denna sak består. Även om utskottet icke velat gå in på frågan om organisationstvång och även om utskottet icke velat säga, att med föreningsrätt förstås i denna lag rätt att tillhöra organisation, att tillhöra en förening, hade väl i alla fall den blivande utredningen icke trätts för nära om man åtminstone givit en definition på kränkning av föreningsrätt i den utsträckning som betingas av lagfästandet av förhandlingsrätten. Förhandlingsrätten avser ju att åstadkomma laga former för förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare, men skall det målet kunna nås, måste också föreningsrättsförhållandena mellan dessa båda sidor regleras, även om man icke samtidigt anser sig kunna reglera dessa förhållanden inom de båda grupperna inbördes, vilket ju, som också nationella gruppen framhållit i sin motion, hade varit önskvärt.

Jag måste för min del beteckna utskotts-förslagets fyra fattiga ord angående föreningsrätten som i hög grad otillräckliga. Jag kan å andra sidan inte heller ge min anslutning till reservanternas förslag i detta avseende på grund av den utformning som förmansklausulen där har fått. Jag hemställer därför, herr talman, att andra kammaren måtte besluta att tredje paragrafen i utskottets lag-förslag skall lyda på följande sätt:

»§ 3.

Föreningsrätten skall lämnas okränk. Kränkning av föreningsrätten föreligger, om från arbetsgivar- eller arbetstagersidan åtgärd vidtages mot någon å andra sidan i syfte att hindra honom att inträda i eller förmå honom att utträda ur sådan förening som i 2 § sägs, så ock om åtgärd vidtages från ena sidan mot någon å andra sidan i anledning av hans verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening. Sker kränkningen av föreningsrätten genom avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, vare rättshandlingen eller bestämmelsen ogill.

Såsom kränkning av föreningsrätten anses dock icke förbud för arbetsledare att inträda i förening, som avser tillvaratagande av honom underställda arbetares intressen.

Med arbetsledare förstås den som är anställd att såsom arbetsgivarens ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, vilket utföres av honom underställd personal och i vilket han icke annat än tillfälligtvis deltagar.»

Denna lydelse överensstämmer med reservanternas förslag i deras § 4 på sidan 97, utom beträffande mittstycket, den s. k. förmansklausulen, vars beroende av föreskrift i kollektivavtal borttagits genom den av mig föreslagna lydelsen. Genom denna lydelse erhålles likväl en betydande förbättring av utskotts-förslaget.

Även ifråga om § 1, som gäller lagens giltighetsområde, förordar utskottet utredning och förslag samt att, i avvaktan därpå, lagens giltighet skall begränsas till att gälla allenast i enskild tjänst anställda. Det har emellertid tagit över fem år att få fram det förslag som nu ligger på riksdagens bord, och man kan taga för givet att det kommer att dröja åtskillig tid, innan resultatet av den nya utredningen kommer att kunna föreläggas riksdagen. Jag anser därför att lagen, i avvaktan på den nya utredningens resultat, också bör omfatta i allmän tjänst anställda, vilkas avlöningsförhållanden icke regleras genom lag eller författning.

Trots de invändningar som här kunna göras mot reservanternas förslag till lydelse av § 1, anser jag likväl att det förslaget är att föredraga framför utskotts-förslaget, och jag kommer därför, herr talman, att ge min anslutning till den reservationsvis framförda lydelsen av § 1.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Såsom förhållandena under de senaste åren utvecklats sig och med den ökning av antalet storföretag vi kunnat bevittna, tror jag det är en viktig samhällsangelägenhet att lagstiftningsvägen söka möjliggöra, att de olika grupperna av privatanställda få sina villkor ordnade på ett mera tillfredsställande sätt än hittills varit fallet. Som ett välkommet och värdefullt led i dessa strävanden betraktar jag en lagstiftning om förenings- och förhandlingsrätt. Jag beklagar endast att det förslag, som från Kungl. Maj:ts sida framlagts, i väsentliga stycken är sådant, att det åtminstone enligt mitt förmenande icke bör av riksdagen godtagas.

Jag kan för min del icke vara med om att på det sätt som här föreslås direkt, godkänna organisationstvånget, för att nu bara peka på en av dessa punkter, och vidare skulle ju enligt regeringsförslaget konfliktförfarandet, när det gäller dessa grupper av anställda, praktiskt taget bli detsamma, som vi känna igen ifrån förhandlingarna mellan arbetsgivarföreningarna och fackföreningarna, alltså rörande kroppsarbetarna, således samma starkt stridsbetonade former här som där. Detta ter sig för mig såsom något alls icke eftersträfvansvärt. Jag tror också, att en sådan ordning bra litet stämmer överens med den allmänna meningen bland de anställda själva. De betingelser, under vilka dessa anställda arbeta, äro ju ofta så växlande, att begagnandet av kampmedel redan av denna orsak är utslutet. Den ställning, vilken många av dessa anställda intaga inom sitt företag, är också sådan, att tillgripandet av öppna stridsmedel för dem måste te sig högeligen motbjudande. Därför måste det, så vitt jag kan förstå, ligga i statsmakternas intresse att utforma ett förhandlingsförfarande, som så långt möjligt onödiggör tillgripandet av öppna strider och att således söka skapa anordningar som kompensera, såsom herr statsrådet Undén sade, dessa anställda för den underlägsenhet, som ligger i deras bristande vilja eller förmåga att tillgripa strejk och blockad för att få sin rätt. Det är härutinnan som det kungl. förslaget enligt min mening allvarligt brister.

Såsom redan framhållits, har utskottet funnit sig på väsentliga punkter böra ändra den kungl. propositionen. Utskottet har till en början strukit hela föreningsrättskapitlet och ersatt detta med bestämmelsen, att föreningsrätten skall lämnas okränk. Jag skall gärna erkänna, att jag personligen mycket beklagar, att man inom utskottet funnit sig nödsakad till en sådan genomgripande operation som skett. I högerns motioner hade vi lagt fram fullständigt förslag till lagstiftning både om föreningsrätt och förhandlingsrätt, och jag anser naturligtvis också detta vara det riktigaste och bästa. Men jag förstår och vet, att man inom utskottet icke lyckats komma till samförstånd rörande vissa detaljer i den nya lagen och att man för att göra det bästa möjliga i denna situation funnit sig böra låta dessa frågor gå till en särskild utredning och här endast stanna för detta fastslående, att föreningsrätten skall lämnas okränk. Nu kanske det kan råda olika meningar om vad däri ligger. Jag blev något besviken, då jag fick höra statsrådet Undéns tolkning av denna passus i lagen. Jag hade för min del en helt annan mening. Först och främst menar jag, att, då riksdagen här fastställer en särskild lag om förhandlingsordning, måste åtminstone lekmannen utgå från, att en föreningsrätt skall vara förutsatt. Är så icke fallet, tjänar det icke mycket till att lagstifta om en förhandlingsrätt. När emellertid sedan utskottet i den nya förhandlingsordningen uttryckligt förklarar, att föreningsrätten skall lämnas okränk, har jag för min del tolkat detta uttalande så, att ett godkännande av utskottets lagförslag innebär, att tjänstemän erhålla fullt garanterad rätt att organisera sig. Jag ser att statsrådet ler, men jag kan till stöd för min uppfattning åberopa åtminstone åtskilliga jurister, och jag kan dessutom åberopa mig på uttalanden ifrån det praktiska livets män, som sysslat med sådana här frågor

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

och vilkas uttalanden helt och hållet sammanfalla med den mening, åt vilken jag här givit uttryck.

Vad sedan det särskilda förhandlingsförfarandet angår, har jag naturligtvis med största tacksamhet och tillfredsställelse tagit del av utskottets förslag, och för min del hoppas jag uppriktigt, att det försök som gjorts att genom detta »experiment» — om jag skall använda herr statsrådets mindre sympatiska ord — skapa en ordning utan förödande strider, skall visa sig fruktbarande. Visst är det sant, att man icke härmed skapar någon absolut garanti emot öppna konflikter, men om man jämför utskottets förslag med det som Kungl. Maj:t framlagt, innebär dock utskottsförslaget väsentliga förbättringar och fördelar i detta avseende.

Herr statsrådet opponerade sig emot benämningen »skiljenämnd» på denna institution. Med min inställning har jag ingenting emot att detta uttryck står kvar och att det tolkas så, som herr statsrådet menar att det hittills undantagslöst har tolkats. Jag vill gärna giva åt den nya organisationsformen så stor styrka som möjligt, den må sedan kallas skiljenämnd eller opinionsnämnd — jag vet inte vilken benämning som är den bästa. Detta förslag är dock sådant, att det bör kunna godkännas och bli tillfredsställande.

Jag skulle för min del vilja rikta en fråga till statsrådet Undén och regeringen, eftersom regeringen inte heller anser den här vägen vara framkomlig. *Vad vill egentligen regeringen ge åt de tjänstemän och de tjänstemannaorganisationer, som icke vilja tillgripa strid, som icke vilja strejk, men naturligtvis ändå vilja vederfaras rättvisa?* Det skulle vara mycket intressant att få veta detta. Det framgår i varje fall icke av Kungl. Maj:ts förslag, och jag har icke heller i övrigt kunnat finna något i detta avseende.

Beträffande detaljerna i utskottets förslag om förhandlingsrätten vill jag endast beklaga, att utskottet icke velat i enlighet med högermotionärernas förslag mera direkt begära en annan sammansättning av arbetsdomstolen, då frågor, som beröra dessa grupper av anställda, där skola behandlas. Jag måste upprepa här vad jag sagt på andra ställen, att jag finner det ganska oförståeligt, att dessa grupper av privatanställda när frågor som röra dem skola behandlas, icke skola företrädas av representanter för sina egna organisationer utan av helt andra, med vilka de i många fall direkt konkurrera och där intressena alls icke äro sammanfallande. På den punkten måste en ändring snarast möjligt komma till stånd, och jag hoppas också att detta må bli resultatet av det uttalande i motiveringen, som utskottet gjort.

I övrigt anser jag att förslaget är sådant, att det bör kunna antagas, och jag hoppas också att så skall ske. Det är inte för tidigt att tjänstemän i privat tjänst tillförsäkras rätt till förhandling, ty de böra lika väl som andra grupper ha sin rätt tryggad att förhandlingsvägen skaffa sig de bättre villkor, som ju varje yrkeskategori här i landet strävar efter. Jag beklagar verkligen för min del, att det på denna punkt ännu kan råda olika meningar. Vi fingo för några dagar sedan på våra pulpeter i denna kammare en tidskrift, ett organ för en av de större och mera aktiva tjänstemannaorganisationerna, och de exempel, som där anfördes och som rubricerades »Grov föreningsrättskränkning», te sig åtminstone för mig upprörande. Om den redogörelse, som där fanns, är riktig, och det har jag all anledning förmoda, framgår ju av vad där anfördes, att inte mindre än tre oförvitliga tjänstemän vid ett och samma företag avskedats uteslutande av den anledningen att de tillhörde en förening och deltog i dess arbete. Det framgår dessutom, att vederbörande företagsledning t. o. m. nekade att diskutera fallet med tjänstemannaorganisationens ombudsman, när han kom till platsen.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Jag vill här sticka in att sådana upprörande fall givetvis skulle vara otänkbara efter genomförandet av det lagförslag, som utskottet här framlagt.

Det uppträdande, som företagsledningen i dessa fall visat, är fullkomligt ofattbart, och jag skulle också vilja tillägga, att hade det här gällt icke tre tjänstemän utan tre fackföreningsrollerade kroppsarbetare, och hade det icke varit ombudsman för tjänstemannaorganisationen i fråga utan en ombudsman från en fackförening som infunnit sig, tror jag knappt, att företagsledningen hade uppträtt på det sätt som här skett. Jag beklagar emellertid, att det alltjämt finns företagare, som handla i sådant oförstånd som här skett, men bara dessa exempel visa ju, att någonting måste göras i lagstiftningsväg för att trygga dessa grupper och tillförsäkra dem deras rätt. Det är därför jag med glädje hälsar den lagstiftning, som nu föreslås, och jag gör det, även om den icke i alla sina detaljer är sådan, som jag helst skulle vilja ha den. Men här som alltid får man se till att icke det bästa blir det godas fiende.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr *Lundqvist* förenade sig herrar *Ossbahr* och *Arne mark*.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill gärna omedelbart lämna ett svar på vissa frågor i den föregående ärade talarens anförande. Herr *Lundqvist* sade att lekmannen förutsätter, att det lagförslag som nu föreligger ifrån utskottsmajoritetens sida, innebär en garanterad föreningsrätt. Det är mig fullkomligt obegripligt, hur man efter statsrådet *Undén*s klargörande anförande över huvud taget kan ha en sådan uppfattning. Det är alldeles uppenbart, som statsrådet *Undén* anför, att, om en arbetsgivare vill göra ett privat avtal med sina anställda, de icke skola tillhöra en förening, så kan detta icke bli föremål för någon som helst påföljd. En domstol kan icke döma ett sådant privat avtal såsom ogiltigt, bland annat därför att utskottet har strukit alla påföljdsåtgärder.

Beträffande skiljenämnden ville herr *Lundqvist* att denna benämning skulle tolkas så som ordet skiljenämnd enligt hävd har tolkats. Vad spelar det för roll hur herr *Lundqvist* vill att det skall tolkas. Det kan inte tolkas så enligt denna lag, eftersom skiljenämndens uttalande enligt detta förslag icke blir bindande för parterna. Det är följaktligen icke fråga om en skiljenämnd i egentlig mening. Jag vet inte varför man just valt det ordet, det *kan* ju verka meningslöst, men jag förmodar att de anställda, om de skola använda detta institut, rätt snart komma underfund med att det är ett namn som man valt i brist på någon annat och att institutionen som sådan representerar något helt annat än man vanligen brukar mena med ordet skiljenämnd.

Beträffande de tre avskedanden, som herr *Lundqvist* fann upprörande — fallet i Trälleborg förmodar jag — är det möjligt att dessa tjänstemän skulle ha kunnat instämma vederbörande arbetsgivare till arbetsdomstolen. Det är klart att man inte utan vidare kan säga, att arbetsdomstolen skulle ha vägrat ta upp detta, även om arbetsgivaren bestritt att det var en föreningsrättskränkande åtgärd. Det är nämligen så att en arbetsgivare har mycket lätt att finna förevändningar, med vilka han försvarar ett avskedande, och att det kan bli ganska svårt för en domstol, även om arbetsdomstolen dömer rätt fritt, att emot arbetsgivarens bestridande säga, att här föreligger en föreningsrättskränkning. Men även om så skulle vara fallet och alltså arbetsdomstolen skulle ha kunnat tillerkänna vederbörande skadestånd, något mera kunde ju icke gärna ske, skulle säkert den person, vilken tämligen snabbt erhöll en ny anställning ehuru han var avskedad, på grund av sin ställning i föreningen, industritjänstemännens förening där nere.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

med all säkerhet icke ha kunnat påräkna skadestånd enligt den lag, som utskottet föreslagit.

Herr Lundqvist förklarade att det var motbjudande för affärsanställda att tillgripa stridsåtgärder. Jag begriper mig inte på vad hela denna argumentation egentligen innebär. Det är som om man föreställde sig att regeringsförslaget skulle ålägga tjänstemannagrupperna att tillgripa stridsåtgärder, om de icke kunde på annat sätt komma överens med arbetsgivaren om reglering av arbetsvillkoren. Men, mina herrar, något sådant påbud att de, som icke vilja gå till strid, i alla fall skola göra det, om de icke kunna komma överens vare sig om skiljenämndens förslag eller den opartiske medlingsmannens förslag, finns naturligtvis inte i lagen. Det är någon slags besynnerlig agitatorisk vanföreställning som man velat sprida och som tydligen gjort så djupt intryck på herr Lundqvist, att han fortfarande tror, att regeringens förslag innebär något sådant påbud. De som tycka att det är motbjudande att gripa till strid kunna naturligtvis låta bli att gripa till strid, det ligger i sakens natur, men det har över huvud taget icke med denna lagstiftning att skaffa. Man kan möjligen säga att om man framlagt ett förslag om enskilda arbetsavtal, skulle man därmed ha utmönstrat vissa ting, som alltså icke skulle behöva leda till stridigheter, men man hade ju därmed icke kunnat utmönstra det viktigaste, nämligen den lön, för vilken tjänstemännen skola komma att arbeta, och jag förmodar att det blir på sådana punkter man eventuellt kan tänka sig strid.

Herr Lundqvist frågade: Vad vill regeringen ge dem som ej vilja strid? Föreningsrätt och förhandlingsrätt, punkt och slut. Det var vad de skulle få enligt regeringsförslaget, och det är precis vad de få enligt utskottets förslag, dock med undantag av garantier för föreningsrätt, vilket däremot regeringsförslaget innehöll. Utskottsförslaget ger dem förhandlingsrätt, men endast en vag fras beträffande föreningsrätt. Regeringsförslaget gav dem föreningsrätt, vilket är en förutsättning för förhandlingsrätt. Detta har nu praktiskt taget plockats bort av andra lagutskottet. Regeringspropositionen begränsade ju icke förenings- och förhandlingsrätten till dem som vilja strid, det är riktigt, men det gör icke heller detta förslag. De anställda och de organisationer, som icke vilja tillämpa bestämmelserna i det här tillagda kapitlet, ha naturligtvis sin förhandlingsrätt enligt regeringsförslaget, eftersom även utskottsmajoriteten praktiskt taget godkänt den punkten. Även om de icke ikläda sig någon fredsförpliktelse, få de sin förhandlingsrätt på samma sätt som enligt regeringsförslaget. Därvidlag finns alltså ingen skillnad.

Jag skulle bli mycket förvånad, om detta kapitel, som utskottet har skrivit till, över huvud taget kommer till någon användning. Jag är fullkomligt förvissad om att därest de privat- och affärsanställda själva begripa vad det där kapitlet innebär, komma de aldrig att anlita den utvägen utan komma att gå den vanliga medlingsvägen. Den är ju bättre även ur den synpunkten, att de vid förhandlingen, vid uppgörelser och framläggande av förslag till uppgörelser, få tränade, vana och skickliga förlikningsmän. Det kunna de naturligtvis få den andra vägen också, men detta förefaller mig i varje fall mera ovisst. Skillnaden blir alltså den, att den s. k. skiljenämnden, som skall träda i funktion i stället för förlikningsmannen, om man accepterar fredsförpliktelsen enligt tredje kapitlet, utsättes för en synnerligen kraftig moralisk press. En god förlikningsman tar nämligen icke till sin uppgift att söka åstadkomma s. k. rättvisa avgöranden. En förlikningsman, som tror sig om att åstadkomma objektiva och rättvisa förslag, bör man så snabbt som möjligt låta försvinna, ty han lyckas mycket sällan åstadkomma uppgörelser vid konflikter. Det är ju mycket viktigare att han verkligen lyckas träffa en uppgörelse. Han gör icke anspråk på att lägga fram något

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

moraliskt berättigat förslag utan söker komma fram till en linje, där han kan åstadkomma att parterna acceptera förslaget. Det är för honom det viktigaste. Skiljenämnden däremot skall fungera — om den kommer att fungera vet jag inte, men det är ju lagens mening — på det sättet, att den skall leta ut var rättvisan ligger ifråga om arbetsgivares anspråk å ena sidan och arbetstagares å den andra. Och när skiljenämnden framlagt sitt förslag, då betyder det för arbetsgivare och arbetstagare: om herrarna icke acceptera detta, då underkänna ni rättvisa och objektivitet i vår handling. Jag misstänker att det för de anställda icke blir angenämt att försätta sig i den situationen, att de kunde förebrå sig att ha avslagit något som är rättvist och riktigt, under det att de naturligtvis känna sig mycket friare i förhållande till ett förslag, som icke utger sig för någonting annat än att vara ett försök att jämka ihop parternas meningar.

Jag skulle ju kunna tillägga, att tredje kapitlet sannolikt är överflödigt, men vad som gör att utskottsförslaget enligt min uppfattning över huvud taget icke kan accepteras i sitt nuvarande skick är naturligtvis det avslutande föreningsrättskapitlet, därför att det inte finns det ringaste tvivel om att om de affärsanställdas arbetsgivare i regel icke önska tvingas till kollektiva förhandlingar med sin personal, så komma de väl att begagna sig av denna lagstiftning, som blir en pådrivande faktor för dem att sluta enskilda avtal med samtliga sina anställda, vari dessa avsäga sig rätten att tillhöra en förening. Om arbetsgivarna göra detta äro de absolut skyddade mot varje förhandling med vederbörande anställdas organisationer, och därmed existerar denna lag endast på papperet.

Jag är för övrigt rädd att vi börja få väl mycket papperslagar i det här landet. Om det tillåtes mig att använda en kanske inte så vacker bild, så har det som bekant alltid ansetts vara en ovanlig konst, som mycket få människor kunnat klara, att tjäna den högste representanten för de onda makterna samtidigt som man tjänar den högste representanten för de goda makterna, men härvidlag har det ända sedan den Fehrska kommitténs dagar i själva verket endast rätt en enda strävan, nämligen att tjäna Gud utan att stöta sig med Belsebub, och detta är den verkliga orsaken till att vi fått dessa mycket konstigt konstruerade förslag till förenings- och förhandlingsrätt för de affärsanställda.

Herr **Lundqvist**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: För att tillmötesgå en önskan om debattens förkortande skall jag nu endast begagna mig av de två minuter som äro tillåtna för en replik.

Herr statsrådet yttrade, att det skulle vara mycket förvånansvärt, om det här tredje kapitlet någonsin komme till användning. Därtill vill jag säga, att det ju är tjänstemännen själva som begärt att få det. Detta framgår redan av den Fehrska kommitténs utlåtande, varför jag inte tror det skall dröja så länge, innan vi skola få se det komma till tillämpning.

På min fråga, vad regeringen vill ge de organisationer, som inte vilja slåss och tillgripa strejk och blockad svarar herr statsrådet: Ja, låt bli! Vi tvinga ingen. — Det är självfallet, men det betyder också, att då har herr statsrådet alls intet intresse för att hjälpa dem bland de anställda, som icke vilja gå till öppen strid. Det finnes alltså intet intresse hos herr statsrådet för att bevara arbetsfreden ens bland dessa grupper. Jag kan för min del inte se att detta är riktigt. Vi ha givit dem förenings- och förhandlingsrätt, säger herr statsrådet vidare. Detta i och för sig kunna de inte leva på, svarar jag. De måste få en förhandlingsordning, som ger dem möjlighet uppnå drägliga villkor. Vilja de då ej gå den stridens väg, regeringen tänkt sig, måste man ge dem kompenstation genom annat förhandlingsförfarande. Vi ha velat ge dem denna valfrihet. De som vilja gå till strid få gå till strid, enligt regeringens förslag. De som inte vilja strid, vilja vi hjälpa genom förhandlingsförfarande på det sätt vi föreslagit.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Härpå anförde:

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Men, herr Lundqvist, inte innebär väl den väg regeringen föreslagit, att organisationerna skola vilja strid. Jag får säga att jag är litet trött på att diskutera med herr Lundqvist, han förstår aldrig vad man säger, det har jag observerat många gånger.

Det förhåller sig på det sättet att förhandlingsrätten enligt bägge förslagen är garanterad var och en, vare sig man vill strid eller icke. Det är bara det att man inte sagt, att endast de som inte vilja strid, ha förhandlingsrätt. Det var Fehrska kommitténs ståndpunkt, men det är inte utskottets ståndpunkt i dag. Herr Lundqvist säger att vi icke vilja ge dessa anställda möjligheter att förhandlingsvägen nå resultat. Jag måste säga herr Lundqvist, att detta betyg åt våra förlikningsmän är i högsta grad orättfärdigt. Den ena eller den andra vägen kan leda till precis samma materiella resultat. Allt det där är bara någon slags besynnerlig föreställning, som inte har den ringaste grund i det lagförslag som herr Lundqvist själv förordar vid detta sammanträde.

Jag vet ju vad jag skulle vilja säga om det där kapitlet. Det är enligt min uppfattning ett försök att locka de affärsanställda i en fälla. Så snart de upptäckt detta, komma de att avstå från att använda kapitlet i fråga. De ha intet bruk för det, ty de nå precis lika bra resultat utan detta kapitel som med det, den saken förmodar jag de affärsanställda själva mycket snart komma underfund med. Besynnerligare är det enligt min bestämda uppfattning ingalunda; i sak är det ingen skillnad. Herr Lundqvist ger med sitt förslag ingenting, absolut ingenting utöver förhandlingsrätten. Men regeringsförslaget ger dessutom föreningsrätten, vilken i det förslag som herr Lundqvist förordar praktiskt taget strukits.

Herr statsrådet **Undén**: Jag ber att få komplettera socialministerns anförande med ytterligare ett påpekande.

Herr Lundqvist sökte inbilla kammaren att det speciella förfarande, som förordas i tredje kapitlet av utskottets förslag, leder till fred och uppgörelse, men även det utmynnar eventuellt i ett stridsförfarande och det gives till och med i det kapitlet noggranna bestämmelser om hur en strid skall komma till stånd. Det är till och med oklart om de vanliga uppsägningsklausulerna i de individuella kontrakten över huvud taget skola behöva tillämpas. Det föreskrives endast 7 dagars varsel före striden. Utskottets förslag i den delen anger således hur det skall förfaras, om man icke kan lösa frågan på fredlig väg utan det hela utmynnar i stridsåtgärder. Begreppet stridsåtgärder förekommer icke i regeringens förslag. Det är rena rama inbillningen att säga, att bestämmelserna i ena fallet leda till strid men i andra fallet till fred. Det är ett försök att om möjligt utöva moralisk påverkan på parterna, men utskottsmajoriteten har icke tagit konsekvensen av den grundåskådningen, som ligger i metoden att låta striden avgöras av en sådan här opartisk nämnd, som skall avgöra saken efter rättvisa grunder. Man har icke tagit konsekvenserna och infört ett verkligt skiljenämndsinstitut såsom en representant för de privatanställda i den Fehrska kommittén påyrkade. Det har utskottsmajoriteten ryggt tillbaka för. Såväl i ena som i andra fallet är det en förhandlingsnämnd, som uppgör ett förslag, som parterna kunna ta ståndpunkt till, vilket de alltså kunna acceptera eller icke acceptera, strida eller icke strida för.

Herr **Ström**: Herr talman! Innan jag ingår på det egentliga utlåtandet, vill jag med några ord vidröra en motion, som det socialistiska partiet väckt och som andra lagutskottet behandlar i detta utlåtande.

Jag förstår icke vad den motionen har i detta utlåtande att göra. Vi ha väckt motion om förbud mot att använda sjömän till strejkbryteriarbete och föreslagit

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
en utredning om en ändring av sjömanslagen. Andra lagutskottet har nu behandlat motionen i detta utlåtande angående förenings- och förhandlingsrätten. Det är för övrigt rätt märkvärdigt, hurusom dessa lagutskott blanda ihop sakerna. Förre året väckte jag samma motion, och då hade man blandat ihop den med frågan om tredje mans rätt. För ett par dagar sedan sågo vi, hurusom första lagutskottet i ett misslyckat lagförslag fört tillsammans pommac och sedlighet. I det förslag, som utskottet har här, blandar utskottet ihop frågan om förhandlingsrätt och föreningsrätt med en motion om förändring i sjömanslagen. Om utskottet icke vore medvetet om att det är fråga om en ändring i den lagen, skulle jag ingenting säga, men utskottet skriver på sidan 75 att »det blir i sjömanslagen som en ändring skall göras om motionärernas önskemål skola tillgodoses». De äro alltså medvetna därom, men ändå taga de in saken i detta utlåtande. Vidare säga de: »En dylik ändring förutsättes ock i motionen II: 127, där det yrkas att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring i sjömanslagen, att sjöfolket icke behöver utföra strejkbryteriarbete i hamnar, där konflikt pågår». Det är också rätt symptomatiskt för riksdagsarbetet att denna motion, som är väckt vid riksdagens början och bär nr 10 i ordningsföljden, icke behandlas förrän den 18 juni, sista dagen, då riksdagen är samlad. Det talas om det dåliga ordnandet av riksdagsarbetet, och man måste på det bestämdaste säga ifrån och protestera emot att motioner, som väckts de första dagarna i januari, skola behandlas i allra sista minuten och på sätt här skett, blandas ihop med andra ärenden.

Beträffande själva motionen anför utskottet: »Att i ett dylikt fall genom en tvingande lagbestämmelse befria sjömännen från en skyldighet, som enligt gällande lag ansetts åligga dem, har icke syntts utskottet lämpligt». Det kan väl icke anses lämpligt, att i dessa tider och allrahelst nu, när det är fråga om införande av förhandlingsrätt och föreningsrätt, ha kvar antikerade bestämmelser i sjömanslagen, vilka tvinga sjömansfolk att utföra strejkbryteriarbete i främmande hamnar, där konflikt råder. Till min förvåning ha samtliga socialdemokrater i utskottet gått med på att sådana bestämmelser skola bibehållas. Man frågar sig verkligen med vilket mått man mäter i detta fall, när man samtidigt, som man vill införa bestämmelser om föreningsrätt och förhandlingsrätt för vissa grupper, vill ha kvar en bestämmelse, varigenom med lagens hjälp andra grupper kunna tvingas att utföra strejkbryteriarbete. Jag måste för min del säga ifrån, att ifrågasättande bestämmelse i sjömanslagen är en sådan föråldrad bestämmelse, att det vore på tiden att riksdagen såg till att den omedelbart blev avskaffad. Jag har genom att i min motion anförda högsta domstolens utslag beträffande ett par mål, där sjömän vägrat att utföra dylikt arbete, visat vilka konsekvenser, som det här kan bli fråga om.

Jag skall icke ytterligare motivera ett bifall till denna motion, utan skall, herr talman, be att få yrka bifall till densamma. Det skulle förvåna mig, om riksdagens socialdemokrater vilja rösta för bibehållande av en bestämmelse, som legaliserar strejkbryteriarbete.

Beträffande det stora förslag, som här föreligger, synes det mig icke vara mycket att tvista om. Man vill tillgodose dessa grupper med förhandlingsrätt, men icke med föreningsrätt. Vad är detta för någonting? Vi leva ju i föreningarnas århundrade och framför allt nu, när föreningarna vuxit sig så starka på alla områden, är det väl anledning att se till, att vi få en lagstiftning, som effektivt garanterar dessa grupper föreningsrätt.

Herr Lundqvist, som ju brukar uppträda som representant för tjänstemännen, talade om att tillgripandet av fackliga stridsmedel är främmande för den grupp, varom han talade. Om de skola kunna tillvarataga sina intressen, få de emellertid icke vara främmande för sådana stridsmedel. Att de ha den åsikten, framgår också av deras eget uttalande. Jag behöver endast återgiva slutklämmen i den skri-

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

velse, som de tillställt riksdagens ledamöter. Där har man en utomordentlig sammanfattning av det berättigade i deras önskemål och därav framgår också, att den personal, som det där rör sig om, i allmänhet åtminstone, står enig bakom deras krav. Det heter nämligen i slutklämmen: »Daco uttalar en enträgen vädjan till Riksdagens ledamöter att tillmötesgå de anställdas krav på att omedelbart» — märk omedelbart — »få till stånd en lagstiftning, som effektivt skyddar de anställdas föreningsrätt i förhållandet till arbetsgivarna och får därvid hänvisa till utskottsreservanternas förslag till lagtext i vad avser detta förhållande.» För min del är jag icke belåten med reservationens lagtext, därför att den icke går tillräckligt långt, men det finnes väl ingen möjlighet att i denna riksdagens 99:de minut taga upp någon diskussion om den saken. Skulle det vara möjligt att få igenom ytterligare förbättringar på den punkten, vilja vi gärna biträda förslag därom. Men den saken är klar, att skall det vara någon mening med en lagstiftning angående förhandlingsrätt, måste den kompletteras med en lagstiftning angående föreningsrätten. Det blir ingen ordning och reda med en lagstiftning, som bara innehåller en hel del paragrafer, där man gör uttalanden hit och dit. Man måste fastslå det centrala och säga ut vad man vill, nämligen att parterna skolas på båda sidor genom sina föreningar, som skola avgöra de här tvisterna. Då blir det alltid mera ordning och reda i förhållandena. Strävar man efter ordning och reda därvidlag, måste man också se till, att man lagstiftar om föreningsrätten. Med hänsyn till detta skall jag be att för min del få understödja de krav, som framställts om förbättringar i dessa saker d. v. s. först kravet på föreningsrätt.

Jag ber till sist att få yrka bifall till den motion, nr 10 i andra kammaren, som nu äntligen kommit på riksdagens bord.

Herr Hermansson: Herr talman! Jag har tillsammans med utskottets övriga socialdemokrater avgivit en reservation, vari vi i huvudsak tillstyrka regeringens förslag till lagstiftning på detta område. Vi ha emellertid ansett oss böra på ett par punkter göra avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Dessa äro emellertid av rent formell art. De viktigaste ändringarna utgöras, såsom framgår av föreliggande betänkande, av ett tillägg till 4 §, vilket avser att giva den så kallade förmansklausulen en tillfredsställande utformning.

Herr statsrådet Undén har nyss förklarat, att regeringen för sin del icke har något att invända mot reservationens ändringsförslag varken i detta eller i det andra avseendet. Med hänsyn till det »storartade intresse», som riksdagens ledamöter tyckas hysa för denna fråga, och med hänvisning dels till vad reservanterna anfört i motiveringen till sitt förslag och dels till vad som i debatten anförts av statsråden Möller och Undén, skall jag nu inskränka mig till att beträffande 1 § i lagen yrka bifall till reservanternas förslag. Jag kommer sedermera att framställa yrkande beträffande övriga paragrafer i förslaget.

Herr Hassler: Herr talman! Då det torde föreligga en allmän önskan att debatterna förkortas, skall jag söka så mycket som möjligt inskränka mig. Jag vill till att börja med svara något på vad som yttrats från statsrådsbänken.

Vad först beträffar föreningsrätten ber jag i anledning av vad statsrådet Undén sade, få framhålla, att utskottet givetvis ingalunda betraktar den framlagda lösningen såsom en definitiv och fullständig lösning av föreningsrättens spörsmål. Det framgår klart därav att utskottet under punkt G föreslår »att riksdagen, i anledning av motionerna I: 210, I: 267, I: 269, II: 475, II: 583, II: 584 och II: 585, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan om föreningsväsendets normering genom lagstiftning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan giva anledning». Det har förefallit oss uppenbart, att man icke i samma andedrag,

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

som man begär utredning av den allmänna föreningsrätten, samtidigt — såsom om det gällde en bifråga till förhandlingsrätten — kan taga ståndpunkt till huvudfrågan rörande föreningsväsendets konstruktion. Det principiella spörsmål, som föreligger och varom man tidigare tvistat och som i fjol föranledde tredjemanslagens fall, är just frågan om föreningarna i landet skola vara fria föreningar, alltså organisationer grundade på principen om frihet till in- och utträde eller om de skola utvecklas i riktning emot korporationer, där alltså tvångsanslutning äger rum. Detta ståndpunktstagande är av genomgripande betydelse icke bara ur ekonomisk synpunkt, utan även ur samhällslivets synpunkt över huvud taget. Vi ha därför icke i utskottet velat föregripa blivande utredning och avgörande genom att här gå in på en närmare definition av vad föreningsrätten innebär.

Det kan vidare sägas och det har till leda upprepats, att om man endast lagfäster förhandlingsrätten och icke säger någonting om föreningsfriheten, skulle det innebära, att man tills vidare endast lagfäster föreningsrätten, men lämnar åt sidan föreningsfriheten. Jag kan icke dela den uppfattningen. Har man som 13-mannakommissionen gjorde i fråga om ekonomiska stridsåtgärder principiellt ställt frågan så, att man skall ha en lagbestämmelse, som garanterar både föreningsrätten och föreningsfriheten, innebär det en stympling, om nu endast föreningsrätten upptages. Nu ha vi i utskottet enat oss om att begära en lagstiftning på föreningsväsendets område. Då vi vilja ha den fullständigt förutsättningslös, ha vi icke ansett oss nu böra ta ståndpunkt till frågan om en närmare reglering av föreningsrätten. Jag tror, att det är en klar ståndpunkt, som kan sägas med nödvändighet medföra, att vi icke kunna tillmötesgå kravet att nu i ett visst hänseende bestämma föreningsrättens innebörd. Från regeringens sida har man gång efter annan vägrat att efterkomma riksdagens begäran om igångsättande av en utredning om föreningslagstiftningen. Senast i fjol begärde riksdagen, att regeringen skulle sätta i gång en sådan utredning. Detta har regeringen icke gjort något åt, och därför sakna vi i detta ögonblick den behöfliga utredningen för att kunna avgöra frågan om föreningsrättens närmare innebörd. Regeringen kan icke komma ifrån den anklagelsen att den genom att undanskjuta denna utredning ådragit sig en viss skuld härutinnan.

På sin tid anmärkte man gentemot 13-mannakommissionen att den icke hade tillräcklig utredning bakom sina formuleringar rörande föreningsrätten. Kommissionen ansåg emellertid sig böra lagfästa nu gällande rättsåskådning om en fri föreningsrätt. När man icke vill gå med därpå, är det ju klart, att det uppkommer krav på, att man efter fullständig och noggrann utredning skall taga ståndpunkt till denna fråga. Då vi alltså inom utskottsmajoriteten förenat oss om en viss formulering, som innefattar ett lagfästande av föreningsrätten, har detta alltså skett i fullt medvetande om, att man icke slutgiltigt löst denna fråga. Vi hoppas, att man snart skall gå vidare på vägen till ett fullständigt lagfästande av föreningsrätten i detta sammanhang, så att man efter noggrant övervägande kan fixera sin ståndpunkt i det hänseendet. När en sådan utredning ägt rum, kan det hända, det är min uppfattning, att det motstånd, som nu gör sig gällande mot kravet på föreningsfrihet, kommer att väsentligt mildras, när man får fullt klart för sig, vad det innebär att legalisera organisationstvänet. Detta innebär i själva verket, att man närmar sig ett korporativt system, där organisationerna övergå från att vara fria privata organisationer till statliga sådana. Bli detta klart för fackföreningsrörelsen och andra yrkesorganisationer här i landet, tror jag, att de komma att känna sig betänksamma. Då komma de också att finna, att det var fullt lämpligt och naturligt, att man icke löste frågan definitivt i sammanhang med frågan om förhandlingsrätten. Vi måste ändå vara ense om att det viktigaste här är att giva tjänstemännen förhandlingsrätt. I en mängd utlåtanden har det sagts, att föreningsrätten är praktiskt taget erkänd över allt och att alltså det

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

rättsskydd, som i det avseendet kräves, icke alls har samma betydelse som förhandlingsrätten, något som man på sina håll bestrider.

När vi nöjt oss med föreliggande formulering av föreningsrättsparagrafen så har det varit därför, att vi ansett att den tillgodoser rimliga krav, som nu kunna ställas. I propositionen har departementschefen sagt, att det är tillräckligt, att man lagfäster föreningsrätten i den mån så är nödvändigt för att trygga förhandlingsrätten. Det är vad vi velat åstadkomma. Vi ha velat komma med en bestämmelse, som är tillräcklig för att därpå grunda förhandlingsrätten, men vi ha icke velat gå in på föreningsrättens innebörd. Jag tänker man kan säga att de nackdelar, som kunna vara förbundna med denna anordning och som statsrådet Undén framhållit, av honom betydligt överdrivits. Jag skall nöja mig med att taga upp ett par punkter som statsrådet Undén särskilt riktade uppmärksamheten på.

Den ena var att det inte skulle finnas någon lagfäst skadeståndspåföljd. Det hänvisades inte till skadeståndskapitlet i 3 § — och det är riktigt —, varav skulle följa, att ideellt skadestånd inte kunde utdömas. Jag tror, att man vågar påstå, att då det blir arbetsdomstolen, som skall upptaga dessa frågor om eventuella brott mot föreningsrättsparagrafen, kan man förvänta, att domstolen med den fria prövningsrätt den har och den fria inställning till sakernas realiteter, som den visat sig besitta, nog på den punkten kan åstadkomma ett föreningsrättskydd, som är tillräckligt. Jag skulle hysa mycket större betänkligheter om det varit fråga om att överlämna saken till allmän domstol. När det gäller arbetsdomstolen, tror jag det hela ställer sig annorlunda.

Beträffande den andra punkten, den som avsåg om bestämmelsen i fråga skulle vara absolut eller inte, vill jag säga, att jag har den uppfattningen, att paragrafen bör betraktas såsom ett absolut rättsbud. Den är av så grundläggande principiell karaktär, att jag inte finner det kunna försvaras, att man tillåter, att den blir åsidosatt genom avtal. Jag tror inte heller, att risken härför är stor. Om någon arbetsgivare skulle försöka börja införa avtalsbestämmelser, som åsidosatte föreningsrätten, skulle det nog inte fortgå länge, innan han möttes av en reaktion, som gjorde att det hela stannade i stöpet. Jag skulle också antaga, att om saken komme upp till principiellt avgörande inför arbetsdomstolen, man torde kunna förvänta, att domstolen intog den ståndpunkten, att regeln måste anses ha absolut karaktär. Men även om så inte skulle vara fallet, misstänker jag, att betänkligheterna äro betydligt överdrivna. Det går inte för sig här i landet att sätta föreningsrätten ur spelet genom massöverenskommelser med tjänstemän om att inte organisera sig. Sådant är ren konstruktion. Jag fattar paragrafen på det sättet, att den i själva verket innebär en möjlighet att vid varje förekommande föreningsrättskränkning — och märk väl inte bara vid de föreningskränkningar, som nämnas i regeringsförslaget utan vid varje föreningsrättskränkning — bringa frågan inför arbetsdomstolens prövning, och jag är fullt viss om, att skadestånd utdöms i den mån skada visas ha uppkommit genom en sådan kränkning. Jag har den bestämda uppfattningen, att härmed en grundval är given för förhandlingsrätten. Om jag inte haft denna åsikt om paragrafens innebörd, skulle jag inte varit med om den formulering, som utskottet föreslagit. Jag är som sagt övertygad om att den fullt tillgodoser det ändamål, som den åsyftar, nämligen att bilda en grundval för förhandlingsrätten.

När utskottsmajoriteten nu trots skiftande uppfattningar om vad föreningsrätten skall innebära, lyckats samla sig kring en lösning av frågan, som visserligen avviker från regeringens förslag men dock kan anses vara sakligt tillfredsställande, gör man inte de anställda någon tjänst genom att motsätta sig utskottsförslaget. Det gäller här som sagt en utomordentligt viktig principfråga. Man kan inte begära, att vi för att skapa förhandlingsrätt och förhandlingsordning skola föregripa det principiella ståndpunktstagandet rörande organisationernas konstitution. Jag

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

tror, att de som verkligen vilja tjänstemännens bästa böra upphöra att försöka få dem att tro, att denna bestämmelse inte är tillräcklig för sitt syfte, nämligen att garantera dem det för förhandlingsrätten nödvändiga föreningsrättsskyddet.

Med rätt eller orätt har jag fått den uppfattningen att man på socialdemokratiskt håll måhända inte utan en viss tillfredsställelse motsett, att detta förslag skulle strandas på grund av meningsbrytningarna i föreningsrättsfrågan. Därpå tyda de yttranden socialministern — tyvärr finns han inte här i kammaren för närvarande — fällt å ett möte den 2 juni, då han sade, att det funnes vissa hakar i detta förslag. Han gjorde en jämförelse mellan tredjemansrättsförslaget och det föreliggande förslaget och framhåll, att organisationsvänget vore en sådan hake, som kunde stjälpa hela frågan. Det kunde bli rent bord liksom fallet var vid tredjemansfrågans behandling. Socialministern tyckte, att det skulle vara beklagligt, om de folkfrisinna och socialdemokraterna i fråga om organisationsvänget skulle stanna vid olika meningar och om hela saken därigenom skulle gå i stöpet. Principiellt ansåg statsrådet, att det borde bli en enig riksdag i denna fråga, men då han tydligen inte var så alldeles säker på att så skulle bli fallet, var han öppen-hjärtig nog att förutsätta en ny kohandel mellan bondeförbundet och regeringspartiet. På grund av dessa yttranden kan det misstänkas, att man spekulerat i att frågan helt enkelt skulle falla på grund av de kända meningsskiljaktigheterna rörande föreningsrätten.

Inom utskottet voro vi besjälade av önskan att försöka åstadkomma största möjliga tillmötesgående och hopjämkningar av olika meningar. Jag tror, att den lösning vi kommit fram till, även om den inte är fullt tillfredsställande — det ha vi aldrig ansett — och även om den inte är definitiv — det vilja vi inte att den skall vara — fyller det avsedda ändamålet. De som verkligen vilja en positiv lösning av frågan böra enligt min mening inte driva önskemålet om föreningsrätten vidare, ty detta kan lätt medföra, att statsrådet Möllers aningar besannas och att hela saken faller till marken på detta. Det vore enligt min uppfattning lyckligast, om vi alla nu kunde ena oss om utskottets förslag på denna punkt, i klart medvetande om att saken kommer att få en fortsättning genom nya utredningar i föreningsrättsfrågan och att vi inom en inte alltför långt avlägsen framtid kunna komma fram till en definitiv och tillfredsställande lösning av spörsmålet. Sådant läget för närvarande är, kunna vi inte komma längre, och då förefaller det mig inte riktigt, att man på de håll, där man verkligen vill åstadkomma en lösning, skall äventyra det hela genom att vidhålla en principiell uppfattning, som visat sig kunna stjälpa ett annat stort och viktigt lagförslag.

Detta om föreningsrätten. Jag vill ännu en gång understryka, att utskottets förslag i detta avseende lämnar tillräckliga garantier för tjänstemännens föreningsbildningar och deras förhandlingsrätt. Jag tror, att man lugnt kan säga detta, ehuru det givetvis varit mera tillfredsställande, om man kommit längre. I sakens nuvarande läge låter detta sig emellertid inte göra.

Jag skulle ha kunnat inskränka mig till vad jag nu sagt, men det är en sak, som jag gärna skulle vilja framhålla beträffande förhandlingsordningen. Det var närmast statsrådet Möller, som var inne på den saken. Han förklarade, att han ansåg, att denna förhandlingsordning vore absolut överflödigt ty den skulle aldrig komma att tagas i anspråk. Då frågar jag: Skall man då vara så rädd för att ge tjänstemännen och deras organisationer den förhandlingsordning de begära? Det förefaller mig, som om det skulle vara en akt av generositet att inte hålla alltför strängt på sin egenständpunkt i det fallet utan låta dem få pröva denna väg, om de vilja det. Det tycker jag inte kan vara så farligt. Beträffande statsrådet Möllers principiella anmärkning i fråga om förhandlingsordningen, att bestämmelserna härom vore felaktiga, då det inte vore fråga om att komma fram till ett rättvist avgörande, utan till en uppgörelse, så träffar denna anmärkning inte rätt. Vid medlingsför-

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

farande, som kan användas av de organisationer, som så önska, gäller det i första hand att komma fram till något som parterna kunna enas om. Den skiljedom, som det här är fråga om, grundar sig på ett föregående medlingsförfarande, och innebär möjlighet för en högre instans att på grundval av medlingsmannaförfarandet fatta avgörande. Att detta förfarande skulle vara så mycket märkvärdigare och mera verklighetsfrämmande än då en förlikningsman nu framlägger förslag, har jag ganska svårt att förstå. Statsrådet Möller var rädd för att vi inte som opartiska ordförande vid dessa förhandlingar skulle kunna påräkna att få lika tränade och skickliga personer som förlikningsmännen. Jag tror väl ändå, att socialstyrelsen bör kunna sörja för att så kan bli fallet.

Jag har endast att tillägga en liten sak, som jag kom att tänka på just nu i anledning av statsrådet Undéns uttalande angående tolkningen av begreppet huvudorganisation i 2 §. Vi ha inom utskottet tänkt oss, att om det finns en huvudorganisation och flera underorganisationer böra dessa senare icke få välja olika förfaranden, utan att det är huvudorganisationen, som skall besluta. Men om det bara existerar en självständig organisation, bör naturligtvis denna betraktas som huvudorganisation, och detsamma gäller om man har två eller flera självständiga organisationer på samma yrkesområde. På regeringshåll tror man ju, att det inte blir någon som vill taga den särskilda förhandlingsordningen i anspråk, och i så fall har ju saken ingen betydelse.

Statsrådet Möller slutade sitt anförande med att säga, att här har man fått bevittna det föga uppbyggliga skådespelet av partier och personer, som försökt att tjäna Gud utan att stöta sig med Beelsebub. Om vi nu skola översätta ordet Gud med tjänstemännen eller arbetstagarna och Beelsebub med arbetsgivarna — jag antager, att detta var statsrådet Möllers mening — så ha vi verkligen försökt att tjäna Gud, försökt att tjäna tjänstemännen och att göra vårt bästa för att komma fram till en löning, som skall tillgodose deras berättigade önskemål och intressen. Och ha vi försökt att göra det utan att stöta oss för mycket med Beelsebub, d. v. s. arbetsgivarna, menar jag, att detta inte kan vara någon anklagelse mot oss. Man bör väl inte se saken på det sättet, att det gäller att genomdriva en lag, som är så behaglig som möjligt för arbetarna och så misskaglig som möjligt för arbetsgivarna, utan man måste söka komma fram till en lag, som är acceptabel för båda parterna. Jag måste därför säga, att anklagelsen faller fullständigt till marken. Jag tycker, att det snarare vore ett hedrande betyg för förslaget, om det kunde sägas tjäna både arbetstagarnas och arbetsgivarnas intressen på samma gång.

Herr förste vice talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! När herr Hassler säger, att socialministern skulle haft en hemlig baktanke att det vore lika bra, om hela förslaget fölle i år, och med hänsyn därtill utformat föreningsrättsparagrafen, är detta en litet för långt gången antydan. Den föreningsrättsparagraf, som propositionen innehåller, förekom ju också i tredjemanslagen och hade stöd av en majoritet inom andra lagutskottet.

Herr Hassler framhåller vidare angående utskottets kortfattade formulering av paragrafen, att man nog kan hoppas, att arbetsdomstolen kommer att ge den mer effektivitet än lagen i och för sig föreskriver, och han antager t. o. m. som möjligt, att arbetsdomstolen skall både utdöma ideellt skadestånd och anse klausuler, varigenom någon avsäger sig föreningsrätten, ogiltiga. Det hade väl varit ett tydligare uttryck för utskottets förhoppningar och önskemål, om utskottsmajoriteten då inte strukit just dessa båda bestämmelser. Det hade varit möjligt för utskottsmajoriteten att i sin paragraf efter orden »Föreningsrätten skall lämnas okränkta»

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
taga in den punkt, som lyder: »Sker kränkningen av föreningsrätten genom avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, vare rättshandlingen eller bestämmelsen ogill». Det hade också varit möjligt för utskottsmajoriteten att i den paragraf, som handlar om skadestånd, införa en hänvisning även till paragrafen om kränkning av föreningsrätten. Just därigenom att utskottsmajoriteten strukit båda dessa klausuler blir det ovillkorligen svårare för arbetsdomstolen att tillämpa den friare lagtolkning, som herr Hassler ifrågasätter.

Herr **Hermansson** erhöll härefter för kort genmäle ordet samt yttrade: Herr talman! Herr Hassler tillät sig insinuera, att vi socialdemokrater försökt laborera på det sättet, att hela frågan om förenings- och förhandlingsrätten skulle falla. Jag ber att få inlägga en bestämd protest å mina och mina utskottskamraters vägnar mot en dylik insinuation. Vårt intresse vid denna frågas behandling har varit att söka ge de anställda ett verkligt skydd för deras föreningsrätt, och just därför ha vi inte velat medverka till en lag, som endast blir en lag på papperet utan verklig betydelse. — Jag vill också tillägga, att vi, oavsett hur frågan nu kommer att avgöras, i framtiden komma att göra det bästa möjliga för att skaffa ett verkligt föreningsrättsskydd för de privatanställda.

Herr förste vice talmannen gav vidare, likaledes för kort genmäle, ordet till

Herr **Hassler**, som anförde: Herr talman! I anledning av de anmärkningar, som gjordes av statsrådet Undén och herr Hermansson, vill jag påpeka, att jag aldrig sagt att socialdemokraterna, varken partiet eller de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet, laborerat på det sättet, att frågan skulle falla. Jag har bara återgivit några yttranden, som statsrådet Möller fällt och som synas mig tyda på, att han för sin del räknat med att den kunde falla på denna sak, och jag har framhållit, att jag inte tycker, att man borde ha en sådan inställning, utan i stället söka komma till en uppgörelse rörande föreningsrätten för att inte äventyra ett positivt resultat. Något annat tror jag inte man skall kunna utläsa ur protokollet på den punkten.

Vad sedan beträffar det statsrådet Undén nämnde om bestämmelsen om skadestånd och om den absoluta karaktären hos 3 §, vill jag säga, att vi i utskottet hade uppe båda frågorna och diskuterade dem noga. Vi kommo till det resultatet, att om man skulle lagfästa en föreningsrätt enligt nu gällande grundsatser, vore det inte riktigt att ytterligare utbygga bestämmelsen. Det hävdades, att man hade den sakligt sett mest oangripliga ställningen, om man inskränkte sig till att intaga den bestämmelse, som nu förekommer i kollektivavtalen och anses tillräcklig för att få fackföreningarna garantera föreningsrätt. Vi stodo på den principiella ståndpunkten, att vi inte ville binda oss på denna punkt utan hålla oss till gällande sedvanerätt.

Härpå yttrade:

Herr **Erlander**: Herr talman! Bland tjänstemännen och de privatanställda har det rätt stort intresse för riksdagens behandling av föreliggande fråga. Det har ju igångsatts en agitation, framför allt från de borgerliga partiernas sida, för hävdande av de privatanställdas intressen, en agitation, som kanske väckt förhoppningar vilka samhället åtminstone i dess nuvarande organisationsform knappast har möjlighet att helt infria.

Så fullständigt besvikna hade emellertid inte tjänstemännen och de privatanställda behövt bli, som de nu bliva, när de taga del av hur riksdagen slutgiltigt tagit ställning till föreliggande frågor. Den besvikelse, som kommit till uttryck

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

från skilda håll bland tjänstemannaorganisationerna, hänför sig inte till att vi på en senare punkt på föredragningslistan inte komma att genomföra avtalslagen utan otvivelaktigt just till den fråga vi för närvarande behandla. Ett av de ledande organen för de privatanställda, Industritjänstemannen, har beträffande sambandet mellan avtalslagen och förenings- och förhandlingsrättslagen framhållit, att vad en avtalslag skulle kunna ge, är närmast ett konfirmerande av nuvarande förhållanden, förhållanden på vilka arbetsgivarna haft ett helt och hållet bestämmande inflytande. Industritjänstemannen uttalar, att vad man nu i första hand väntar av statsmakterna är att få en effektiv förhandlings- och föreningsrättslag. Det lagförslag, som väl nu kommer att bli riksdagens beslut, ger ju egentligen ingenting av det, som Industritjänstemannen förklarar vara, vad tjänstemannarörelsen för närvarande betraktar såsom det primära krav, som den ställer på samhället. Det förhåller sig i själva verket på det sättet, att här har inte kunnat vederläggas, vad statsrådet Undén med skärpa fastslagit, att utskottsmajoritetens förslag går förbi föreningsrätten utan att taga ställning till den.

Herr Lundqvist anförde i sitt första anförande, att han för sin del ansåg föreningsrätten vara så väsentlig, att det var meningslöst att överhuvud taget gå in på en lagstiftning om förhandlingsrätten, om inte föreningsrätten vore tryggad. När det nu förhåller sig på det sättet, att i det föreliggande förslaget föreningsrätten icke är garanterad, så borde herr Lundqvist inta samma kritiska inställning till utskottsmajoritetens förslag som vi socialdemokrater. Den föreningsrätt, som man här talar om, vad är det för något? Den är inte definierad. Är det den negativa föreningsrätten, som skyddas, eller är det den positiva, eller är det bådadera! Man bjuder en föreningsrätt, beträffande vilken man alltså inte definierat vad den innebär, en föreningsrätt, som kan sättas ur spel utan vidare genom enskilt avtal mellan arbetsgivare och arbetare. Jag tror inte det ligger någon överdrift i att säga, vad som sagts från vårt håll, att det s. k. skydd för föreningsrätten, som här skänkes, är rent illusoriskt.

Herr Lundqvist förde fredlighetens talan i denna debatt. Han ville undvika, att tjänstemännen skulle slå in på fackföreningsrörelsens stridiga väg. Jag skulle till herr Lundqvist vilja säga: genomför en tryggad föreningsrättslagstiftning, så slippa vi åtminstone de mycket irriterande och mycket besvärande strider, som bli följden, när en arbetarorganisation skall med egna maktresurser hävda föreningsrätten. Det finns i denna kammare åtminstone tre ledamöter, som ha personlig kännedom om, vad det betydde, när de försökte sätta sig i spetsen för ett organisationsarbete bland kroppsarbetarna. Jag tycker verkligen, att det vore ett samhällsbevarande intresse av första ordningen att undvika att de slitningar och den spänning, som föreningsstriderna försakat under arbetarrörelsens och fackföreningsrörelsens kampar, också skola behöva prägla de nyskapade tjänstemannaorganisationerna.

Herr Jacobsson insåg till fullo, att det skydd för föreningsrätten, som utskottsmajoritetens förslag säges innebära, är illusoriskt. Han kom med ett förslag, som givetvis är mycket bättre än utskottsmajoritetens. Det bygger i allt väsentligt på Kungl. Maj:ts proposition, men på de punkter, där herr Jacobsson vill ha en ändring, innebära hans ändringsförslag vissa faror för föreningsrätten. Det var beträffande förmansklausulen, som kammarens ledamöter erinra sig, att herr Jacobsson ville, att en enskild arbetsdeltagare skulle kunna åläggas att icke ansluta sig till en förening genom vanligt arbetsavtal. Man skulle alltså ta bort bestämmelserna om att ett sådant undantag från föreningsrätten skulle kunna medgivas endast genom kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetstagarförening. Men om man tar bort denna bestämmelse, rycker man undan en av förutsättningarna för att arbetstagarföreningarna skola kunna hävda sig. Den enskilde arbetstagaren behöver i sitt hävdande av sin rätt att tillhöra förening,

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
 ha som mellanled den organisation, som han eventuellt vill tillhöra. Även om det Jacobssonska förslaget innebär en väsentlig förbättring av utskottsmajoritetens förslag, lämnar man emellertid här en lucka, som kan bli ödesdiger för tjänstemannaorganisationerna.

Om man frågar sig, varför utskottsmajoriteten har lämnat föreningsrätten åsido, så skall man inte försöka att inbilla mig, att de skäl, som anföras i utskottets betänkande, allena ha varit vägledande. Man talar här om, att man inte velat föregripa ställningstagandet till den negativa föreningsrätten. Som statsrådet Undén redan påpekat, hör frågan om den negativa föreningsrätten inte hit. Här gäller det att reglera förhållandet mellan å ena sidan arbetsgivarna och å andra sidan arbetstagarna. Den negativa föreningsrätten berör ett annat spörsmål på arbetsmarknaden, nämligen förhållandet emellan arbetarna. Den frågan kan otvivelaktigt statsmakterna ta ställning till alldeles oberoende av vad som i förvarande sammanhang stadgas, i varje fall om man hade följt Kungl. Maj:ts proposition där det heter, att med föreningsrätt menas rätt att tillhöra förening.

Jag skulle tro, att ett av de skäl som lockat utskottsmajoriteten att handla såsom den gjort är, att man icke vågat vidhålla, vad man vid riksdagens början förklarade vara sin mening. De motioner beträffande föreningsrätten, som framför allt från folkpartistiskt håll väckts, ha vållat en sådan opposition inom tjänstemannaorganisationerna, att man icke vågat formulera lagtexten i enlighet med motionerna. Jag vill erinra om, att paragraf 4 enligt folkpartiets motion skulle fått en sådan lydelse, att »Bankvärlden», ett av de ledande organen för våra tjänstemannaorganisationer, har om denna motion och om formuleringen av förmansklausulen tillåtit sig begagna följande yttrande: »Tjänsteman skall enligt denna motion kunna undantagas från föreningsrätten genom överenskommelse i det enskilda arbetsavtal, vari hans avlönings- och arbetsvillkor regleras. Motionärerna gå så långt, att de förklarar sig anse, att ensidiga föreskrifter från arbetsgivarnas sida kunna godtagas. Den möjlighet att avhända anställda föreningsrätten, som här ifrågavarande motion öppnat, är efter vårt förmenande oförenlig med ett reellt erkännande av sådana anställdas föreningsrätt, vilka tillhöra de vertikalt arbetande kårorganisationerna. Vi kunna icke nog» — det är inte jag, som säger det, utan tjänstemannaorganisationerna — »djupt beklaga det här ovan citerade aktstyckets tillkomst. Vi äro övertygade om, att det icke kommer att lända sina upphovsmän till heder, i varje fall icke inom den svenska tjänstemannarörelsen.»

Jag tillåter mig, herr talman, att som ett av de skäl, som gjort, att man helt enkelt strukit bestämmelserna till skydd för föreningsrätten, anför, att man icke har vågat varken desavouera sig själv ifrån riksdagens början eller vidhålla sin mening, det senare på grund av opposition ifrån de organisationer, vars intressen man sagt sig vilja företräda.

Vi stå alltså här, såvitt jag kan bedöma det, ungefär i samma läge som vi stodo i går, då lantarbetstidslagen diskuterades. Här säger man, att man vill ta ett steg för att hävda småfolkets intressen. Men när man ser efter vad som i verkligheten göres, är det — det måste man väl ändå medge — ingenting annat än ett försök att i första hand hävda det ledande skiktets intressen inom nationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Bergström, Andersson* i Malmö, *Andersson* i Höör, *Vougt, Bladh, Landgren, Nilsson* i Göteborg, *Mårtensson, Persson* i Tidaholm, *Norling* och *Paulsen*.

Herr Brädefors: Herr talman! Det föreliggande utskottsförslaget, som tillkommit i anledning av den kungliga propositionen angående lagen om förenings- och förhandlingsrätt, bevisar redan i och för sig den borgerliga sidans reaktionära

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

framfart mot arbetarklassen som sådan. Man vill även ifrån den borgerliga utskottsmajoritetens sida i detta fall göra raka motsatsen mot vad man avsett med den kungliga propositionen, nämligen att trygga arbetarna gentemot arbetsköparna. Det är inte första gången, som den borgerliga utskottsmajoriteten har vidtagit sådana åtgärder, där de ha föreslagit raka motsatsen till vad som varit föreslaget av regeringen. Jag skall endast påminna om den lag, som genomfördes om vråkningskydd, där utskottet omvandlade det kungliga förslaget, så att det på sina ställen fick en rakt motsatt verkan än som var avsett i förslaget.

Men förutom det som förekommer vid utskottsmajoritetens förslag i den här frågan, har också en massa motioner behandlats i samband med denna fråga i detta utskottsutlåtande. Man konstaterar där samma reaktionära anstormning från högern och även andra borgerliga partier. Man behandlar i detta sammanhang den s. k. tredjemanslagsfrågan, lagen om arbetsdomstol, lagen om medling i arbetstvister, lagen om ideella föreningar och andra sådana lagar, som bara äro riktade mot arbetarklassen som sådan. Man har också i detta sammanhang upptagit till behandling motioner, som avse att ifrån arbetarnas sida få lättnader ifrån redan nu existerande bestämmelser och lagar mot arbetarna och deras frihet, och jag vill påpeka, som herr Ström redan framhållit, en motion ifrån det socialistiska partiet och en annan motion ifrån den kommunistiska gruppen, där vi ha föreslagit, att den s. k. varsellagen, lagen om sju dagars varsel före stridsåtgärders vidtagande, skulle upphävas. Man behandlar även dessa motioner i samband med lagen om förenings- och förhandlingsrätt m. fl. förslag.

Varsellagen är ju, som vi redan vid dess tillkomst sade att den skulle bli, en av de åtgärder i arbetsköparnas händer, varmed man förhindrar arbetarna att använda sina fackliga organisationer på effektivt sätt. Det är inte mer än ett år sedan denna lag genomfördes, och redan nu kan man konstatera, att åtminstone fyra fackförbundsfunctionärer stå åtalade för brott mot denna varsellag och vänta alltså sin dom. Detta visar, att icke ens mycket försiktiga reformister och fackförbundsfunctionärer kunnat gardera sig emot denna lagstiftning utan ha fallit offer för densamma, d. v. s. de ha inte kunnat utveckla sig i sådant hastigt tempo baklänges som den svenska riksdagen ifråga om dessa förhållanden.

Men man frågar sig: varför ha de borgerliga egentligen gripits av en sådan panikstämning just dessa sista år, när det gäller att stifta en massa lagar, som förhindra arbetarnas rörelsefrihet såväl på det politiska som på det fackliga området? Varför ha inte de borgerliga behövt dessa lagar förut? Man säger, att de behöva dessa skyddslag för att förhindra arbetskonflikter. Men då frågar man sig: i vems intresse äro dessa åtgärder vidtagna för att förhindra arbetskonflikter? Är det därför att de borgerliga samtidigt representera arbetsköparsidan i det svenska parlamentet? Är det arbetsköparnas intressen de representera och slå vakt om, när de vilja förebygga arbetskonflikter på detta sätt? De ha till och med velat göra gällande, att det även skulle vara i arbetarnas intresse att vidtaga sådana förebyggande åtgärder till förekommande av arbetskonflikter. Men jag skulle vilja fråga er: när ha arbetarna bitt er om att lägga fram dessa lagstiftningsåtgärder mot arbetarna själva? De ha aldrig begärt de borgerligas hjälp att genomföra sådana lagstiftningsåtgärder, helt naturligt därför att sådana lagstiftningsåtgärder endast binda arbetarklassen och inte hjälpa densamma. Det är detsamma som att fullständigt avvärpa arbetarna genom att genomföra en massa sådana lagstiftningsåtgärder.

Om man ser på den huvudfråga, som det här gäller, nämligen föreningsrätten, som de borgerliga inte vilja gå med på, frågar man sig: varför vilja de borgerliga inte ha en verklig föreningsrätt lagstadgad utan nöja sig med att med några ord säga, att föreningsrätten skall vara oinskränkt? Ja, det kan man säga, när man inte säger något om, vad dessa inskränkningar i föreningsrätten betyda, men man

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
förstår så väl, varför de borgerliga, som representera arbetsköparsidan, inte vilja ha något mera i den frågan. Det är därför att de veta, att arbetarna kunna aldrig hindra arbetsköparnas föreningsrätt eller att de sluta sig tillsammans, men de veta mycket väl, att arbetsköparna i många fall kunna förhindra arbetarna att samman-sluta sig till fackorganisationer. Man behöver inte hämta exempel utifrån lands-bygden eller ifrån små avlägsna kråkvinklar, utan det finns sådana exempel i Stockholm, där det förekommer fabriker, som t. o. m. sysselsätta en hel del arbetare, där arbetarna icke våga organisera sig i fackföreningar, därför att det skulle vara detsamma som avsked ifrån arbetsplatsen. Detta veta arbetsköparnas represen-tanter, och det är därför de inte vilja ha denna föreningsrätt lagstadgad, som föreslagits i den kungliga propositionen.

Den kungliga propositionen om förenings- och förhandlingsrätt är naturligtvis inte tillfyllest enligt mitt sätt att se på frågan, men det är dock ett ganska stort framsteg i den riktningen att åtminstone skydda föreningsrätten, och även om det finns brister i regeringsförslaget i detta avseende, så innebär det dock så pass stora fördelar, att man inte kan annat än yrka bifall till detta förslag, som närmast nu kommer att framstå i reservanternas förslag. Samtidigt som jag yrkar bifall till detta, vill jag också, herr talman, yrka bifall till den av mig och min partikamrat, herr Hagberg i Luleå, väckta motionen nr 152.

Herr Österström: Herr talman! När man går att diskutera den av utskottet föreslagna förhandlingslagen, är det två ting, som det är nödvändigt att hålla i minnet, om man skall göra en rättvis uppskattning av vad utskottet velat främja. Det ena av dessa två ting är, att man numera kan säga, att lagstiftningen icke bör töva att gripa sig an med att söka få en reglering på detta område. Det andra, som inte är mindre väsentligt, är att det tyvärr dock inte finns eller rättare sagt inte har utbildat sig en alldeles obestridd och enhetlig rättsuppfattning i dessa frågor.

Det är sant, att en mycket stark opinion gör gällande och gör gällande med all rätt, att det finns ett starkt behov av åtgärder på detta område, och man kan väl också vara berättigad att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, att de myndigheter, som hörts om utredningen, i regel ha livligt tillstyrkt, att någonting skulle göras. Samtidigt konstaterar man, att enigheten brytes även inom tjänste-mannaorganisationerna, hos tjänstemännen själva och de privatanställda, om vad som skulle vara den allra bästa utformningen av lagstiftningen. Om förhållandet verkligen är sådant, och så är det, tror jag, att man skall med ganska stort lugn godtaga vad utskottet ansett vara riktigt, nämligen att under sådana förhållanden se till, att vissa grundläggande principer bleve fastslagna, men utelämna det, som hörde till det mera omstridda. Det var enda utvägen att i detta läge komma fram till en positiv vinst, och även om jag är den allra förste att medgiva, att vad man vinner på långt när inte är allt vad som är önskvärt — inte heller allt, till vilket man måste komma så småningom, när det hela har prövats — kan jag dock inte underlåta att stryka under, att det är ett första och ingalunda obetydligt steg, som här tages, och att nästa gång är det väl ingen, som tvekar om att man också skall sträva efter att sätta pricken över i:t.

De beskrifningar, som varit nödvändiga för att man skulle kunna nå det mål som jag här antytt, ha gått ut över de föreningsrättsliga bestämmelserna. Utskottet har föredragit att lösa uppgiften för det närvarande på det sättet, att det centraliserat eller, om man så vill, kondenserat dessa föreningsrättsliga bestämmelser i en enda sats, nämligen att »föreningsrätten skall lämnas okränkta». Jag föreställer mig, att kritikerna erkänna, att man icke kan göra någon invändning emot innehållet såsom sådant i denna bestämmelse. Alla äro ju ense därom, att förenings-rätten tillhör de medborgerliga rättigheter som skola skyddas. Man invänder emel-

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

lertid, att paragrafens formulering icke är tillfyllest, och att paragrafen, hur bra den än är formellt sett, i det närvarande läget icke med säkerhet kan påräknas bli av något större värde. Jag vill gentemot denna invändning säga, att om man sträcker sina önsknings tillräckligt långt, så kommer denna kritik att drabba även Kungl. Maj:ts förslag. Detta är ostridigt. Kungl. Maj:ts förslag reglerar nämligen icke heller föreningsrättens mångahanda och skiftande frågor. Avsikten har ju här varit att skapa en föreningsrätt, som kan tjäna som grundval för en förhandlingsrätt. Detta är en begränsad uppgift, men kammaren torde lägga märke till, att denna begränsade uppgift löses av utskottet likaså bra som av Kungl. Maj:t. Utskottsförslagets formulering i denna del är hämtad från kollektivavtalslagen. Man kan ju med en viss rätt spörja sig, om paragrafen sådan den formulerats i kollektivavtalslagen visat sig vara otillräcklig, när det gällt att konstituera en förhandlingsrätt. Det är icke möjligt att svara ja på den frågan. Kollektivavtalslagens motsvarande bestämmelse har varit till reell nytta. Det är mycket svårt att föreställa sig, att bestämmelsen skulle bli sämre bara därför att den flyttas från kollektivavtalslagen till Sveriges rikets lag.

Såväl i denna debatt som under debatten i utskottet ha klagomål anförts emot rättstillämpningen på detta område. Jag ber emellertid kammaren betänka, att de stridigheter om rättstillämpningen, som förnummits och som man kan läsa om i arbetsdomstolens redogörelser, äro sådana, att de icke heller med säkerhet skulle kunna regleras på ett för de vid arbetsdomstolen rättssökande tillfredsställande sätt, ens om den av Kungl. Maj:t föreslagna formuleringen godtoges. Jag har gått igenom arbetsdomstolens domar för några år tillbaka. Jag har då icke kunnat värja mig för det intrycket, att det ofta händer, att då någon blivit avskedad på en arbetsplats, så vädjar vederbörande arbetstagare — och hans organisation också för övrigt — till arbetsdomstolen om skydd. Det är säkerligen vederbörandes uppfattning i sak som dikterar hans åtgöranden emot detta som han anser orättvisa avskedande, och han söker därvid framställa avskedandet som en kränkning av föreningsrätten. Om kammarens ledamöter ville gå igenom arbetsdomstolens domar, skulle ledamöterna finna, i huru utomordentligt stor utsträckning domarna i det hänseendet varit enhälliga däri, att de framförda klagomålen icke varit berättigade, och att det alltså icke varit fråga om en strid om föreningsrätten. Det är i sjäva verket i mycket få fall, som den sökande fått rätt i sin uppfattning.

Förhållandena göra det tyvärr omöjligt att vid denna sena tidpunkt ingå i någon vidlyftigare debatt angående detaljerna i denna fråga, och jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke heller gå in på några detaljer i det föreliggande förslaget, men jag vill dock med några ord beröra den av herr Ström i denna kammare väckta motionen nr 10. Man bör ju inte, efter vad som förekommit här i riksdagen under den senaste veckan, känna sig förvånad över, att en motion sådan som den av herr Ström väckta sammankopplats med andra lagutskottets utlåtande om förenings- och förhandlingsrätt. Här har ju bedrivits en sådan advokatyr, att det icke är ägnat att förvåna, vad än de borgerliga företaga sig. Förra gången denna motion var uppe till behandling här i riksdagen sammankopplades den med ett annat ärende, nämligen frågan om vad man populärt kallar skyddet för tredje mans rätt. Då föll motionen i samband med hela det då föreliggande lagförslaget. Nu har man petat in den här för att den skall falla tillsammans med Kungl. Maj:ts proposition om förenings- och förhandlingsrätt för tjänstemännen.

Man torde ifråga om detta utskottsutlåtande om förenings- och förhandlingsrätt kunna säga, att utskottsmajoriteten i denna fråga lyckats rikta en så pass kraftig örfil emot tjänstemännen, att det är fara värt att något kommer att hända,

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
något som utskottsmajoriteten icke räknat med, nämligen att det blir en bättre sammanhållning mellan tjänstemän och arbetare i detta land. Jag tror att detta blir resultatet av det hela, eller just det som utskottsmajoriteten mest varit rädd för skulle hända, om Kungl. Maj:ts förslag hade fått ligga till grund för riksdagens beslut.

I fråga om den av mig nu omnämnda motionen måste jag säga, att det något förvånar mig, att densamma upptagits till behandling i samband med denna fråga. Herr Ström har ju för övrigt själv påpekat, att det i hans motion är fråga om en ändring i sjömanslagen, en sak som följaktligen icke har något som helst samband med frågan om förenings- och förhandlingsrätt.

Jag skall nu, herr talman, be att få säga några ord angående denna motion och kanske också göra ett litet tillägg till densamma. Motionen går ju närmast ut på, att i lag skall fastslås, att besättningsmän icke äro skyldiga att delta i lastnings- och lossningsarbete å fartyg. Högsta domstolen har fastslagit, att en sådan skyldighet föreligger, och högsta domstolen har kommit till detta beslut närmast med stöd av bestämmelserna i sjömanslagen om lydnadsplikt. Medan segelfartygen ännu voro de dominerande inom sjöfarten, deltog besättningen alltid i lastnings- och lossningsarbetet. Det ansågs därför vid den tidpunkten såsom en helt naturlig sak, att besättningen skulle ha denna skyldighet, och man ifrågasatte heller aldrig något annat. Det är emellertid att märka, att det därvidlag huvudsakligen gällde arbete inombords och ej arbete utombords eller utanför fartygets relingar. På senare tid har man emellertid kommit underfund med, att man kan tolka gällande lag på det sättet, att besättningsmännen äro skyldiga att delta i dylikt arbete varhelst det förekommer och sålunda även utanför fartygets relingar. Besättningsmännen äro emellertid påmönstrade för att åtfölja fartyget på dess resor till olika hamnar med rätt att på den plats där tjänsten upphör lämna fartyget. Detta hindrar emellertid icke att man påstår, att de ha skyldighet att utföra arbete även på andra håll än ombord å fartyget. När nu segelfartygen praktiskt taget upphört att finnas till, har man övergått till en helt annan ordning, i det att besättningen numera och med undantag endast för inomskärs- och en del kusttrafik sällan eller aldrig deltar i lastnings- och lossningsarbete. Man har sålunda i praktiken måst gå ifrån den gamla bestämmelsen om att besättningsmännen skola deltaga i lastnings- och lossningsarbetet.

Numera är också i de flesta hamnar detta arbete överlämnat till särskilda för ändamålet utbildade hamnarbetare, och det är endast vid sådana tillfällen, då arbetskonflikt råder i en hamn, som man åter plockar fram denna gamla bestämmelse, som ålägger besättningen att delta i lastnings- och lossningsarbete. För den händelse besättningsmännen vägra att utföra detta arbete — vilket jag för min del anser vara deras solklara rättighet — bli de straffade. Dels kunna de ådömas bestraffning av befälhavaren i form av minskning i hyran, och dels kunna de sedermera av domstol dömas till särskilt straff, allt beroende på under vilka omständigheter arbetsvägran har förekommit. Det skulle också kunna inträffa, att man med stöd av lagen skulle kunna döma dem till skadestånd, då fartyget blivit fördröjt i den hamn, där konflikt råder.

Jag har tidigare, när denna fråga varit uppe till behandling i första lagutskottet, framhållit, att det härvidlag också är fråga om skyldighet för vederbörande befälhavare att bereda sjömännen skydd i de utländska hamnarna. Det är nämligen på det sättet, att när en arbetskonflikt råder i till exempel en utländsk hamn, så betrakta hamnarbetarna där det som sin rättighet att utföra det arbete som kan förekomma även ombord, och var och en utomstående, som tar befattning med detta arbete, anses som strejkbrytare. Detta har många gånger lett till rena förföljelser emot den som på grund av svensk lag varit tvungen att delta i ett blockerat arbete. Nu innehåller ju lagen också bestämmelser därom, att befälhavaren skall

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

sörja för att besättningsmännen beredas erforderligt skydd. Detta kan måhända också ske, åtminstone så länge som det gäller att skydda dem ombord å själva fartyget. När det emellertid gäller att skydda besättningsmännen utanför fartygets relingar, har befälhavaren icke några sådana möjligheter. Då man sålunda har rätt att tvinga besättningen att utföra strejkbryteriarbete, kan man sålunda förvägra den det skydd, som den enligt lag skall ha.

Det lönar sig, herr talman, naturligtvis icke att försöka få någon ändring till stånd i detta avseende nu, och det lönar kanhända icke heller mödan att yrka bifall till den av herr Ström väckta motionen, men jag skall dock tillåta mig att ställa ett sådant yrkande till den kraft och verkan det hava kan. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 10 i denna kammare, vilken återfinnes under punkt K i andra lagutskottets utlåtande nr 58.

Såvitt angår utlåtandet i övrigt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Linnér: Herr talman! Då man skall bedöma det här föreliggande lagförslaget, tror jag, att man gör klokt i att till en början konstatera, att denna lagstiftning endast innebär ett försök att reglera en viss del av arbetsrättens område. Den föreslagna lagstiftningen gör inte anspråk på mera, och man skall därför bedöma den efter dess eget syfte och se, ifall detta syfte har något värde.

Det är alldeles riktigt, såsom först här anmärkts av statsrådet Undén, att flera partier av arbetsrätten ha lämnats åsido i detta lagförslag. Anledningen därtill är uppenbarligen den, att utsikter icke funnits att på det större området komma fram till ett positivt resultat. Vad är det då som detta lagförslag i utskottets utformning ger? Jo, först och främst, att den enskilde arbetstagaren genom ett positivt lagbud får stöd för den allmänna medborgerliga rättigheten att ansluta sig till vilken förening som helst. Jag tror inte, att det är riktigt att, såsom här skett från statsrådsbänken, bagatellisera detta lagbud. Jag tror inte heller, att det är riktigt att, såsom herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här gjorde, underkänna möjligheten av skadestånd i de fall, som han själv åberopade. Det är först och främst att märka, att vid ett domstolsbedömande hänger utslaget framför allt på den bevisning, som föreligger. Blir bevisningen sådan, att domstolen kan konstatera en kränkning av den allmänna rättsprincip, som omtalas i lagens tredje paragraf enligt utskottets lydelse, så föreställer jag mig, att domstolen kommer att kunna utdöma skadestånd. Jag anser således inte, att de exempel, som socialministern här framlade, äro riktiga i det syfte som han åberopade dem.

Man kan fråga sig, varför man inte i utskottets förslag gått litet längre och tagit upp själva frågan om kränkningen. Den av regeringen föreslagna bestämmelsen om påföljder av kränkning av föreningsrätten stadgar bl. a. att om kränkningen sker genom en rättshandling eller en emot föreningsrätten stridande bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, skall rättshandlingen eller bestämmelsen vara ogill. Varför har utskottet inte tagit upp en liknande bestämmelse? Jo, självfallet därför att man inte kan stadga detta utan att komma in på vad regeringens proposition också gjort, nämligen frågan om vad som är kränkning av föreningsrätten. Så snart som det blir fråga om att definiera kränkning av föreningsrätten, kommer man in på en principfråga, som inte är löst och för närvarande inte kan lösas och som av utskottet har hänvisats till utredning. Det är således i nuvarande läge omöjligt att fordra, att lagen skall lösa denna fråga. Ställer man denna fordran, måste man också ha klart för sig, att lagen i denna stund icke kan genomföras. Då faller hela denna bestämmelse och därmed också den garanti för de anställdas föreningsrätt, som lagförslaget innebär, låt vara att det kanske kunde ha inneburit mera.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Jag går vidare och tolkar lagförslagets innebörd. Jag har nu talat om vad som icke står i lagen och vill sedan säga några ord om något som enligt min tolkning står i lagen. Det är den viktiga bestämmelsen, att en förman eller en anställd i liknande ställning, som enligt gällande praxis inte anslutit sig till fackföreningarna och följaktligen stått rätt isolerad, när det gällt hans arbetsavtal, kommer med stöd av denna lagbestämmelse att kunna ansluta sig till en av dessa grupper bildad förening och med dennas tillhjälp skaffa sig ett kollektivavtal.

Jag kommer sedan till en annan bestämmelse, mot vilken det från statsrådsbänken riktats ett för mig ganska oförståeligt klander. Jag avser utskottets paragraf 4, regeringspropositionens 8 paragraf. Det är alldeles klart, att denna fråga om förhandlingsrätt även omfattar rätten att förhandla och att sluta kollektivavtal. Häri ligger ett mycket stort värde för de grupper som det här är fråga om. Med stöd av lagen kunna de påkalla förhandlingar och via förhandlingarna komma fram till ett kollektivavtal, om det i det individuella fallet är detta som önskas.

Jag måste vidare konstatera, att man här — speciellt tänker jag då på herr statsrådet och chefen för socialdepartementet — i hög grad ironiserat och till och med förlöjligat den ståndpunkt, som utskottet intagit i tredje kapitlet i sitt lagförslag, som rör förhandlingsrättens utövande i visst fall. Faktum är ju dock, att det från dem det här gäller framhållits, att just detta kapitel innefattar för dem mycket värdefulla bestämmelser. Det förefaller mig ganska naturligt, att så skulle vara. Man har nämligen i detta kapitel — jag talar, herr statsråd, om det av utskottet föreslagna tredje kapitlet — intagit två moment, som i och för sig måste anses värdefulla. Det ena av dessa moment är, att om organisationen påkallar det, kunna de få en i görligaste mån sakkunnig och auktoritativ instans, som avgör ett förslag om deras arbetsvillkor. Det andra viktiga momentet i detta kapitel är, att med stöd av det förslag, som framlägges av denna auktoritativa instans, kan man vädja till offentligheten och därmed söka vinna stöd av den allmänna opinionen. Av de svenska arbetsstridernas historia kan man väl obestriddligen dra den slutsatsen, att den allmänna opinionen haft en mycket stor betydelse. Även vid de största och längsta konflikter mellan de starkaste organisationer på ömse sidor har opinionen kunnat utöva en stor, understundom avgörande, betydelse. Det är just denna förman, som man här vill skaffa dessa svaga organisationer. De skola kunna vädja till offentligheten med ett förslag, som framlagts från en instans med verklig auktoritet. Jag kan inte förstå, att man, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet gjorde, kan ironisera över att ett förslag från denna skiljenämnd skall göras så att det är rättvist och inte bara så att det nödvändigtvis följer det speciella maktläget för tillfället. Bland de förlikningsmän, som verkat under de gångna åren i Sverige och som nu äro borta från den aktiva verksamheten, finns det ju två, som genom att inrikta sin verksamhet speciellt på att söka det rättvisa vunnit en auktoritet, som i det långa loppet för dem och för arbetsfreden varit av oersättlig nytta. Om bara något litet av denna auktoritet, skapad genom rättvisa, kunde komma den här förhandlingsformen till del, hade man verkligen vunnit ganska mycket.

Vad utskottet här föreslår, är kanske inte ett så stort steg, men det är ett steg, som för de svaga organisationer det här gäller medför trygghet och garanti för att de få sin föreningsrätt och sin styrka i ett förhandlingsläge, där de eljest äro mycket svaga. Utskottets förslag är, så vitt jag kunnat finna, den enda möjligheten att ta något steg framåt på detta område. Följer man inte utskottet, faller alltsammans till marken vid denna riksdag.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Jag skall ingalunda inlåta mig på någon polemik med den föregående ärade talaren. Jag vill endast

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

framhålla, att om de förlikningsmän som haft i uppdrag att söka lösa de arbetskonflikter, som förekommit i vårt land, presenterat sina förslag som rättvisa och objektiva, hade de säkerligen mötts av mycket energiska motsägelser. Vi skola emellertid inte dra upp någon strid om den saken. Jag är övertygad om att förlikningsmännen böra vara mycket aktsamma på den punkten, om de överhuvud taget vilja lyckas i sin gärning.

Vad sedan den auktoritativa skiljenämnden beträffar, vill jag påpeka, att den part, vars önskemål nämnden närmast beaktar, naturligtvis får stor nytta av de förslag, som nämnden lägger fram. Det finns emellertid ingen som helst garanti för att dessa förslag skola vara särskilt nyttiga för de anställda. De kunna precis lika bra vara nyttiga för motparten. Om de publicerades, skulle alltså den allmänna opinionen kunna mobiliseras mot de anställda. Denna skiljenämnd är i själva verket ett så tveeggat svärd, att dess värde är mycket problematiskt.

Herr Linnér försökte avskräcka kammaren från att gå på den enligt min mening sundare och klokare linjen genom att framhålla, att ett sådant beslut från andra kammarens sida skulle medföra, att hela frågan faller. Jag vill då erinra om att i denna fråga finns det säkerligen bättre sammanjämningsmöjligheter än vad som i regel brukar vara fallet, då kamrarna stannat i olika beslut. Från våra utgångspunkter ha vi visserligen ingen anledning att rekommendera de affärsanställda att följa det tredje kapitlet, men vi ha i och för sig ingen anledning att säga nej till en sådan lagstiftning, som innehålles i det kapitlet. Om kamrarna stanna i olika beslut, har alltså andra lagutskottet sammanjämningslinjen fullt upplagd. Man behöver nämligen bara rekommendera första kammaren att biträda andra kammarens beslut i de avseenden första kammarens beslut skilja sig från andra kammarens och sedan rekommendera andra kammaren att ta detta tillägg i form av denna speciella förhandlingsordning. Det finns enligt min mening inget hinder för att på det sättet komma fram till ett positivt resultat.

Herr Linner: Jag beklagar, att statsrådet måste avlägsna sig för votering i första kammaren. Jag skulle bara be att som replik på statsrådets sista yttrande få säga, att första kammaren ju redan med en betydande majoritet tagit utskottets förslag. Så vitt jag kunde förstå, inbjöd herr statsrådet till en sammanjämnning efter den linjen, att man skulle ta § 4 i Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. den sedan länge omtvistade organisationsparagrafen. Sedan skulle utskottsmajoriteten som en kompensation få tredje kapitlet om förhandlingsrätten, som enligt herr statsrådets mening är betydelselös. Det är väl ändå ingen som tror att ett sådant sammanjämningsförslag varken kan framläggas av andra lagutskottet eller skulle komma att accepteras av båda kamrarna. Accepteras det inte av kamrarna, faller ju frågan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 1 § i utskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, dels ock på godkännande av 1 § i Kungl. Maj:ts motsvarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren godkänt 1 § i Kungl. Maj:ts motsvarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 82 ja och 89 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 1 § i Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att i anledning härav föredragningen i fortsättningen skulle följa Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

2 § lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

2 §.

Med förening av arbetstagare förstås i denna lag förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarataga arbetstagarernas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren.

Med förening av arbetsgivare förstås en motsvarande sammanslutning å arbetsgivarsidan.

Bestämmelser i denna lag, som ha avseende å förening av arbetsgivare eller arbetstagare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar.

Bestämmelser i denna lag, som ha avseende å förening av arbetsgivare eller arbetstagare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar (*huvudorganisation*); och skall, då fråga är om *huvudorganisation*, vad i denna lag sägs om medlem i förening gälla om de anslutna föreningarna, så ock om deras medlemmar.

Paragrafen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 2 § i utskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, dels ock på godkännande av 2 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hermansson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, röstar

Ja;

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt 2 § i Kungl. Maj:ts motsvarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu än gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 86 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 2 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

3 § föredrogs härefter. Därvid yttrade:

Herr **Hermansson**: Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hassler**: Jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 3 § i Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt, dels ock på avslag å förslaget, i vad avsåge berörda paragraf; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hassler begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 § i Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit förslaget i vad avser berörda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu än gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 81 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 3 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Vidare upptogs till behandling 4 §. Denna motsvarades i utskottets förslag av ett med 3 § betecknat stadgande av följande lydelse: Föreningsrätten skall lämnas okränkta.

I ovannämnda av herr *Sigfrid Hansson m. fl.* avgivna reservation hade förelagits att ifrågakvarande lagrum skulle erhålla följande lydelse:

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

4 §.

Föreningsrätten skall lämnas okränkvt. Kränkning av föreningsrätten föreligger, om från arbetsgivar- eller arbetstagar sidan åtgärd vidtages mot någon å andra sidan i syfte att hindra honom att inträda i eller förmå honom att utträda ur förening, så ock om åtgärd vidtages från ena sidan mot någon å andra sidan i anledning av hans verksamhet för förening eller för åstadkommande av förening. Sker kränkningen av föreningsrätten genom avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, vare rättshandlingen eller bestämmelsen ogill.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å åtgärd, som grundas på sådan föreskrift.

Med arbetsledare förstås den, som är anställd att såsom arbetsgivarens ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, vilket utföres av honom underställd personal och i vilket han icke annat än tillfälligtvis själv deltagar.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag ber att beträffande denna paragraf få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag ber att beträffande denna paragraf få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jacobsson**: Herr talman! Med hänsyn till att 3 § i Kungl. Maj:ts förslag har vunnit kammarens bifall bör det förslag till 3 §, som jag avgivit, få nummer 4. Jag yrkar således bifall till mitt förslag med den ändring, att paragrafens nummer ändras från 3 till 4.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av 3 § i utskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, 2:o) godkännande av det stadgande, som i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen betecknats såsom 4 § i förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt, samt 3:o) bifall till det av herr Jacobsson under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hermansson, i följd varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu förklarades hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Jacobsson votering, i anledning varav efter given varsel nu upplästes och godkändes en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående 4 § i Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt antager det förslag till lydelse av berörda §, som framställts i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Jacobsson under överläggningen framförda motsvarande förslaget.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det stadgande, som i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen betecknats såsom 4 § i förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tilkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Herr Hassler begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 86 ja och 89 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt det stadgande, som i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen betecknats såsom 4 § i förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Efter nu skedd föredragning av 5 § yttrade:

Herr **Hassler**: Herr talman! På grund av sammanhanget mellan denna paragraf och följande paragrafer i utskottsförslaget 4 kap. skall jag trots kammarens tidigare fattade beslut be att få yrka avslag på denna paragraf.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna paragraf.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf, dels ock på avslag å lagförslaget, i vad avsåge samma paragraf; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare föredrogs 6 §. Därvid yttrade:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner på de därunder framställda yrkandena; och blev paragrafen av kammaren godkänd.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
7 § föredrogs härpå; och anförde därvid:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag yrkar också beträffande denna paragraf bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av paragrafen, dels ock på avslag å förevarande lagförslag i denna del; och blev paragrafen av kammaren godkänd.

Vid härpå skedd föredragning av 8 § erhöles på begäran ordet av

Herr **Hermansson**, som yttrade: Herr talman! Jag ber beträffande denna paragraf att få yrka bifall till reservanternas förslag, och jag vill samtidigt påpeka, att reservanternas och utskottets förslag i detta fall äro lika lydande. Den enda skillnaden är den, att paragrafen enligt reservanternas förslag får nummer 8, men i utskottets förslag nummer 4.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 4 § i utskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, dels ock på godkännande av det stadgande, som i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen betecknats såsom 8 § i förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

9 § föredrogs nu; därvid anförde

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 5 § i utskottets förslag till lag om förhandlingsrätt, dels ock på godkännande av 9 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Vidare föredrogs 10 §; och anförde därvid:

Herr **Hassler**: Herr talman! På grund av sammanhanget mellan denna paragraf och 3 kap. i utskottets förslag yrkar jag bifall till utskottets förslag till lydelsen av 6 §.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på godkännande av 6 § i utskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, dels ock på godkännande av 10 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Vid härpå skedd föredragning av 11 § yttrade:

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till 7 § i utskottets förslag, som överensstämmer med 11 § i Kungl. Maj:ts förslag. Dessutom skall jag med avseende å 3 kap. i utskottets förslag framföra yrkande om bifall till 8 § i utskottets förslag.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**. Herr talman! Jag har redan förut antytt, att i sig självt anser jag visserligen detta 3 kapitel såsom överflödigt, men att det ju beror på de anställda själva, om de vilja begagna sig av det eller inte; och från vårt håll ha vi inte någon anledning att säga, att vi absolut motsätta oss en sådan här lagstiftning. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att första kammaren har till alla delar tagit utskottets förslag och inte på en enda punkt bifallit Kungl. Maj:ts förslag. Om man vill bevara en möjlighet till rimlig sammanjämkning mellan första kammarens och andra kammarens beslut, då bör detta kapitel beslutas sammanjämningsvägen och icke nu, ty annars finnes det inte något rimligt bytesobjekt mellan första och andra kammaren. Jag hemställer därför, att andra kammaren måtte i konsekvens med sina förut fattade beslut nu avvisa 3, 4 och 5 kapitlen i detta utskotts-förslag. Jag tror det är den enda riktiga hållningen, om man vill uppnå en lagstiftning på detta område.

Herr Hassler: Herr talman! Jag måste säga, att jag har svårt att följa socialministerns tankegång. Det är inte i fråga om detta kapitel, som det föreligger någon verklig meningsskiljaktighet. Statsrådet säger, att man inte har anledning att i och för sig motsätta sig dess antagande. Då tycker jag, att det inte är riktigt, att göra det till bytesobjekt. Här föreligger det tillräckliga möjligheter eller, om jag så får säga, svårigheter för en sammanjämkning ändå. Den bör och måste ske inom ramen av föreningsrättskapitlet, ty det är där den verkliga motsättningen finnes. Jag hemställer, att kammaren fattar beslut i enlighet med sin uppfattning, om kapitlet bör vara med i lagen eller inte. Jag vidhåller mitt yrkande beträffande 8 §.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten vid, att denna kammare nu accepterat hela kapitlet om föreningsrätten och därmed givit den föreslagna lagstiftningen ett innehåll, som gör, att lagstiftningen får värde. Om kammaren dessutom bifaller det speciella högerinslaget — låt mig kalla det så, utan att jag menar något ont därmed — i detta lagförslag, så komma svårigheterna för en sammanjämkning att bli mycket betydande och sannolikt oövervinnliga, ty då skall sammanjämkningen ske inom ramen av föreningsrättskapitlet. Det är orimligt. En sammanjämkning måste ske — höll jag på att säga — i form av direkt utbyte, naturligtvis med en och annan jämkning. Men andra kammaren avsäger sig praktiskt taget varje vapen om den bifaller tredje kapitlet i utskottets förslag.

Herr Hermansson: Herr talman! Med hänvisning till vad herr statsrådet Möller nyss yttrat ber jag att få yrka avslag på 3 kapitlet i utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr förste vice talmannen först därå givna proposition blev 11 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt av kammaren godkänd.

Härefter framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på godkännande av 8 § i utskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, dels ock på avslag å ifrågavarande förslag i berörda del; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hassler, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår förslaget om godkännande av 8 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om förhandlingsrätt, röstar

Ja;

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 88 ja och 89 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 8 § i utskottets förslag till lag om förhandlingsrätt.

Återstående delar av utskottets förslag till lag om förhandlingsrätt (9—29 §§).

Godkändes.

Ingress och rubrik i Kungl. Maj:ts förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Godkändes.

Utskottets under 2) upptagna förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

1 §.

Godkändes.

Vid härpå skedd föredragning av 3 § i Kungl. Maj:ts motsvarande förslag till lag om ändrad lydelse av 3, 6 och 11 §§ lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, vilken paragraf saknade motsvarighet i utskottets förslag, lämnades på begäran ordet till

Herr **Hassler**, som anförde: Herr talman! Ifråga om 3 § i medlingslagen vill jag framhålla, att den äger sådant samband med förhandlingsordningen, som kammaren nyss voterat, att jag måste hemställa om avslag på 3 §.

Vidare yttrades ej. På av herr förste vice talmannen därå given proposition blev Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del av kammaren avslaget.

6 § föredrogs nu. Därvid yttrade:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande 6 § i förslaget till lag om medling i arbetstvister.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Här är endast fråga om en redaktionell avfattning, om den blivande lagen skall heta lag om förenings- och förhandlingsrätt, som den bör heta. Sedan kammaren antagit bestämmelserna om föreningsrätt, bör Kungl. Maj:ts förslag beträffande 6 § bifallas.

Efter härmed slutad överläggning blev på herr förste vice talmannens därå givna proposition 6 § i Kungl. Maj:ts förevarande lagförslag av kammaren godkänt.

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)

Återstående delar av utskottets ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets under 3) upptagna förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkterna D och E* anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Såvitt jag förstår, kan andra kammaren knappast godkänna detta skrivelseförslag, då ju andra kammaren redan genom sitt beslut beträffande 1 § har besvarat dessa motioner. Där är nämligen förhandlingsrätten reglerad, och det kan inte finnas någon mening i att andra kammaren skall hemställa om skrivelse till Kungl. Maj:t om saken.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservanternas förslag beträffande punkten D.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställanden i förevarande punkter, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkterna D och E i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna F—J.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten K.

I motionen II: 10 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring av sjömanslagen, att sjöfolket icke behöfde utföra strejkbryteriarbete i hamnar, där konflikt rådde.

I motionen II: 152 hade föreslagits, att riksdagen måtte avskaffa »lagen om varsel i arbetskonflikter».

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Brädefors**. Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till motionen, nr 152.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till motionen, nr 10.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde först propositioner angående motionen II: 10, nämligen dels på bifall därtill, dels ock på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse

Ang. förenings- och förhandlingsrätt m. m. (Forts.)
svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Ström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår motionen II:10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande motion.

Vidare gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till motionen II:152, dels ock på avslag därå; och blev motionen av kammaren avslagen.

Slutligen blev på herr förste vice talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i övrigt i punkten K av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhets-skatt m. m. Sedan herr andre vice talmannen nu åter övertagit ledningen av förhandlingarna, företogs vidare till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 20 mars 1936 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 232, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 373) om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt;

2) förordning om särskild skatt å förmögenhet;

3) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 374) om kommunal progressivskatt;

4) förordning angående upphävande av förordningen den 28 september 1928 (nr 375) om utjämningskatt; samt

5) förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

I en den 5 juni 1936 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 269, hade Kungl. Maj:t vidare, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, under i proposition nr 267 angiven förutsättning, antaga i proposition nr 232 framlagda författningsförslag med den ändrade lydelse av 18 § i förslaget till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 373) om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, av 1 och 3 §§ i förslaget till förordning om särskild skatt å förmögenhet samt av 26 § i förslaget till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), som framginge av inom finansdepartementet i dessa delar omarbetade författningsförslag.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Till behandling i samband med förevarande propositioner hade utskottet upptagit följande under motionstiden vid riksdagens början väckta samt i anledning av propositionerna avgivna motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 199 av herr *Borell m. fl.*;
nr 253 av herr *Rahmn*;
nr 417 av herr *Bagge m. fl.*; och
nr 439 av herr *Bärg*; samt

inom andra kammaren:

nr 192 av herr *Lundqvist m. fl.*;
nr 441 av herr *Sandström m. fl.*;
nr 548 av herr *Hage*;
nr 746 av herr *Åqvist*;
nr 747 av herr *Skoglund m. fl.*;
nr 748 av herr *Lundell*;
nr 749 av herr *Carleson*;
nr 750 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*; och
nr 751 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen måtte, med bifall till i motionerna I: 417 samt II: 746, 747, 748 och 749 därom framställda yrkanden,

avslå propositionerna nr 232 och 269 ävensom motionerna II: 750 och 751, i vad propositionerna och sistnämnda två motioner avsåge förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 373) om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, förordning om särskild skatt å förmögenhet, förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 374) om kommunal progressivskatt och förordning angående upphävande av förordningen den 28 september 1928 (nr 375) om utjämningskatt;

2:o) att riksdagen måtte, med förklarande att propositionerna nr 232 och 269, i vad de avsåge förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), icke kunnat oförändrade av riksdagen bifallas, antaga i punkten intaget förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

3:o) att riksdagen i skrivelse hos Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa förnyad utredning angående den statliga beskattningen av inkomst och förmögenhet, varvid borde övervägas, vad utskottet i betänkandet anför, samt snarast möjligt förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

4:o) att de i ämnet väckta motionerna måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1:o)—3:o) hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

av herrar *Bärg* i Katrineholm, *Björnsson*, *Hjalmarsson*, *Lövgren* i Boden, *Björklund*, *Olsson* i Gävle, *Sjödahl*, *Werner* i Hultsfred och *Mårtensson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, i anledning av propositionerna nr 232 och 269 samt motionen I: 439,

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

a) antaga Kungl. Maj:ts genom proposition nr 269 framlagda förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 373) om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, dock med den ändring att 18 § 2 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse;

b) antaga Kungl. Maj:ts genom propositionen nr 269 framlagda förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet;

c) antaga i reservationen intaget förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 374) om kommunal progressivskatt;

d) antaga Kungl. Maj:ts genom proposition nr 232 framlagda förslag till förordning om upphävande av förordningen den 28 september 1928 (nr 375) om utjämningskatt;

2) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 269 i vad den avsåge förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379) icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, i anledning av motionen I: 439 antaga samma förslag med vissa, i reservationen angivna ändringar;

3) att riksdagen i skrivelse hos Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa förnyad utredning angående de juridiska personernas beskattning, varvid borde övervägas vad i reservationen anförts, samt snarast möjligt förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

4) att motionerna I:199, 253 och 417 samt II:192, 441, 548, 746, 747, 748, 749, 750 och 751 måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad under 1)–3) hemställts, av riksdagen lämnas utan åtgärd; samt

av herrar *Olsson* i Närlinge och *Löfvander* beträffande motiveringen.

Vid först skedd föredragning av *punkten 1)* anförde:

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Det är mycket länge sedan jag under de femton år, jag varit med i bevillningsutskottet och behandlat skattefrågor, mött en fråga, där man rör sig med så mycken missuppfattning, medveten eller omedveten, så mycken sammanblandning av det ena och det andra som just i det ärende, som här föreligger. De som haft tillfälle att följa, huru pressen behandlat de Kungl. Maj:ts propositioner, som beröra det föreliggande ämnet, ha lätt nog kunnat iakttaga, att den tvärsäkerhet, med vilken man på olika håll uttalat sin mening, på intet sätt motsvaras av någon kunskap i det föreliggande ämnet. Jag kan, herr talman, icke neka mig nöjet att få till kammarens protokoll antecknat ett kort uttalande ur en ledande artikel, som jag häromdagen fann i min hemstads högerorgan. Där står det på följande sätt: »Finansministerns i sista stund framkastade projekt om en tredubbling av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten hade ju alltför stark smak av vanligt socialistiskt valfläk för att kunna bli föremål för någon vidare högaktningfull behandling. Bevillningsutskottet blev också redan vid första behandlingen färdigt med det demagogiska förslaget och beslöt genast avstyrka detsamma. Finansministerns förslag har nämligen ingen betydelse för nästa budgetår utan avser skatterna för budgetåret 1937—1938, vilka ju böra fastställas först av nästa års riksdag.» Sedan fortsatte man på följande sätt: »För nästkommande budgetår torde bevillningsutskottet komma att föreslå bibehållande av nuvarande skatteprocent för den ordinarie inkomstskatten, varjämte någon höjning av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten lär bli erforderlig på grund av försvarsreformen och andra av riksdagen beslutade utgiftsökningar.» Detta avspeglar den verkliga kunskapen, som i slutet talar om att det, man kastar

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

under bordet i första stycket, torde det bli nödvändigt för den borgerliga majoriteten att använda sig av i det sista stycket. De som kunnat följa dessa ting och verkligen försökt sätta sig in i detta — jag höll på att säga nästan varje ledamot av majoriteten — kunna genom att studera efterföljande utlåtanden från bevillningsutskottet komma underfund med vilken dimbildning, vilket missförstånd, vilka misstydningar och vilka sammanblandningar, som här ägt rum. Blott för några dagar sedan förklarade en av stadens aftontidningar, att det fanns ett hål i budgeten på 6 miljoner kronor. Det kunde icke bli fråga om att fylla något annat hål än detta hål på 6 miljoner kronor. Om herrarne taga del av det efterföljande betänkandet, se Ni, att det är icke blott fråga om att fylla 13 miljoner kronor med den extra inkomst- och förmögenhetsskatten utan man fyller också 16 nya miljoner kronor med den ordinarie inkomstskatten och nödgas ändå räkna med att ur kassafonden få taga $3\frac{1}{2}$ à 4 miljoner kronor.

Jag har, herr talman, den bestämda uppfattningen, att liksom det i den allmänna diskussionen ute i landet och i tidningspressen varit svårt att hålla isär vad som gäller budgetåret 1936—1937 och det därefter kommande budgetåret, har en sådan sammanblandning i rätt avsevärd grad också varit tillfinnandes i bevillningsutskottet vid dess ståndpunktstagande. Jag har den bestämda känslan av att det just är denna sammanblandning, som skapat det missförstånd, som i mycket hög grad kommit att påverka det beslut, till vilket utskottet kommit i det föreliggande betänkandet.

Redan år 1932, när vi genomförde den s. k. Hamrinska skatten, således den extra inkomst- och förmögenhetsskatten, uttalades från många håll, att detta var en i hög grad olämplig utbyggnad på det skattesystem, som vi hittills haft. Och när vi år 1934 genomförde den särskilda förmögenhetsskatten, skulle man nästan kunna säga, att vi i bevillningsutskottet åtminstone — jag skulle tro också långt därutaför — voro fullständigt eniga om att vi voro på väg till ett läge, där någonting måste göras för att skära bort dessa utbyggnader och försöka att istället få ett nytt och stabilt system. När statsrådet och chefen för finansdepartementet i statsverkspropositionen till 1935 års riksdag tog upp detta problem om sammanförande och skapande av ett bättre system i det hänseendet än det vi hade att röra oss med, vann detta en allmän anslutning, och man kan säga, att från intet håll, från intet parti restes några som helst invändningar mot detsamma. Bevillningsutskottet var enhälligt, kamrarna voro enhälliga om att hos Kungl. Maj:t stryka under önskvärdheten av att förslag om möjligt skulle kunna föreläggas 1936 års riksdag. Nu föreligger det förslaget här dels i propositionen, nr 232 och dels i den kompletterande propositionen, nr 269. Nu säger bevillningsutskottet, att det kan icke reflektera på föreliggande förslag, och det anför än det ena och än det andra skälet för ett uppskov med ett beslut.

Det vore, herr talman, frestande att ställa den frågan: Vad innebär nu detta förslag? Innebär det så väsentliga olikheter mot vad vi kanske tänkt oss, när riksdagen i fjol uttalade sin anslutning till finansministerns i statsverkspropositionen då gjorda uttalande? Innebär det så många nyheter, så många märkvärdigheter, att riksdagen därför icke skall kunna reflektera på detsamma? Jag tror icke, att någon vill göra gällande, att det i realiteten kan vara något att invända emot den förskjutning eller, rättare sagt, de lättnader för de mindre inkomsttagarna genom ett överflyttande på andra bärkraftiga axlar av skattebördan, som här äger rum. Det har sagts — och det står oemotsagt — att skall man överhuvud taget tänka sig möjligheten av att överflytta delar av kommunalskattebördan på staten, måste man vara beredd på att genomföra den förskjutning, som här nu föreslås, och vilken är nödvändig, om det överhuvud taget skall vara möjligt att komma till något rättvist resultat.

Härtill kommer också, att under de diskussioner, som fördes i fråga om de stora

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
utgifter, som riksdagen beslutat i år, har man redan långt före beslutens fattande och ända in i det sista talat om att de ökade bördor, som dessa beslut skulle skapa, skulle bäras av dem, som hade förmågan att bära desamma. Det har i utskottsutlåtandet anförts ett skäl, som kanske är huvudskälet, och det är, att ifråga om fysiska personer drabba de av Kungl. Maj:t föreslagna skatteskalorna orättvist mellanskiktet eller den s. k. medelklassen. Jag kan icke undanhålla den reflexionen, att det skulle vara mycket intressant att få reda på vad de, som föra detta tal, mena med begreppet »medelklass». Det är av intresse att studera denna tabell, som finnes på sid. 153 i den första av Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande propositioner. Har man studerat den tabellen en liten smula ingående och försökt få ett grepp om vad den betyder, tror jag, att det talet måste tystna, ty det håller icke inför den verklighet, som avspeglas i denna tabell. Om man räknar undan de skikt av de 1,600,000 skattebetalare, som ligga under 4,000 kronor, har det anmärkts i utskottet under behandlingen, att dessa av Kungl. Maj:t föreslagna skatteskalor drabba särskilt hårt dem, som ligga mellan 20- och 30,000 kronors inkomst. Ja, är det riktigt, att vi här återfinna medelklassen i landet, måste den medelklassen ha krympt ihop och blivit mycket liten. Man plägar ändå till medelklassen räkna dem, som ligga i grupper över 6,000 kronor, möjligen rent av 4,000 kronor, och upp till 12 à 15,000 kronor. Om man godtar den beräkningen, och då man i många år talat om huru medelklassen under de sista åren svällt ut, och huru den ökas, måste det vara oriktigt att räkna med folk i ett inkomstläge mellan 20- à 30,000 kronor. Är det riktigt att räkna på det sätt, som jag anser, att man i det avseendet bör räkna, då är det också riktigt att kunna konstatera, att så högt upp som till mellan 10- à 12,000 kronors inkomst betyder Kungl. Maj:ts proposition någon minskning för dessa skattedragare.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag icke gå in på de olika exempel, som framkommit under dessa diskussioner, det utredningsmaterial, som utskottet på egen hand åstadkommit, eller de många olika skalor av den ena eller andra arten, som man försökt bringa fram i olika avseenden för att nå ett beslut i denna fråga. Ehuru det skulle vara av intresse att göra det, skall jag emellertid avstå därifrån.

Jag nödgas emellertid be att få säga ett par ord om bolagsbeskattningen med hänsyn till det yrkande, som vi i det avseendet framställt i vår reservation, till vilken vi inbjudit kammaren att ansluta sig. Vi ha ansett, att vi från vår sida kunde godtaga en övergång till ett proportionellt skattesystem, när det gäller bolagsbeskattningen. Vi ha för övrigt i det avseendet icke svävat på målet utan erkänt, att det måste anses vara riktigt och rättvist, såvitt det står i vår förmåga att bedöma det. Nu har man emellertid från olika håll vänt sig mot det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt i sin proposition. Man har pekat på att den skatteprocent, som Kungl. Maj:t räknar med, är väsentligt högre än den procent, bolagsskatteutredningen räknar med, och att detta förslag således icke på något sätt kan skänka bolagen de extra fördelar, som allesammans räknade med, när de i sitt yttrande lämnade sin anslutning till bolagsskatteutredningens förslag. Man har också kunnat påvisa — och det är icke vår avsikt att bestrida eller förringa detta materiel på något sätt — att man på grund av omläggningen kommer att påträffa vissa ojämnheter mellan olika bolag, i det att en del av de större bolagen slippa undan rätt stora skattebelopp, medan de mindre bärkraftiga företagen få sin skatt till staten avsevärt höjd. Jag tror, att man så småningom skall komma underfund med att, vid vilken tidpunkt man än kommer att genomföra den reform av bolagsbeskattningen, som Kungl. Maj:t nu föreslagit, skall man under övergångsperioden komma att stöta på dessa ojämnheter. Vi ha emellertid från vårt håll i utskottet resonerat på det sättet, att om man från bolagens sida, från närings-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

livets sida, icke anser sig vilja ha det förslag, som här föreligger — det hela rör sig ju om en fördelning av skatten mellan olika företag — så kan det icke vara någon vår särskilda angelägenhet att driva förslaget, detta i all synnerhet som det ju ur våra synpunkter icke finns någon som helst anledning med hänsyn till verkningarna på den kommunala progressivskatten för vissa kommuner att här driva den saken alltför hårt.

Jag finner ingenting märkligt och ingenting förvånansvärt däri, att om det sitter tjugo människor omkring ett bord för att studera ett verk sådant som Kungl. Maj:t har lagt fram i dessa skattepropositioner, de icke kunna överens på alla punkter, att det måste råda delade meningar, att den ene icke fattar saken så som den andre fattar det. Jag skulle således haft full förståelse för, om man velat göra gällande, att riksdagen icke i år, ehuru man gärna skulle ha velat medverka till det, kan komma till ett slutligt resultat i detta spörsmål, att det finns så många betydelsefulla faktorer, som här möta oss, som vi skulle vilja ytterligare genomtränga och som vi skulle vilja underkasta en förnyad prövning, att det är motiverat att vila på hanen. Den synpunkten, herr talman, skulle jag ha förstått. Den skulle jag ha respekterat och kanske, höll jag på att säga, man rent av skulle kunnat reflektera över att ha fått en samling kring den linjen. Men det har icke gällt bara detta. Man har icke bara nöjt sig med att skjuta detta problem på ett år, därför att man icke har kunnat överblicka det, utan man har samtidigt som man ansett sig icke kunna överblicka det dock funnit sig böra utfärda sådana direktiv för den fortsatta behandlingen av detta ärende, att såvitt jag och mina medreservanter kunna förstå, detta ärende icke kommer att uppskjutas bara på ett år, kanske icke bara på två år, utan om vissa krafters älsklingsdröm kan uppfyllas, på en tidrymd av fem år, då frågan skall återkomma sammankopplad med kommunalskattereformen.

Jag måste säga, att jag tycker det är ett underligt resonemang, som bevillningsutskottet för i detta sitt betänkande, när man på de olika punkterna talar om för Kungl. Maj:t vad det är man önskar och vill ha kompletterat, samtidigt som dock ingen ledamot av bevillningsutskottet kan sväva i okunnighet om att under de år, som närmast möta oss, ha vi att räkna med så pass stora utgifter, att ingen väl kan tro, att det nuvarande skattesystemet tål den belastning, som därav skulle följa. Försåvitt man icke utgår ifrån, att man skall genomföra betydande skärpningar av de extra skatterna, och det har då icke diskussionen från olika håll i utskottet givit belägg på att man avser, kan jag, herr talman, icke komma till mer än ett resultat, nämligen att man från visst håll vill ordna det så, att hela detta problem skall vara under utredning under den tid, som utgifterna ökas och växa, så att man, eftersom man icke kan belasta det nuvarande skattesystemet alltför hårt, måste tillgripa en skärpning av de indirekta skatterna, vilka alltså skulle få bära de ökade bördor, som riksdagen i år har beslutat. Det har icke heller under utskottsdebatten saknats röster för att man skulle ställa sig på den linjen. Det har talats om att man ännu icke använt kaffet på det sätt, som det borde kunna användas, och det har också talats om att karamellskatten ännu icke har kommit fram i ljuset. När man hör sådana resonemang, styrkes man i den uppfattningen, att det icke låg en allvarlig mening bakom, när bevillningsutskottet i följ underströk finansministerns uppfattning om nödvändigheten att sammanföra de olika skatterna och skapa ett ordentligt system.

Jag menar, att man skall icke bara ha klart för sig, när man biträder det föreliggande utskottsförslaget, att det innebär en ökning av den vanliga inkomstskatten upp till 170 enheter, man skall icke bara ha klart för sig, att det betyder en skärpning av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten, utan man skall också ha klart för sig, att om kammaren tar den motivering, som är bevillnings-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
utskottets, så har man öppnat en möjlighet för att under de närmast kommande åren inträder ett läge, som kanske med eller mot riksdagens vilja tvingar oss in på vägen att täcka kostnaderna med indirekta skatter.

När vi skrevo i fjol, fanns det ingen i bevillningsutskottet, som tänkte sig en sammankoppling av frågan om statsbeskattningen med kommunalskatten. Det förhåller sig nämligen på det sättet, herr talman, att även i fjol skrev bevillningsutskottet om kommunalskatten, men det skedde vid en tidigare tidpunkt. Man skrev då till Kungl. Maj:t och begärde, att Kungl. Maj:t skulle återupptaga den utredning i kommunalskattefrågan, som hade vilat några år. När man sedan kom till en omprövning av finansministerns uttalande i fråga om en systematisering av statsbeskattningen, visste man ju vad man hade skrivit om kommunalskatten, men bevillningsutskottet sade icke ett ord om att dessa båda saker, kommunalskattefrågan och frågan om statsskattens systematisering, skulle sammanföras, så att de bleve beroende av varandra. Detta sammanförande har emellertid särskilt från högerhåll mycket starkt betonats under utskottsbehandlingen. Ja, under denna diskussion i utskottet har man till och med lockat med, att om man från böndernas sida skulle reflektera på att godtaga det föreliggande skatteförslaget, skulle resultatet kunna bli, att när vi komma fram till en lösning av kommunalskattefrågan, skulle man anse, att bönderna hade fått så mycket, att man icke ville rubba på garantiskatten. Man har metodiskt från visst håll under utskottsbehandlingen använt denna sammankoppling mellan de föreliggande propositionerna och kommunalskatteutredningen.

Jag ber, herr talman, att få säga, att när jag försökt följa detta ärende, när jag tagit del av vad som är föreslaget i de olika propositionerna, när jag tagit del av vad utskottet skriver i sin motivering — jag höll på att säga utskottsmajoriteten, men, herr talman, det är endast en minoritet inom utskottet, som står för utskottets motivering i detta avseende — så har jag stärkts i min uppfattning, att hade man kunnat ifrån denna minoritets sida nå dithän, att man fått en annan avvägning än den, som finns i den kungl. propositionen, och hade man kunnat ordna bolagens beskattning så, att man kommit till en annan skatteprocent, där alla bolag fått inregistrera vinster vid övergången till det proportionella skattesystemet, så hade nog den minoritet, som nu utgör utskottsmajoriteten, icke varit ohägad att reflektera.

Vi reservanter gå in för en ny undersökning av bolagsbeskattningen. Vi säga i fråga om de fysiska personerna, att där fyller Kungl. Maj:ts förslag just vad som från skilda håll har begärts att det skall fylla och som har uttalats vid flerfaldiga tillfällen, icke minst vid behandlingen av försvarsfrågan i år, nämligen att de ökade bördor, som riksdagen nödgas lägga på det svenska folket, skola icke bäras av dem, som befinna sig i de lägre inkomstgrupperna, utan skola bäras av dem, som ha förmåga att bära bördorna.

Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till den av herr Bårg m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson i Närlinge: Herr talman! Efter den långa och ingående debatt, som i denna fråga förts i första kammaren, och när man ser, att bänkarna i kammaren äro så glest besatta, att man måste få den uppfattningen, att här råder uppbrottsstämning, skall jag icke alls gå in något utförligare på dessa spörsmål. Jag har, herr talman, begärt ordet för att först och främst yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 46, men jag vill komplettera detta yrkande med några reflexioner över hur vi ha sett på dessa spörsmål och hur man också i fortsättningen enligt vår mening bör betrakta de viktiga spörsmål, som gälla statsbeskattningen och hela vår beskattning för övrigt.

Såväl den extra inkomst- och förmögenhetsskatten som den särskilda förmö-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
genhetsskatten ha tillkommit vid olika tidpunkter på grund av tvingande skäl. Den extra inkomst- och förmögenhetsskatten av år 1932 tillkom av den anledningen, att inkomsterna då icke höllo jämna steg med utgifterna. Jag minns, att när denna skatt togs, lät det så vackert, att det bara skulle vara ett provisorium, som man så fort som möjligt skulle taga bort. Samma var förhållandet med den särskilda förmögenhetsskatten, som infördes år 1934. Även då sades det, att det var en tillfällig skatt, som fortast möjligt borde avföras ur vårt skattesystem. Jag vill också såsom herr Olsson i Gävle erinra därom, att i finansplanen för budgetåret 1935/36 framhölls önskvärdheten utav en översyn av inkomst- och förmögenhetsskatterna i ett sammanhang. I anledning härav skrev också bevillningsutskottet i anslutning till detta finansministerns uttalande, att en översyn borde göras fortast möjligt, och att resultatet därav helst borde föreläggas 1936 års riksdag. Det är riktigt, som herr Olsson i Gävle här anförde, att bevillningsutskottet och riksdagen voro eniga på den punkten, och följaktligen kunna vi givetvis icke annat än hålla finansministern räkning för att han verkställt en sådan översyn och lagt fram ett förslag till sammanförande av de olika skatterna för att få någon reda i det hela, om jag så får uttrycka mig.

Viingo oss först tillsänt en promemoria med tre förslag, som man kallade för alternativ I a, I b och II. Denna promemoria hade varit utskickad till myndigheterna, till länsstyrelser o. dyl., och, såsom framgår av utskottets betänkande, uttalade sig de flesta myndigheter för ett skattesystem, byggt på alternativ II. Jag får också erkänna, att när jag först studerade denna promemoria, var det icke utan, att även jag ansåg, att detta alternativ var att föredraga, därför att det var mera likt det system, som vi för närvarande ha, och därför att man tyckte det var alltför revolutionerande att exempelvis förmögenhetsdelen skulle räknas efter 1/200 i stället för efter 1/60.

Men jag får bekänna, att sedan jag studerat dessa förslag och studerat propositionen nr 232 närmare, så fann jag, att det system, som föreslagits, ändå inte var så tokigt. Men när jag sedan studerade skalorna i propositionen nr 232 och fann, att exempelvis den procentsats, som vi tidigare ha haft i fråga om de lägsta inkomsterna, nämligen $4\frac{1}{2}$ % sänkts till $3\frac{1}{2}$ %, och att de övriga skalorna i fråga om de högre inkomsterna så betydligt förhöjts, så blev jag tveksam.

Jag har den uppfattningen att de ökade utgifterna säkerligen komma att nödvändiggöra ökad uttagning av skatter, vilken uppfattning ingen tidigare reagerat emot. Jag vill säga detta på grund av att den svenska kronoskatten på de små inkomsterna, d. v. s. de inkomster, som vi äro vana att röra oss med i allmänhet ute på landsbygden, är jämförelsevis litet betungande. Det är ingen, såvitt jag vet, som har ansett, att dessa kronoskatter ha varit alltför tyngande. Om man ser på den i kronodebetsdeln, och ser på de siffror, man har längst upp till höger på densamma, så förhåller det sig i regel så, att det är ganska små summor, men räknar man ut summan av allt, som är upptaget på debetsdeln, där exempelvis landstingsskatt och vägskatt, avgifter till hushållningssällskapen, till dikningsföretag, hästförsäkringar m. m. komma till utöver kronoskatten, så brukar det ofta vara ganska stora summor längst ner till höger på kronodebetsdeln. Om man ser på den i propositionen föreslagna sänkningen av skatteskalorna beträffande de lägsta inkomsttagarna, vilka utgjorde inte mindre än 85 % av skatte- dragarnas hela antal, så finner man, att sänkningen är relativt obetydlig. I medeltal har man räknat med en sänkning av 3 kronor 50 öre eller högst 4 kronor för dessa smärre skattebidragare. Det är siffror, som egentligen äro av den art, att man inte ansåg, åtminstone inte jag, att det fanns tillräcklig anledning att vidtaga den ifrågasatta sänkningen av de där skatterna, som dock sammanlagda blevo en stor summa. Jag gick därför i bevillningsutskottet in för och rekommenderade också i den delegation, som vi fick till stånd, att vi skulle omarbete

Ang. stallig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
finansministerns skolor i propositionen nr 232, så att vi kunde komma överens. Jag vill tillfoga, när jag nu är inne på dessa sänkningar, att procentuellt blev det sänkningar på mellan 20 och 30 %, vilket man visserligen kan säga inte är så litet. Men jag vill i det sammanhanget åberopa ett anförande av finansministern, som jag hörde i går i första kammaren när det var tal om bolagsbeskattningen. Då var man också inne på — jag tror det var herr Wellander som var inne på det — att det finns vissa bolag, som på grund av att man gick ifrån den progressiva beskattningen av bolagen och gick in för proportionell beskattning, skulle få vidkännas betydande höjningar av skatten, för vissa bolag uppgående till 200—300 %, medan det för andra bolag skulle bli minskning. Då anförde finansministern, att på så små belopp, som det här är fråga om, betydde det egentligen ingenting. Det var de ord han fällde, och jag kan använda finansministerns egna ord på den punkten.

De skatter, som egentligen äro tyngande för oss på landsbygden, äro de kommunala skatterna. Det är därför av större betydelse att minska dessa tunga skatter, och frågan är, hur det skall kunna ske. Man har exempelvis tänkt sig, att man borde överföra så mycket som möjligt av de kommunala skatterna till statsskatterna. Det är ju så våldsamma summor som det här rör sig om, att det sannerligen enligt mitt förmenande är någon lätt sak att lösa det problemet. Vi ha nu fått en kommunalskatteberedning, som arbetar på detsamma, och det har så många gånger här talats om de kommunala skatterna, att det kan vara överflödigt att påminna om att exempelvis garantiskatten för fastigheterna givetvis är en synnerligen orättvis skatt, därför att det vid denna beskattning inte finns möjlighet till avdrag för skuldräntor och dylikt. Det är så allmänt känt, att jag inte skall uppehålla mig vidare vid den punkten, utan man får väl hoppas, att kommunalskatteberedningen skall finna några möjligheter att avlägsna denna orättvisa.

Innan jag går över till bolagsbeskattningen, skulle jag vilja säga något om själva principen i propositionen nr 232. När vi stå inför höjda utgifter för staten och man alltså måste ovillkorligen se till, att staten får inkomster genom förhöjda skatter, så har jag i bevillningsutskottet uttalat mitt erkännande till de principer, som propositionen i stort sett är byggd på. De måste den dag, när dessa frågor lösas, bli erkända. Man måste ovillkorligen lägga skatterna på de bärkraftiga, på inkomsttagare, som hava råd att bära desamma. I den saken är jag fullständigt enig med finansministern.

Om man sedan kommer in på bolagsbeskattningen, så äro vi här egentligen icke av delade meningar. Där yrka icke socialdemokraterna bifall till propositionen utan anse, att frågan ytterligare bör utredas.

Jag vill säga som min principiella inställning till denna skatt och frågan, om man nu bör gå ut från proportionell skatt eller progressiv, att jag anser, att en proportionell skatt är teoretiskt riktigare på grund av bolagens form. Bolagsformen är en form för att människorna skola kunna skjuta samman kapital för att driva verksamhet, driva rörelse, driva näring. Vi äro väl alla av den uppfattningen, vilken åskådning vi än tillhöra här i landet, att man bör befrämja så mycket som möjligt näringslivet och affärslivet för övrigt. Det må vi ju alla gott av. Då menar jag, att det är principiellt och teoretiskt icke riktigt att beskatta bolagen annat än proportionellt. De utdelningar, som sedan dessa bolag betala ut till sina respektiva aktieägare, äro enligt mitt förmenande det, som skall beskattas i första hand. Men när man såg, huru den föreslagna bolagsbeskattningen verkade, vilka oerhörda ojämnheter och omkastningar det bleve, om man nu skulle hava gått in för Kungl. Maj:ts förslag, så voro vi alla eniga om att vi i år icke vågade oss på denna skattereform.

Jag har tidigare sagt här, att jag har stora sympatier för propositionen 232.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Det har jag också sagt i bevillningsutskottet. Men under behandlingen i den delegation, som jag hade äran att tillhöra, kom Kungl. Maj:t med en ny proposition, nr 269, där finansministern betydligt har ändrat om de skalor jag nyss talade om. Med anledning av att vi i riksdagens sista dagar icke hade möjlighet att tränga in uti dessa propositioner och de förändrade skalor, som nu kommo fram uti propositionen nr 269, fanns det enligt mitt förmenande ingen annan möjlighet än att vi i år måste gå på avslag på båda dessa propositioner.

Sedan hade vi givetvis fått lov att, som man måste göra, när man avslår en proposition, draga upp riktlinjerna för hur vi vilja hava det ordnat. Det har utskottet nu formulerat i motiveringen till skrivelseförslaget under punkten 3:o). Där hava de herrar, som stå för utskottets förslag, gjort uttalanden i motiveringen, som jag med mina utgångspunkter och min allmänna uppfattning och syn, som jag här försökt att i någon mån tillkännagiva, icke kunnat biträda. Jag har på den punkten avgivit en reservation. Den reservationen innebär, att jag har ansett, att vissa stycken i utskottets motivering icke borde tagas med utan utlämnas och att alltså en kommande utredning på de punkterna icke skulle känna sig bunden utan få lov att med litet mera frihet, efter som tiden utvecklade sig, komma med ett förslag. Om det kan komma till ett stundande år, det är kanske svårt att sia om, därför att förslagen äro icke så lätt avklarade.

Ja, herr talman, med dessa principiella förklaringar i denna fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Dock skall jag återkomma med ett yrkande under punkten 3:o), där jag kommer att yrka bifall till den reservation rörande motiveringen under punkten 3:o), som är avgiven av mig och herr Löfvander i första kammaren.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr andre vice talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande betänkande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 18 juni e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om *punkten 1*) enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Olsson i Ramsta, som anförde: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! När riksdagen år 1935 efter förslag från bevillningsutskottet skrev till regeringen och begärde en utredning och en översyn av de direkta statsskatterna, skedde detta delvis med anledning av den kritik, som man i bevillningsutskottet hade ägnat den extra inkomst- och förmögenhetsskatten och framför allt den särskilda förmögenhetsskatten. Vad beträffar sistnämnda skatt funno vi under behandlingen i bevillningsutskottet, då skatten antogs, att den i vissa fall komme att leda till ganska icke önskvärda resultat för vissa skattedragare. Detta var särskilt förhållandet med de större fideikommissen, som ligga inne med stora förmögenheter, vilka blevo hårt betungade av skatten. Det samlade kapitalet lämnar i regel mycket liten inkomst, synnerligen med den dåliga förräntning jordbruket tidigare haft, men även nu vågar jag påstå, att den särskilda förmögenhetsskatten är i hög grad betungande för de stora fideikommissen. Jag kan ta ett fall från Sörmland, min hemprovins, där denna skatt utgår för ett stort fideikommiss med icke mindre än 30,000:— kronor. Fideikommisset är så stort, att det har 200 större och mindre torp och arrendegårdar. När det gäller torp och mindre gårdar har jordägaren i regel skyldighet att underhålla husen. I detta fall visar det sig, att det är ofantligt svårt att finansiera ett sådant fideikommiss och samtidigt vidta nödiga reparationer och nybyggnader på det stora godset. Då kan man ju förstå, att 30,000:— kronor äro icke precis, som vi bruka säga i Sörmland, snutna ur näsan. De få tas ur skogen, och det blir på så sätt en kapitalförstöring.

Nu får jag säga, att finansministern är all tack värd för att efter riksdagens skrivelse med begäran om sådan utredning ha så hastigt kunnat åstadkomma en effektivering av riksdagens beslut. En utredning sattes i gång inom finansdepartementet, och denna utredning resulterade i den s. k. departementspromemorian, som innehöll tre alternativa förslag, vilka, som brukar ske, sändes ut på remiss till en del myndigheter för yttrande, bl. a. till alla länsstyrelser. Förslaget innehöll först ett alternativ betecknat I a, som innebar, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle läggas upp efter andra grunder än som för närvarande gälla. Den skulle delas upp i en botten-skatt, som skulle vara rörlig, och en tilläggsskatt, som icke skulle vara rörlig; till detta alter-

Ang. statlig
inkomst- och
förmögenhets-
skatt m. m.
(Forts.)

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

nativ hörde vidare ett förslag med särskild skatt på förmögenhet. Alternativ I b innehöll ungefär detsamma, men då enligt alternativ I a allenast $\frac{1}{200}$ av förmögenheten vore avsedd att läggas till inkomsten skulle man enligt alternativ I b lägga $\frac{1}{100}$ av förmögenheten till denna; även detta förslag upptog en särskild förmögenhetsskatt. På grund av att förmögenhetsandelen i detta fall utgjorde $\frac{1}{100}$, skulle man emellertid följa en lindrigare skala för den särskilda förmögenhetsskatten enligt detta förslag. Alternativ II var liksom alternativen I a och I b uppdelat i en rörlig botten-skatt och en tilläggsskatt; dessutom ingick en förmögenhetsandel, delvis efter det gamla systemet med $\frac{1}{60}$, och delvis, för förmögenheter över 180,000:— kronor, med $\frac{1}{40}$. Detta gjorde, att detta förslag icke var kombinerat med något förslag om en särskild förmögenhetsskatt. Vid remissyttranden avseende befanns det, att överståthållareämbetet och fyra länsstyrelser förordade alternativ I a, medan de andra länsstyrelserna förordade alternativ II.

Nu har den förste talaren här i kväll, herr Olosson i Gävle, med den vanliga starka känsla, som han kan inlägga i sina föredrag, gått in i en kritik, av vad pressen sagt i denna fråga. Herr Olsson i Gävle sade i början av sitt anförande, att Kungl. Maj:ts förslag har varit utsatt för förfärligt många missuppfattningar, och det kan man ju instämma i, om tidningarna skrivit så som herr Olsson angav; förmodligen var det från tidningarna i hans hemstad han hämtat dessa uttalanden.

Jag vågar emellertid påstå, att vi i bevillningsutskottet icke ha fäst oss det ringaste vid vad tidningarna framfört i frågan. Vi äro vana där att behandla frågorna ur andra synpunkter än dem tidningarna kunna anlägga, men man förstår, att när det gäller att lägga om skattesystemet, i all synnerhet om denna omläggning innefattar en förskjutning från vissa grupper till andra, väcker en sådan sak stort upseende, och det ligger då i sakens natur, att tidningarna kasta sig över den. Men jag förmodar i detta fall, att den tidningspress, som herr Olsson representerar, förmått rätta till de missuppfattningar, som andra pressorgan gjort sig skyldiga till. Alla dylika förslag mötas med ganska stor uppmärksamhet, och det brukar i regel var svårt att i första omgången få sådana förslag igenom. Jag tror därför, att den nuvarande finansministern kan ta denna motgång ganska lugnt.

Vi ha i vårt betänkande sagt ifrån, att det varit med erkännansvärd skyndsamt, som herr finansministern effektuerat riksdagens beslut, och då så kort tid stod till förfogande, kunde man icke gå tillväga på annat sätt än finansministern gjort. Men då vi, när vi givit detta erkännande, icke kunnat godta propositionen, beror det naturligtvis på helt sakliga skäl.

Vad först beträffar förslaget om omändring av bolagsbeskattningen från nuvarande progressiv till proportionell beskattning, säger finansministern i sin proposition, att förslaget innebär, att det i stort sett icke kommer att tagas ut mera från bolagen än f. n. sker, om denna omläggning av den progressiva beskattningen ägde rum. F. n. ha vi ett grundbelopp av $1\frac{1}{2}$ %, som utgår vid en inkomstprocent av 4 % å aktiekapitalet, och detta grundbelopp stiger allt efter inkomstprocentens ökning ända upp till 12 %. Nu skulle denna progressiva skatt läggas om till en proportionell skatt på 8 % av inkomsten. Detta skulle ha till verkan en förskjutning mellan större och mindre bolag, som blev så stor, att vi inom bevillningsutskottet verkligen måste haja till inför den. I ett fall sades det — jag har ju icke kunnat kontrollera saken — att ett bolag genom denna omläggning skulle få omkring $\frac{1}{2}$ miljon mindre i sin statsbeskattning — men om det icke är $\frac{1}{2}$ miljon, kunde det ju vara nog med 300,000 kr. Det hade blivit en förskjutning från de större till de mindre och medelstora av rätt oroande karaktär. Förslaget innehöll dessutom, att ekono-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
miska föreningar, som nu beskattas som fysiska personer, skulle beskattas på samma sätt som bolagen. Även denna omläggning skulle medföra sådana verkningar, att i ett visst fall skulle skattelindringen bli så avsevärd, att, som jag förmodar, den uppginge till några hundratusen kronor. Så visade det sig också, att regeringens partivänner i bevillningsutskottet, när det gällde bolagsbeskattningen, icke voro villiga tillstyrka regeringens förslag; den saken var tydlig och klar.

Herr Olsson i Gävle yppade i sitt anförande några små interiörer från behandlingen i bevillningsutskottet. Jag skulle också kunna slå in på den vägen och yppa en liten interiör. Det viskades nämligen under behandlingen i utskottet i örönen på lantmännen, som sitta där: om ni icke ta detta förslag äro ni dumma, ty det är så gynnsamt för jordbrukarna, och ni ha icke utsikt att få något så gynnsamt igen. Ja, herrarna kunna titta på tabellen i utskotts-betänkandet, sid. 74, som avser ägare och brukare av jordbruksfastighet i Sörmlands län. Där visas dels vad inkomst- och förmögenhetsskatten skulle utgöra enligt innevarande statsverksproposition med en inkomst- och förmögenhetsskatt vid 150 %, dels huru stor skatten skulle bli enligt propositionen nr 232 med en bottensskatt vid 100 %, och det befinnes då, att det blir en sänkning nästan hela vägen för dem, som tillhöra denna grupp, och dessa jordbrukare ha också en icke så liten förmögenhet, som ligger i gårdarna. Går jag sedan till sid. 78, finner jag en tabell rörande löntagare med förmögenhet. Där ligger det annorlunda till. Utgår man från samma jämförelsegrunder, blir det en minskning i lägsta inkomstgruppen, nämligen i gruppen 10—9,990, men kommer man i gruppen 10,000—19,990, så ha vi ökning, och därefter ökning undan för undan, och en rätt så stark ökning. Det finns också angivet i en bilaga de procentuella tal, efter vilka ökningen kan mätas. Det visar sig, att för dessa fem grupper löntagare med förmögenhet, vilka äro upptagna i tabellen, skulle skatten bli avsevärt ökad enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Vad dessa två tabeller säga mig är, att då vi lantbrukare inom bevillningsutskottet icke kunde gå med på Kungl. Maj:ts förslag, berodde det icke alls av några egoistiska synpunkter som vi lade på frågan, utan vi funno på sakliga grunder, att förslaget behövde omarbetas. Det är väl ändock icke att begå en större indiskretion, om jag talar om här, att handen verkligen räcktes från lantbrukarhåll åt regeringspartiet i bevillningsutskottet till ett försök i viss mån att räkna om skalorna och ta Kungl. Maj:ts förslag med undantag av bolagsbeskattningen. Men detta ledde icke till resultat. Jag får därför lov att säga, att vid behandlingen av denna fråga inom bevillningsutskottet ha vi åtminstone från jordbrukarhåll sökt se frågan på ett sakligt sätt, och vi ha icke haft någon större anledning att kritisera, att den föreslagna omläggningen av inkomst- och förmögenhetsskatten gjorts i den formen, att det skulle bli en rörlig bottensskatt och en tilläggsskatt. Men vad hände? Finansministern hade sagt, att vi behöva förmodligen icke taga ut mera än 100 % på den rörliga skatten. Med den våldsamma ökning av statsutgifterna, som riksdagen därefter beslutat, fann emellertid finansministern, att denna uttagning med 100 % antagligen icke skulle räcka, och han kom då med en ny proposition, vilket förefaller mig vara rätt så anmärkningsvärt. Under behandlingen i bevillningsutskottet av denna nya proposition sade vi, att det blir nog svårt med elasticiteten enligt den nya propositionen. Det har förut klandrats, att när man i nuvarande inkomst- och förmögenhetsskattesystem kommer upp till 170 %, blir elasticiteten så hårt ansträngd, att den kunde brista. Men även om man tar den nya bottensskatten å inkomster på 1 till 8,000 kronor, skulle så bli förhållandet, och jag framförde den anmärkningen, att elasticiteten icke

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

blir så värst stor i detta system heller, vilket även visade sig av den nya proposition, finansministern framlagt.

Jag nödgas säga, att som förslaget förelåg, fanns nog icke någon möjlighet att därför vinna majoritet, när det icke gick att få igenom en omräkning av skalorna. Det fanns ingen möjlighet för årets riksdag att fatta beslut i frågan, synnerligast som också dessa förhandlingar, vilka regeringen satt i gång direkt med partierna, drogo ut på tiden. Vårt arbete i bevillningsutskottet för behandlingen av denna proposition låg ju nere en lång tid, så att vi hade sedan knappast möjlighet att komma till något resultat vid årets riksdag. Detta talar för att det lyckligaste som nu kan ske är, att riksdagen följer utskotts-majoriteten och avslår förslaget.

När det gäller motiveringen har en reservation avgivits av bondeförbundsrepresentanterna. För min del får jag lov att säga, att skillnaden i fråga om motiveringen mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag är ju icke så förfärligt stor. Reservanterna vilja binda sig på dessa punkter i ett resonemang, som kunde tas till direktiv för en utredning. För min del får jag förklara — och jag tror att de som tillhöra mitt parti också äro med därpå — att jag nu kommer att yrka bifall till den motivering, som framstälts av reservanterna, men i övrigt yrka bifall till utskottets förslag.

Jag ber alltså att i fråga om motiveringen få yrka bifall till den av herr Olsson i Närlinge och herr Löfvander avgivna reservationen.

Vidare yttrade:

Herr **Werner** i Hultsfred: Herr talman! Herr Olsson i Ramsta började med att uttala sitt beklagande över att en så antikverad institution, som fideikommissen utgöra, blir hårt drabbad av beskattningen. Han har sålunda hjärta för fideikommissen men har icke hjärta för den tanke, som ligger till grund för hela propositionen. Propositionen nr 232 kom till på riksdagens beställning för att sammanföra de olika skatterna i en. När finansministern gjorde upp detta förslag, tog han hänsyn till, att en annan fördelning av skattebördorna mellan olika grupper vore rättvis och av behovet påkallad. Propositionen gick alltså ut på en ökad progressivitet, varmed förbands en lindring i skatten för inkomstlägen under 6,000 kronor.

De lägre och fattigaste skikten av vårt folk äro nu hårt tryckta av den indirekta beskattningen, vilken överstiger deras ekonomiska bärkraft. Inom utskottet har man velat påstå, att denna indirekta beskattning skulle kompenseras genom en höjd lönenivå, en lönenivå, som håller sig vid ungefär 1,300 kronor, där denna indirekta beskattning utgör 10.8 % för en lönearbetare. En sådan löneinkomst skulle alltså medge en ytterligare skattebelastning, trots att mer än 10 % av den lilla inkomsten uttagas genom den indirekta beskattningen. När man har talat om finansieringen för den närmaste framtiden, har man, tvärt emot att förminska denna indirekta beskattning, pekat på att det skulle finnas andra indirekta bördor, som skulle kunna läggas på just dessa skikt av befolkningen. Vi skola ändock komma ihåg, att dessa skikt av småfolk, som den socialdemokratiska regeringen genom denna proposition velat ge ett stöd åt, i sin tur hårt tryckas av den kommunala beskattningen, vilket även utskottet erkänner i sin motivering. På grund av skatteunderlagets natur förefinnes där icke den möjlighet som vid den statliga beskattningen att i samma utsträckning ge kompensation genom personliga avdrag, ty därigenom minskas skatteunderlaget. Kommunal skatten är vårt stora problem. När det nu från utskottets sida säges, att denna statliga beskattning skulle kunna avgöras i samband med den kommunala beskattningen, rör man

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

sig på ett område, där man på förhand vet, att det kommer att dröja år, innan den frågan kan komma upp. Den är f. n. föremål för utredning. Men om vi vilja ge ett handtag för att lätta det kommunala skattetrycket, finns det en utväg att flytta över en del utgifter från kommunerna till staten och därigenom minska det kommunala skattetrycket. Denna tendens är icke ny, och vi måste väl fortsätta med den, om vi vilja skapa rättvisa. Det verkar nästan som ett hån, när man från borgerlig sida säger, att syftet ej kan nås på denna väg, och att det är landstingsskatterna som trycka.

Utskottet har avstyrkt den kungl. propositionen. Detta motiveras med att, även om den enskildes skatt i de små inkomstlägena, för vilka vi vilja lätta skattetrycket, vore jämförelsevis liten, vore de små skattedragarna dock så många fler och gäve miljonerna. Meningen framgår, om jag fritt får översätta ett yttrande, som jag en gång hörde: de små ha ingen inkomst- och förmögenhetsskatt och kunna alltså icke få någon lindring. Inkomstlägen på exempelvis 2,000 och 3,000 kronor tillhöra sålunda ej de små i samhället enligt denna mening, som de borgerliga vilja göra gällande, men vid inkomstlägena mellan 12,000 och 30,000 kronor, där progressiviteten börjar göra sig gällande, menar man, att man ginge för hårt fram, och att dylika inkomsttagare ej skulle ha möjlighet att bära den ökade skattebördan.

I fråga om skatten på juridiska personer, som såväl herr Olsson i Närlinge som herr Olsson i Ramsta här berörde, måste man erkänna, att övergången från en progressiv till en proportionell skatt måste, hur den än lägges, ge vissa lägen, där man med hänsyn till den progressiva skatt, som tidigare förekommit, kan säga, att övergången blir orimlig. Vad har regeringen i detta fall gjort annat än effektuerat de krav, som från borgerligt håll framställts? Under det tiotal år, som jag tillhört bevillningsutskottet, har man för varje gång skatten där varit uppe, klagat över dubbelbeskattning. Och det är sant, att det är en progressiv skatt, som uttages två gånger, den ena gången på bolaget och den andra gången på den enskilde. Vilken skala man än tillämpar, så kommer man till ett sådant läge. Det är riktigt, att de socialdemokratiska ledamöterna i bevillningsutskottet icke ansett sig kunna yrka bifall till bolagsbeskattningsreformen sådan den var framlagd, därför att de exempel, som anförts rörande utformningen med den skatteprocent, som var föreslagen i avsikt att garantera, att ungefär samma belopp som eljest skulle uttagas, dock tydde på att en alltför stor förskjutning mellan de olika bolagens beskattning skulle komma att äga rum. Man jämförde de olika bolagens beskattning och fann, att det fanns fog för att ändra skatteskalen eller göra någon ändring på annat sätt. Men tiden medgav ingen möjlighet för oss att på de få dagar, som stodo till buds, försöka göra de utredningar, som erfordrades.

Vad beträffar bolagsbeskattningen så diskuterades den egentligen mycket litet i bevillningsutskottet. Det problem, som man över huvud intresserade sig för och talade om, var frågan om att försöka klargöra, huru mycket den vid bolagsbeskattningens genomförande enligt propositionen förändrade kommunala progressivskatten skulle förorsaka i höjning av skatten i de olika kommunerna. Där gjorde man allt för att få fram en bevisning för att den nya skattereformen skulle öka det kommunala skattetrycket i oroväckande grad. Jag måste dock därvidlag peka på det skrivsätt, som använts vid bedömningen av denna fråga, och som säkerligen, huru många gånger det än dementeras, här kommer att spöka åter igen, om frågan skulle komma upp till allmän diskussion. Enligt bilaga E till utskottets utlåtande skulle i vissa fall, därest det i propositionen nr 232 framlagda förslaget bifölles och sålunda de föreslagna ändringarna beträffande den kommunala progressivskatten godkändes, den kommunala utdebiteringen per skattekrona ökas, för stad från lägst 2 öre

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

till 20 öre och för de landskommuner, som varit föremål för utskottets undersökning, från lägst 6 öre till högst 1 krona 34 öre. För den, som flyktigt läser detta och bryter av satsen i mitten, är det ett faktum, att så står det här; det kan icke förnekas. Man kan få den uppfattningen, att en bolagsbeskattning efter de normer, som här varit framlagda, skulle kunna åstadkomma en ökning av kommunalskatten från 6 öre till 1 krona 34 öre per bevillningskrona på landsbygden. Var finnas de kommuner, varifrån dessa siffror äro hämtade? Det är Karlskoga, där Bofors ligger, som har en kommunal progressivskatt på över en tredjedels miljon kronor. Det är den kommunen, som kommit upp till den stora siffran 1 krona 34 öre. Och huru ligger det till i övriga län beträffande landsbygden? Enligt utredningen skulle utdebiteringen ökas från lägst 6 öre. Om man går till en tabell, som finnes här, så finner man, att exempelvis i Blekinge län Asarums kommun är den enda, som äger företag i det inkomstläget, att kommunen skulle förlora något nämnvärt på progressivskatten. Och där utgör ökningen icke 6 öre utan 5 öre.

I Kalmar län, som jag representerar, finns också endast ett exempel på något dylikt. Det är en grannkommun till den kommun, där jag bor, varest en större industri är förlagd. Omläggningen skulle i Lönneberga betyda en skatteökning med 13 öre per bevillningskrona. Men kommunalskatten är där så låg som 5 kronor per bevillningskrona, icke hälften mot vad som är förhållandet i angränsande kommuner. Jag har velat peka på detta för att man icke populärt ute i bygderna skall kunna i fortsättningen komma och tala om att man i större omfattning har vältrat över skatten från bolagen till de enskilda, de fysiska personerna. Det ligger i sakens natur, att då det gäller landsbygden, är detta icke ett problem, om vilket man kan tala med något verkligt fog. Där dominera icke bolagen, och där bolagsskatt finnes i större utsträckning — det visar exemplet från Karlskoga — där är bolagets skattekraft tillräcklig för att hålla nere utdebiteringen, så att skattehöjningen ej blir av nämnvärd betydelse. Och detsamma gäller för städerna jämförda med landet i övrigt.

Hela propositionen bygger på en rationalisering av det förutvarande skattesystemet. Och propositionerna nr 268 och 269, som senare komma, byggde på att de ökade kostnader, som Sverige pålagts genom försvarsbeslutet, till största delen skulle läggas på de mera bärkraftigas skuldror utan att i större utsträckning trycka de små inkomsttagarna. Det är sant, att propositionerna på grund av omständigheternas makt kommo sent, men den realbehandling, som herr Olsson i Ramsta talade om i utskottet, den blev ju också av det mest minimala slag, som tänkas kan. Ett försök kunde emellertid hava gjorts, och det kunde ha gått att få fram ett bättre resultat än det, som utskottet kommit till. År 1914 fanns det en stark borgerlig majoritet, men då gick man in för att besluta en direkt värnskatt i ett liknande läge. Varför skulle man icke kunna göra om detta nu? Den utväg, som man nu valt att föreslå enligt propositionerna nr 232 och nr 269, är, att man ökar procenttalet för den gamla inkomst- och förmögenhetsskatten, d. v. s. slår ut bördan proportionellt på även de minsta inkomsttagargrupperna. Vad är en sådan behandling av ett ärligt försök till samförstånd i de frågor, som här kombinerats med varandra? Vad det än kan kallas, icke kan man kalla det vilja till samförstånd från det håll, som nu dikterar utskottets förslag.

Det erkännandet måste jag, innan jag slutar, ge bondeförbundarna, att de i sin reservation genom att ur motiveringen avlägsna olika ställen, där det ges direktiv för huru utvecklingen i framtiden skall gå, ha visat, att de ändå vilja hålla vägen öppen för en lösning i framtiden, som vi icke nu skola binda oss för på något visst sätt.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Jag vill sluta med att säga, att för den, som i detta ögonblick hade velat en lösning, hade en sådan varit möjlig. Men sådant läget var i bevillningsutskottet fanns det ingen möjlighet att få fram något annat. Samma dag, som propositionen nr 269 realbehandlades där, voterades också om, huru man skulle göra med skattefrågorna. Det finns icke någon annan möjlighet än den vi pekat på i vår reservation för att finna utvägar att lösa bolagsbeskattningen på samma sätt, som utskottet har gjort, nämligen att lämna den fristående kvar med vissa förändringar, som icke skulle vara omöjliga att genomföra. Utskottet har icke vågat sig på att i det avseendet ge några direktiv. Det säger icke, att det skall vara en proportionell skatt, och icke, att det skall vara en progressiv skatt. Det hänskjuter bara bolagsbeskattningen till en utredning. Denna punkt hade socialdemokraterna kunnat vara med på. I fråga om de fysiska personerna har jag för min del icke blivit övertygad om annat, än att propositionen nr 232, även med de ökade skalorna, och propositionen nr 269 hade kunnat genomföras, och att det hade varit lyckligast för Sveriges folk, om så hade skett.

Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Så som den nu föreliggande frågan angående omläggning av den statliga beskattningen ligger till, särskilt då efter första kammarens beslut i går, skall jag icke upptaga kammarens tid med någon redogörelse för den socialistiska gruppens ställning till det statliga beskattningssystemet. Vi ha i våra motioner till årets riksdag, motionerna nr 624, 625 och 750, liksom även tidigare år, anfört så utförlig motiveering för de yrkanden vi ställt, att jag kan nöja mig med att hänvisa till vad vi i dessa motioner sagt. Innebörden i våra framförda förslag är kort och gott den, att skatten skall i större utsträckning, än som nu sker, läggas på de större inkomsttagarna och de större förmögenheterna. Det nu föreliggande regeringsförslaget är ju också en liten ansats i den riktningen. Men det innebär ju icke något av djupgående omflyttning av skatetrycket från de fattiga folklagren till de bättre situerade och mera bärkraftiga i samhället.

När man skall taga ställning till beskattningsproblemet, så måste man ju beakta verkan av de indirekta skatter, som staten tar ut. De belopp, som tagas ut på denna väg, belöpa sig till omkring 600 miljoner kronor. Dessa indirekta skatter, särskilt då i form av tullar, acciser och särskild skatt på förnödenhetsvaror, utgöra för de fattiga och små inkomsttagarna en tiobubbelt hårdare börda än vad de utgöra för de stora inkomsttagarna och för de förmögna. För att man skall kunna komma till en något så när rättvis fördelning av skatetrycket, måste de förmögna och de större inkomsttagarna ovillkorligen påläggas en kraftigare direkt beskattning än vad som nu är fallet. Och detta bör då ske särskilt nu, när man har satt i gång en miljonrullning för militarismen, som betyder en ökning av statsutgifterna på bortåt ett femtiotal miljoner kronor per år. De borgerligas motstånd mot en omläggning och överföring till de mera bärkraftiga av dessa utgifter måste brytas, jag säger även om hårda medel måste tillgripas för att knäcka penningintressets systematiska försvarskamp för penningkistorna. Vi ha i de socialistiska motionerna föreslagit en avsevärd skärpning av skattesatserna utöver vad regeringen har föreslagit, en skärpning, som beträffande såväl inkomst- och förmögenhetsskatten som den särskilda förmögenhetsskatten går betydligt längre än regeringen har föreslagit.

Beträffande bottenkatten så ansluta vi oss till den socialdemokratiska reservationen. I fråga om tilläggsskatten anse vi emellertid, att de av regeringen föreslagna skattesatserna äro alltför blygsamt tilltagna, och vi ha därför i mo-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

tioner ställt förslag om en skärpning av dessa skattesatser utöver regeringens förslag. Jag skall anföra bara ett par exempel på skillnaden mellan vad vi och regeringen därvidlag föreslagit. Regeringen föreslår exempelvis, att tillläggsskatten för 20,000 kronor beskattningsbart belopp skall vara 710 kronor. Vårt förslag innebär, att tillläggsskatten i detta fall skall vara 910 kronor. För 60,000 kronor föreslår regeringen en skatt av 4,610 kronor, under det att vi hava föreslagit 6,110 kronor. Vi anse verkligen, att när man kommer upp till dessa inkomster på 60,000—100,000 kronor, så bör skatteskalans progressivitet ordentligt skärpas. För 100,000 kronor föreslår regeringen en tilläggs-skatt av 10,210 kronor, medan vårt förslag går ut på 13,910 kronor. För en årsinkomst på 200,000 kronor föreslår regeringen en skatt på 28,210 kronor, medan vi i vårt förslag föreslå 38,910 kronor o. s. v.

Nu gå ju de borgerliga på avslag även på regeringens synnerligen moderata skatteförslag. Bakom detta ställningstagande ligga säkerligen spekulationer från det hållet på att söka få genomförda ytterligare skärpningar av de indirekta skatterna. Mot en dylik utveckling måste vi från arbetarhåll föra en energisk kamp. Det måste sannerligen i den kommande valrörelsen klargöras, vart de borgerliga sikta.

För att icke i den situation, vari vi nu befinna oss, bliva långrandig, ber jag, herr talman, få föreslå, beträffande förslaget till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 (nr 373) om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt bifall till Kungl. Maj:ts förslag, dels med den ändring, som beträffande 18 § 2 mom. föreslås i den av herrar Bårg m. fl. avgivna reservationen, dels ock med den ändring, som beträffande 18 § 3 mom. är föreslagen i den av mig och mina partikamrater väckta motionen nr 750; beträffande förslaget till förordning om särskild skatt å förmögenhet bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring i fråga om 3 §, som föreslås i motionen nr 750; samt beträffande förslaget till förordning om kommunal progressivskatt bifall till den socialdemokratiska reservationen, dock med den ändring av den i § 4 mom. 1 föreslagna skattesatsen, som innefattas i motionen nr 750.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag förstår mycket väl, att kammaren vid denna tidpunkt anser, att frågorna äro avgjorda. Och eftersom kammaren är en praktisk kammare och icke så mycket bryr sig om motiveringar som resultatet, så är det ganska förklarligt, om man skulle mena, att resonemang i detta läge är överflödigt.

Men det är ju på det viset, att frågan om en omläggning av vår statliga beskattning är icke löst. Och man kan anse, att även den debatt, som föres här i kväll, är en del av det fortsatta arbetet på att finna en lösning. Därför skulle jag knappast mena, att det som nu säges i riksdagen är bortkastat. Jag skulle tro, att vissa av de yttranden, som förut hållits i första kammaren och redan hittills i andra kammaren, kunna ha en viss betydelse för fortsättningen. Det är heller icke omöjligt, att de voteringar, som förekomma, kanske icke så mycket i fråga om röstsiffrorna och besluten som mera i fråga om motiveringarna, kunna utgöra en ledning för ett fortsatt arbete.

Men innan jag går över till frågan om de framlagda förslagen och om framtiden, så kanske det må tillåtas mig säga några ord om den nu avgående regeringens allmänna inställning och, låt mig gärna säga, det socialdemokratiska partiets allmänna inställning till skattefrågorna. Det har nämligen utan vår förskyllan spritts den uppfattningen, som man stöter på litet varstans, att socialdemokraterna mer än andra partier skulle önska belasta folk med skatter. Jag skulle tro, att den meningen har framskapats på grund därav, att diskus-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

sionen eller striden i riksdagen och offentligen i så stor utsträckning har rört sig om de skatter, som gälla för större inkomster och förmögenheter, under det att frågan om beskattningen i det stora hela icke varit föremål för lika ivrig diskussion. Ty det är ju uppenbart, att det parti, som vill representera den stora massan av folket med små inkomster, icke kan ha intresse av att taga ut mera skatt från dessa små inkomsttagare, än som är nödvändigt. När man överhuvud anser, att inkomsterna egentligen redan sådana de äro, äro för små, så kan det icke vara någon glädje att minska på dessa inkomster ytterligare genom att taga bort en del i form av skatt. Men jag erkänner, att det finns en annan sida, som delvis kan förklara, att man kan få det intrycket, att socialdemokraterna under vissa förhållanden icke äro så ovilliga att taga ut ökade skatter. Det är därför, att partiet har intresse för en rad av utgifter, som icke kunna bestridas utan ökade skatter. Och när man kommer till frågan om dessa ökade utgifter, så kan jag icke underlåta att säga, att en del av dem anse vi vara så önskvärda, att även om de kunna kräva en ytterligare belastning också av de mindre inkomsttagarna, så kunna vi icke låta bli att göra dessa utgifter.

I detta ögonblick behöver jag icke försvara socialdemokratien mot anklagelserna för att vara ett parti, som mer än andra partier vill öka statens utgifter. Vi ha nämligen nyligen haft exempel på, att när man kommer till de militära utgifterna finns det grupper som mer än socialdemokratien anse utgifter vara nödvändiga, även om de leda till ökade skatter. När jag gör dessa allmänna reflexioner om partiernas ställning till beskattningsfrågorna, skulle jag också vilja påpeka, att man under de senaste åren och icke minst under de sista krisåren mer än tidigare uppmärksammat, att beskattningen icke kan isoleras från det ekonomiska livet överhuvud taget; detta vare sig man resonerar på det gamla traditionella sättet, nämligen att varje skattesänkning är till nytta, eller man sätter in hela finanspolitiken som ett led i landets ekonomiska och politiska liv, då skattefrågorna få ett delvis annat utseende. Vi veta ju, att regeringen, när den trädde till, slog in på, åtminstone mera medvetet än tidigare, en helt ny linje i fråga om finanspolitiken, en linje som gick ut på, att man icke skulle balansera varje års budget genom samma års inkomster, utan att man i stället skulle kunna låna sig fram under viss tid. Innebördens av detta var att man under viss tid kunde underlåta att höja skatterna, en åtgärd som annars varit nödvändig. Där se vi sålunda ett exempel på, att denna nya politik verkat i skattelättande riktning under vissa perioder. Jag skall icke dölja, att det även under tider av depression, då man anser sig kunna låna för att öka omsättningen inom näringslivet, finns anledning att ändå i viss utsträckning öka skatterna, om man nämligen anser, att de ökade skatterna skola tas ut av sådana tillgångar, som annars icke skulle ha kommit till användning. Men om det nu i denna politik, enligt vilken man betraktar beskattningen såsom ett led i den finansiella politiken, å ena sidan heter, att man under de dåliga tiderna kan hålla skatterna nere genom att låna, så är det å andra sidan klart, att denna politik måste leda till att man, när inkomsterna börja stiga, icke omedelbart kan sänka skatterna; detta därför att man måste ta igen det man låtit bli att ta ut under de dåliga tiderna. Resultatet av en sådan finanspolitik borde bli, att det ögonblick måste komma, då man — efter att under ett visst antal år ha haft låga skatter därför att man under de åren lånat sig fram, och så en period då man hållit skatten relativt hög för att betala igen dessa lån — har ett överskott, som man kan använda till skattesänkning. Ett sådant läge skulle också inträda i ett land som vårt, om man nöjde sig med den tidigare standarden i fråga om statens utgifter. Ja, det är alldeles riktigt att de borde sjunka, om nämligen icke svenska folket önskade

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

öka de utgifter för olika ändamål, som man anser så nödvändiga att de kunna motivera ett bibehållande av skatten i nuvarande läge. Jag har redan vid framläggandet av statsverkspropositionen uttalat, att det förslag till skattesänkning, som regeringen då framlade, ur vissa synpunkter var tvivelaktigt, om man nämligen menade, att man icke borde sänka en skatt, såvida icke denna skattesänkning över lag kunde bevaras. Hade det varit så, att regeringen, när den i början av detta års riksdag föreslog denna skattesänkning från 170 enheter till 150 i fråga om den verkliga inkomstskatten, kunnat säga sig, att denna skattesänkning endast skulle kunna hållas ett enda år, och att den därefter skulle försvinna, tror jag, att betänkligheterna mot en sådan sänkning hade kommit att väga över.

Därmed är jag, herr talman, inne på det läge, vari vi nu befinna oss i fråga om vår statliga beskattning. Som bekant stå vi inför en omläggning av våra skattesatser, en omläggning som enligt regeringens mening bör ske efter de linjerna att en förskjutning i skattetrycket kommer att äga rum från de lägre inkomsttagarna till de högre. Om en sådan förskjutning ägde rum, visste vi, att för den stora massan av de människor som betala den ordinarie inkomstskatten, och som skulle få denna sänkt till 150 enheter, denna skattesänkning även i fortsättningen borde kunna bevaras. Det är sålunda härvidlag fråga om en skattefördelning mellan olika inkomstgrupper. Det är med andra ord icke frågan om de kvantiteter av skatt, som man tänkt att man sammanlagt skall ta ut av medborgarna. Jag vill påpeka detta för kammarens ledamöter, därför att det är uppenbart, att detta förhållande icke har gått upp ens för alla som sysslat med dessa skatteprogram. De skatteskalor, som här äro framlagda, kunna ju, när man anför dem som sifferexempel, endast ge uttryck för hur hög skatten för olika inkomster skall bli om man tar ut en viss summa för att täcka statens utgifter. Därför finns det icke någon mening i att resonera så som herr Olsson i Närlinge och jag tror också herr Olsson i Ramsta gjorde, nämligen att när man får en skala för en skatt, tycker man, att det är stötande, att den skatten har ett lägre procenttal än den man tidigare vant sig vid. Herr Olsson i Närlinge nämnde, att vi haft 4.5 procent i skatt, och att det vore en onödigt skattesänkning, om procenten nu sattes ned till 3.5. Jag vill i detta sammanhang nämna, att bottenläget under de senaste åren varit icke 4.5 procent utan 5.1 procent. Även med 4.5 procent skulle man således få en skattesänkning. Jag vill samtidigt härmed erinra därom, att det grundbelopp enligt vilket vår nuvarande inkomstskatt utgår är 3 procent. Det finns ingen särskild anledning att sätta 3 eller 6 procent, när man har att göra med en rörlig skatt, då ju allt är beroende på med vilken procentsats skatten skall tas ut. Då är det också klart, att, om man vill spara på statens utgifter så att man kan sänka skatten, denna skatt skulle kunna utgå med vilket lågt procenttal som helst. Om kammarens ledamöter hunnit läsa den senare skattepropositionen, som efter vad vi nog alla hört innehåller en skärpning av skatteskalorna, så ha ni kanske till er förvåning funnit, att medan skatten enligt den första propositionen behövde tas ut vid grundbeloppet, alltså 100 procent, för att den skulle ge samma summa, som vi räknat med i statsverkspropositionen, skulle den nya skatten behöva uttas med icke mer än 80 procent. Detta betyder sålunda en ytterligare sänkning för de mindre inkomsttagarna. Jag skulle vilja fortsätta och säga, att om i vårt land kunde föras en utgiftspolitik som ledde till en stark sänkning av utgifterna, och om man ville eller vågade låta detta leda till sänkning av inkomstskatten, skulle hela den rörliga inkomstskatten kunna försvinna, så att man icke toge ut den med något procenttal alls. Det betyder att man kunde undvara 100 miljoner. Ty mer är det icke man tar

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
ut genom grundbeloppet. Och 100 miljoner är ändå icke mer än två tredjedelar av det vi ökade skatterna med under kristiden. Då skulle vi ha kvar en inkomstskatt, som började först vid ett beskattningsbart belopp av 10,000 kronor. Jag tror, att det är nödvändigt, att folk har klart för sig, att procenttalen vid grundbeloppet icke är någonting betydelsefullt i och för sig, utan att det betydelsefulla är den proportion som finns mellan de olika inkomstgraderna. Om herr Olsson i Närlinge och hans meningsfränder hade kommit till oss och sagt, att de icke tyckte om dessa 3.5 procent utan att de ville sätta grundbeloppet till 4.5 skulle jag för min del icke ha haft mycket att invända gentemot detta om bara hela skalan jämkats därefter. Det är nämligen proportionen mellan skatterna för de olika inkomstgraderna som är avgörande för belastningen av de olika inkomstlägena. Det är i hög grad denna fråga om den relativa belastningen som är den stora tvistefrågan, vilken vi icke skola försöka att på något sätt undandölja genom att tala om att detta skatteförslag nu avvisats av utskottsmajoriteten därför att man funnit, att det grundar sig på en otillräcklig utredning. Jag tror jag vågar uttala, att om detta skatteförslag hade innehållit en sådan fördelning av skatten på de olika inkomsttagarna, som hade tilltalat till exempel herr Olsson i Närlinge och herr Olsson i Ramsta och för att nu icke säga herr Ivar Anderson, så skulle det säkerligen icke ha mött så stora svårigheter att komma överens om förslaget som sådant, något som också ganska tydligt framskymtade i herr Olssons i Ramsta anförande. Men när man fann, att man för ögonblicket åtminstone icke ville ansluta sig till denna skatteskala, tyckte man, att tillräcklig utredning icke förebragts. Det är inte alltid så tilltalande att säga, att utskottet finner, att det blivit för hög skatt på stora inkomsttagare och för låg skatt på små inkomsttagare, och då får man lov att falla tillbaka på behovet av ny utredning. Jag medger ju, att det argumentet kan anföras, därför att det finns ingen gräns för hur grundlig en utredning kan göras. Och det finns heller ingen gräns för hur länge man måste uppskjuta ett beslut i en fråga som denna, om man vill göra en tillräckligt långt gående utredning.

Nu förhåller det sig emellertid så, att det härvidlag är fråga om praktiska ting, och därför är det icke möjligt att göra denna utredning hur vidlyftig som helst. Det har nämligen otrevliga praktiska konsekvenser, såsom vi se av beslutet i år. Om denna skatteproposition avslås, blir den omedelbara följden, att man för nästa år måste sätta skatteprocenten till 10 à 15 procent högre belopp än som annars hade varit nödvändigt. Det beslut, som här kommer att fattas, visar sig sålunda ha en omedelbar betydelse. Jag skulle också i detta sammanhang vilja understryka vad herr Olsson i Gävle sade om de många utredningar, som utskottets majoritet eller åtminstone de som stå för utskottsmajoritetens motivering — vilket tycks vara ganska få efter det avfall som i kväll förkunnats av herr Olsson i Ramsta — nämligen att om utskottet får igenom alla sina utredningskrav, torde man med full visshet kunna påstå, att några nya förslag i detta hänseende icke kunna komma fram till nästa års riksdag och kanske icke heller till året därpå. Jag vågar, herr talman, säga detta oberoende av vilka nya krafter som nu komma att flytta in i finansdepartementet.

Jag vill emellertid ingalunda förneka, att en del av de utredningar, utskottet begärt, skulle vara önskvärda, och jag förnekar icke ens, att det under vissa omständigheter vore bra, om man kunde lösa denna fråga i samband med till exempel kommunalskattefrågan och i samband med frågan om familjeavdragen. Jag har emellertid i propositionen velat ge uttryck åt den uppfattningen, att detta icke är nödvändigt, då man nämligen någorlunda kan förutse vad det är för saker såväl i fråga om kommunalskatteutredningen

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

som i fråga om utredningen om familjeavdragen, som kunna påverka ett beslut i fråga om statsskatten — jag bortser för att icke allt för länge uppta tiden från de övriga historierna. Om man vill en verklig lättnad i fråga om den kommunala beskattningen, måste man, såsom nog numera allmänt erkännes, överflytta en del av denna skatt på den större samfällighet som heter staten. Om man emellertid skall flytta över kommunalskatt på staten, och man icke vill göra detta genom att ytterligare höja konsumtionsskatterna, är den enda möjliga utvägen, såvida man icke vill göra om den fasta tilläggs-skatten, att flytta över dessa utgifter på den rörliga botten-skatten. Men om man vill flytta över en avsevärd del av kommunalskatten på den rörliga botten-skatten, är det uppenbart, att denna rörliga inkomstskatt för de mindre inkomsttagarna icke får vara allt för hög i förhållande till låt mig säga den nuvarande skatteprocenten utan snarare ligga därunder, så att man, om man behöver göra en ganska kraftig procentuell höjning, icke kommer upp till sådana procenttal, som vi lite var skulle finna för höga. Detta är sålunda en av anledningarna till att man icke får sätta procenttalet vid de lägre inkomsterna för högt.

Om jag så går över till familjebeskattningen, så är det ju därvidlag närmast fråga om avdrag. Om man icke låser sig fast vid att familjebeskattningen skall lösas genom en särskild skatt — den så kallade ungarlsskatten — utan man förutsätter att denna fråga skall lösas genom att man medger större avdrag för stora familjer, i samma ögonblick torde hela denna fråga kunna ordnas med den framlagda skalan. Så vitt jag förstår finns det icke något hinder för att man tar denna skala och säger, att man inom området för den skalan kan åstadkomma en lättnad i familjebeskattningen. Jag skulle vilja tillägga, att med en sådan lättnad för familjerna skulle denna skatteskala bli mycket mera elastisk än utan en dylik lättnad för familjerna.

Jag tror, att alla som sett på dessa skatteskalor och som säga, att så och så många hundra kronor och så och så många tusen kronor skola betalas i skatt, äro ense därom, att några hundra kronor eller några tusen kronor spela en viss roll för en stor familj även rätt högt upp i medelklassen. Om åter en så pass stor inkomst som 10,000, 15,000 eller 20,000 innehas av en ensam person, tror jag, att de allra flesta och sålunda även de, som äro mycket rädda för att belasta denna högre medelklass med ytterligare skatter, skola erkänna, att en ensamstående person, som icke har någon försörjningsplikt gentemot andra, icke har några svårigheter att kunna komma ut med både ett och två tusen kronor mera i skatt.

Jag menar sålunda, att utredningarna icke behöva bli så vidlyftiga som man här tänkt sig. Och därmed kommer jag fram till att jag skulle finna det olyckligt, om den motivering, som majoriteten i bevillningsutskottet lagt fram, skulle bli kammarens beslut. När jag här talar om motiveringen förbiser jag icke, att även den motivering, som lagts fram av herr Olsson i Närlinge och till vilken herr Olsson i Ramsta anslutit sig, är på vissa punkter lika utskottets. Även i fråga om skatteskalans utscende har man gjort uttalanden, beträffande vilka jag tror att det vore ganska olyckligt, om de finge stå kvar. Man har visserligen strukit klagomålen över att skatterna på vissa inkomstskikt — man menar tydligen dem som ligga mellan 10,000 och 30,000 kronor — äro för höga. Man har vidare strukit, såvitt jag förstår, talet om att man sänkt för mycket för de små inkomsttagarna, men man har bibehållit ett uttalande om, att man vid avvägningen av skattetrycket de olika grupperna emellan icke bör ta så mycket hänsyn till skatterna på vad man kallar lyxvaror. Jag skall icke taga upp någon diskussion om hur pass rätt eller riktigt det är att hårt beskatta sådana lyxvaror som sprit, vin, öl och tobak.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Jag vet att det finns ganska delade meningar om den saken, och jag misstänker, att även inom mitt eget parti finnas de, som äro mycket hårdhärtade emot förbrukarna av dessa överflödiga och skadliga varor. Jag har emellertid alltid hållit fast vid, och jag håller fortfarande fast vid att, när ett bruk etablerat sig bland folk och detta bruk anses vara tillåtet från statens sida, man icke kan bortse från de priser, som folk får betala för att skaffa sig dessa varor, och att de utgöra en belastning, som man måste räkna med. Utskottet har i stället på den punkten tillåtit sig citera överståthållaren, som i en hastig vändning låtit undfalla sig ett ord, som jag antar, att han vid ett närmare övervägande icke skulle finna så välgrundat. Då utskottet på detta bygger sin uppfattning, tror jag mig våga säga, att jag ännu icke träffat på någon, som kunnat förklara, varför det är av mindre betydelse för folk, om konsumtionsskatterna äro höga, när bara prisnivån är väsentligen fallande, såsom den varit under senare år.

Herr Olsson i Närlinge hade säkerligen för några år sedan icke ett starkt intryck av det glädjande i att prisnivån sjönk utan tvärtom av alla de olyckor, som blivit följden av prisnivåns fall. Jag undrar, om han verkligen övervägt saken, när han låtit detta stå kvar i bevillningsutskottets utlåtande, ty det innebär faktiskt, att man skulle säga åt de små jordbrukarna att nu, när prisnivån sjunkit, så att man kan få köpa livsmedel billigt, böra ni vara glada även om sprit, öl och tobak blivit dyrare. Det förefaller, som om man trodde, att hela svenska folket bestode av fasta löntagare och tjänstemän utan dyrtidstillägg — ty har man dyrtidstillägg, förskjutes detta allt eftersom prisnivån sjunker. Vid ett prisfall råka massor av människor ut för olyckan att icke få någon inkomst alls eller att få sina inkomster sänkta. För de välbärgade grupper av medborgare, som leva på en fast inkomst av kapital, medför depressionen fallande räntor. Folk, som sitter med små spar-kapital, har mycket liten tröst av att man säger dem, att prisnivån sjunker, så att de icke behöva betala så mycket för konsumtionsvaror. Om han icke bundit sig alldeles fast vid vad han skrivit i sin motivering, borde det icke kosta herr Olsson i Närlinge och Olsson i Ramsta alltför mycken självövervinnelse att stryka den biten och icke heller att stryka det hela. Motiveringen är ju överflödig, ty vi veta ändå, hur utredningen kan läggas. Det är bäst, att man har fria händer.

Sedan jag sagt detta, skall jag bara ytterligare säga några ord om skatteskalorna. Det är klart, att, om meningen varit att göra en förskjutning, så att de mindre inkomstagarna skulle få betala relativt mindre och de större relativt mer, måste detta leda till att även de välbärgade jordbrukarna få lägre skatt. Det är i hög grad tilltalande, att herr Olsson i Ramsta säger: »Vi jordbrukare ha icke alls av hänsyn till oss själva opponerat oss mot dessa skatteskalor, ty vi skulle ju få sänkt skatt.» Det må vara bra att inte tänka på sig själv, men om därav följer, att man inte heller tänker på andra, är det inte riktigt bra. I vårt land ha vi en ojämnhet ifråga om vad inkomster betyder, en ojämnhet, som man stöter på vid alla möjliga tillfällen. Denna ojämnhet leder till att 100 kronor eller låt oss säga 1,000 kronor, 2,000 kronor, 3,000 kronor, 4,000 kronor i inkomst betyder så ytterst olika ting på olika håll, och därför är det i grund och botten ganska svårt att jämföra olika folkgruppers inkomster med varandra. En inkomst av 1,000 kronor betyder så olika för olika folkgrupper. Om en jordbrukare deklarerar 4,000 kronors inkomst, betyder det nämligen i regel, att han är en mycket välställd jordbrukare. Det spelar antagligen ingen roll för honom, om han betalar 20, 30, 40 kronor mer i statsskatt, men var övertygad om att en kontorist med 4,000 kr. inkomst i Stockholm får vända mer än en gång på slantarna. Det gäller både 20 kro-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

nor och 10 kronor, och 5 kronor och 1 krona. Man kan inte underlåta att tänka på den stora mängd av människor, för vilken den föreslagna skattereduktionen skulle bli av betydelse. Man bör sänka skatten för dem, även om man därvid råkar ut för olyckan att nödgas sänka skatten för välbärgade jordbrukare. Detta missförhållande får avhjälpas på annat sätt. Vi kunna gemensamt söka fundera ut ett sätt — jag förstår att herr Olsson i Ramsta letar efter ett sådant sätt — på vilket man kan skapa rättvisa beträffande dessa grupper, som ha inkomster, vilka icke äro så lätta att värdera. Man måste leta efter en metod att beskatta jordbrukarna rättvist. Jag tror icke det skall vara omöjligt att finna en sådan metod. Jag förmodar, att man därvid måste beakta, att jordbrukarna i genomsnitt ha större förmögenhet än vissa andra grupper med samma deklarerade inkomst. En utväg skulle väl vara att öka förmögenhetsskatten. Därigenom kunde man taga igen den nu påtalade orättvisa lättnad, som välbärgade jordbrukare skulle erhålla enligt föreliggande förslag. Är detta riktigt, lämnar det sagda stöd för åsikten, att det är lämpligt att hålla isär förmögenhetsbeskattningen och inkomstbeskattningen. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att herr Olsson i Närlinge förklarar, att, sedan han närmare studerat saken, så har hans första instinktiva känsla för det nuvarande systemet med en stor kombinerad inkomst- och förmögenhetsskatt svalnat, och han har funnit, att det kan finnas ganska starka skäl att sänka eller rent av slopa förmögenhetsdelen, vilket förutsätter, att man i stället lägger på en särskild förmögenhetsskatt. Den särskilda förmögenhetsskatten har påståtts vara särskilt besvärlig t. ex. för fideikommissarier. Jag tror icke, att herr Olsson i Ramsta förbisett, att även den nuvarande kombinerade inkomst- och förmögenhetsskatten uppenbarligen är mycket tryckande för ägarna av stora förmögenheter, ty vid dess påläggande tages sannerligen ingen hänsyn till om en förmögenhet giver avkastning eller icke. Herr Olsson i Ramsta har tydligen mycket noga studerat tabellerna i den kungliga propositionen. Därvid torde han ha funnit en tabell, av vilken man kan se hur stor skatt, som betalas för förmögenhet, som icke giver någon inkomst. Herr Olsson i Ramsta talade om en fideikommissarie, som skulle betala — om jag icke missminner mig var det — 30,000 kronor i särskild förmögenhetsskatt. Detta skulle väl betyda, att han hade en förmögenhet på ungefär 12 miljoner kronor. För en förmögenhet på 10 miljoner kronor betalas 23,000 kronor i särskild förmögenhetsskatt och för en förmögenhet på 15 miljoner kronor 35,500 kronor. Men lägg märke till att den sammanlagda skatten på en förmögenhet av 15 miljoner kronor för närvarande utgör 79,344 kronor. Drager man ifrån 35,000 kronor i särskild förmögenhetsskatt, återstår som skatt genom tillägg av $\frac{1}{60}$ av förmögenheten 44,000 kronor.

Herr Olsson i Ramsta anförde några exempel på hur jordbrukarna skulle få sin skatt sänkt. Han nämnde vidare, att löntagare finge skatten höjd. För löntagare med mellan 10 kronor och 9,990 kronor skulle det bliva en genomsnittlig sänkning på icke mindre än 21 kronor, men för inkomsttagare med högre inkomst skulle det bliva en betydande höjning. Av de utav herr Olsson i Ramsta anförda exemplen framgår, att skattehöjning för inkomsttagare med mellan 10,000 och 20,000 kronors inkomst skulle utgöra 144 kronor. 144 kronor är ju pengar, men här föreligger en rent personlig avvägningsfråga angående vad som kan anses vara skäligen eller oskäligen. Jag får bekänna, att jag anser, att i sådana frågor skall man icke försöka att resonera och komma med vad man brukar kalla sakliga skäl, ty man hamnar till sist ändå i en rent subjektiv uppfattning. Jag vill taga ett nära till hands liggande exempel. Om ett statsråd har 25,000 kronors inkomst och betalar för närvarande sammanlagt omkring 4,000 kronor i skatt, tycker jag inte det vore så farligt, om

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

han finge sin skatt fördubblad. Jag förmodar emellertid, att det finns människor, som anse, att det vore alldeles orimligt med en sådan skattehöjning. På den punkten kan man sålunda icke komma någon vart annat än genom att taga hänsyn till i samhället förefintliga uppfattningar. Skatterna ha aldrig kunnat avvägas och tagas ut efter objektiva grunder. De ha avvägs med hänsyn till den allmänna opinionen, d. v. s. den betydelsefulla, den mäktiga allmänna opinion, som funnits inom de bestämmande instanserna. Så länge dessa instanser behärskades av folk, som hade intresse av låga skatter på stora inkomster, så blev det låga skatter. I samma mån, som makten förskjutits och kommit i händerna på folk, som haft andra meningar, därför att de icke haft precis samma intressen, har man höjt skatten på de höga inkomsterna. Så ligger saken till. Det är i själva verket icke någon hemlighet fastän man förebrått mig att ha yppat den genom att uttala, att, när det gäller skatter, kan man steg för steg öka dem, därför att folk vänjer sig. En människas liv är kort men ändå inte kortare än att uppfattningen i detta hänseende under en mansålder på ett radikalt sätt förändrats. Jag minns i min ungdom att jag läste hos en av de mest kända finansteoretikerna, att, när en inkomstskatt steg över, jag tror det var 13 % — jag vet inte hur han kommit på ett så ojämnt tal — kommer den att verka som konfiskation och folk kommer icke att tåla en sådan skattetunga. Vi ha ju nu samlade skatter på 30, 40, 50, ja, ända upp till 70 %. Den slutsats, jag drager härav, är, att man icke bör intala sig, att man här har något fast och objektivt att hålla sig till vid bedömande av vad som är rättvist eller icke rättvist, utan därom kan man blott ha en subjektiv mening. Herr Olsson i Ramsta sade: »Vi jordbrukare taga icke hänsyn till våra egna intressen, när vi hävda, att skatten är för låg.» Jag förmodar, att han anser sig med samma fog kunna säga, att jordbrukarna icke taga hänsyn till sina egna intressen, när de påstå, att skatten för dem, som ha en inkomst av 15,000 kronor, 20,000 kronor, 25,000 kronor eller 30,000 kronor, är för hög. Jordbrukarna ha icke själva sådana inkomster. I detta sammanhang vill jag erinra om att ännu aldrig i något samhälle hänt, att skatterna kunnat bestämmas av folk med mycket stora inkomster på annat sätt än så, att folk med mycket små inkomster tyckt det vara synd om dem eller av konservatism tyckt, att man icke skulle beskatta dem för högt. De grupper i samhället, som haft stora inkomster och stora förmögenheter, ha aldrig i demokratiska samhällen kunnat utöva sitt inflytande annat än med hjälp av den stora massan av folk med låga inkomster och även med hjälp av dem, vi bruka kalla fattiga. Jag skall sålunda icke vidare yttra mig om denna avvägning därför, att man där är framme vid ett subjektivt problem. Endast i den mån man tror sig kunna anföra vad man brukar kalla nationalekonomiska eller näringspolitiska synpunkter, skall jag be att få säga ett par ord. Sådana synpunkter ha ju sedan gammalt framförts som det stora argumentet mot en hög inkomstskatt. Man har sagt, att man icke är rädd om de stora inkomstagarna och förmögenhetsägarna för deras egen skull, ty de ha alldeles nog av denna världens goda, utan man vill hålla ned skatten för näringslivets skull. Man har menat, att näringslivet skadas av de höga skatterna. Den meningen har varit så starkt företrädd, att man till och med identifierat det svenska näringslivet med de svenska bolagen. När förslaget om införande av den extra inkomstskatten lades fram, var det stora argumentet för att man skulle uttaga en extra inkomst- och förmögenhetsskatt, att man, om man höjde skatteprocenten för den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten, skulle alltför mycket öka skatten för bolagen.

Man har försökt motivera sitt avslagsyrkande på Kungl. Maj:ts förslag

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

med att hänvisa till näringslivets krav. Det stora skälet mot bifall till nämnda förslag har varit, att stora inkomster, bolagsinkomster eller enskilda inkomster, icke väsentligen skola vara till för att konsumeras utan för att i stor utsträckning sparas. De stora sparkapitalen äro nödvändiga för landets näringsliv, säger man.

Det är beklagligt, att man, såvitt jag vet, varken i vårt eget eller i något annat land har verklig kunskap om hur stor del av de årliga besparingarna det är, som kommer ifrån människor med stor inkomst och förmögenhet, och hur stor del, som kommer ifrån människor med liten inkomst och ringa eller ingen förmögenhet. Såsom i propositionen framhållits, får man emellertid lov att erinra sig, att de små inkomsterna och de små förmögenheterna genom sin stora massa representera större delen av samhällets inkomst och förmögenhet. Kan man verkligen våga säga, att man genom att uttaga en skatt av 1,000 kronor av en person, som har 30,000 kronor, och i stället giva 100 personer med små inkomster en lättnad på 10 kronor vardera, hindrar sparandet mer än om man gör tvärtom? I enskilda fall kan det utan tvivel vara så, men i andra fall skulle jag tro, att uttagandet av en skatt av 1,000 kronor på en inkomst av 30,000 kronor endast betyder, att inkomsttagaren nödgas konsumera för 1,000 kronor mindre än han eljest skulle göra. I samhällets ekonomiska liv gäller det icke så mycket att bereda folk möjlighet att spara kapital utan att se till att människorna få inkomster och att näringslivet hållas i gång. Om människorna icke skulle visa lust att spara tillräckligt mycket, finns det alltid vägar, på vilka man kan öka sparandet. I det ögonblick, man icke längre fruktar brist på sparmedel och kapital, tror jag talet om att man skall akta sig för att beskatta folk med stor inkomst och stor förmögenhet förlorat det väsentliga av sin innebörd. Även ur den synpunkten anser jag, att man icke behöver draga sig för att följa — jag talar som om det fortfarande vore möjligt — Kungl. Maj:ts förslag.

I sammanhang med framläggandet av den nya propositionen har framkommit ett nytt argument. Man har sagt, att man icke hunnit studera den nya propositionen och därför icke kunnat gå med på den. Dessutom har man sagt, att det måste vara något fel med ett skattesystem, som icke tål den ytterligare belastning, som föranletts av försvarsbeslutet. I den sista punkten tror jag, att det föreligger ett missförstånd. Det skulle icke vara någon svårighet att taga ut 30 miljoner kronor genom den rörliga bottenskatten, om icke den rörliga bottenskatten från början beräknats med hänsyn till en ökning av andra utgifter, som kunde tänkas bliva betydligt större än 30 miljoner kronor. Jag har från början räknat med att man utan svårighet skulle kunna höja skatteprocenten med 50 %, d. v. s. taga in ytterligare omkring 50 miljoner kronor. Om man genomförde en lättnad för familjeförsörjare, skulle man kunna höja bottenskatten med 100 %. Men höjes skatteprocenten med 50, resp. 100 %, är 30 miljoner kronor ytterligare icke någon liten extra belastning.

Detta är emellertid icke det enda avgörande, utan som alla erinra sig kom denna proposition till såsom det konkreta uttrycket för det anbud, som ifrån regeringens sida gjordes till de övriga partierna att socialdemokraterna skulle dela ansvaret för ett försvarsbeslut med ofantligt ökade utgifter, om övriga partier ville vara med om att taga ut dessa ökade utgifter väsentligen av de större inkomsttagarna och förmögenhetsägarna. Detta anbud kunde man ha avvisat genom att säga: »Sådana saker resonera vi icke om.» Man kunde ha tillgripit alla möjliga uttryck av moralisk indignation och förklarat, att beskattningen och utgifterna för försvaret icke hade något med varandra att göra. Jag är glad att kunna säga, att ingen yttrat sig på det viset. Man har

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

ansett det rimligt att samtidigt diskutera de nya försvarsutgifterna och de olika utvägarna att finansiera dessa utgifter. Man ansåg det sålunda icke orimligt, att regeringen framfört detta förslag. Men då hade man också rätt att begära, att regeringen klart talade om på vad sätt överflyttning av en skattetunga på 30 miljoner kronor skulle äga rum. När man fick ett sådant praktiskt utformat förslag, sade man emellertid: Det är orimligt att fordra, att vi skola vara med om att diskutera detta förslag. Jag vill påpeka att i detta läge innebar det nya förslaget ingenting annat än en viss förskjutning i de förut framlagda skatteskalorna, och jag vill göra kammaren uppmärksam på att man icke från utskottets sida vägrat att överhuvud taget diskutera förskjutningen i skatteskalorna. Man ansåg sig på ett tidigare stadium icke vara ur stånd att ändra på regeringens skalor och därigenom komma till ett praktiskt resultat. Tvärtom ha de båda talare, som representera folkpartiet och bondeförbundet, erinrat om att man inom utskottet var villig gå till mötes och försöka komma fram till resultat, men villkoret var, att skalorna i regeringens proposition skulle ändras i den riktningen, att man lättade för de större inkomsttagarna och att man lade mer på de små inkomsttagarna. Sådana ändringar i skalorna voro vederbörande sålunda beredda att göra utan några närmare utredningar, men när regeringen kom med sitt förslag att ytterligare taga ut mer skatt av de större inkomsttagarna men att bibehålla lättningen för de mindre, sade man, att det var orimligt begärt, att utskottet skulle kunna ta ståndpunkt till detta nya förslag.

Jag skall icke förneka, att man kunnat vägra att behandla den nya skattepropositionen under hänvisning till att den innefattade en alltför stor ändring av den gamla propositionen, men samtidigt förklara sig i princip gilla regeringens uppfattning om sammanhanget mellan försvarsutgifterna och beskattningen. Utskottet hade kunnat säga på följande sätt: Den nya propositionen innebär en ytterligare belastning av högre inkomsttagare. Detta äro vi villiga att i princip acceptera. Men regeringen vill lägga ett ytterligare skikt till skatteskalen för den rörliga bottenskatten och skärpa den särskilda förmögenhetsskatten. Vi äro icke säkra på att regeringens metod är riktig. Vi vilja därför uppskjuta omläggningen av beskattningen på ytterligare ett år. Hade utskottet yttrat sig på detta sätt, så hade man från vår sida icke funnit något oskäligt i ett sådant resonemang. Vi skulle dock frågat: På vad sätt vilja herrarna visa, att det icke bara är tomma ord, när ni i motiveringen skrivit, att ni vilja skjuta över skattebördan på större inkomsttagare? Och svaret kunde ha blivit, att när man fattar beslut angående beskattningen för budgetåret 1936/1937 ville man taga konsekvenserna av sin uppfattning och visa, att man vore villig flytta över en väsentlig del av kostnaderna på de större inkomsttagarna.

Vad sker nu? Regeringen har icke föreslagit större höjning av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten än med 20 miljoner kronor, därför att regeringen måst gå ut ifrån att den nya skattepropositionen skulle komma att antagas och då var det icke nödvändigt att vidtaga en större höjning av den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten än till 155 %. Det tyckte vi icke vara oskäligt. I stället för att göra detta vill utskottet höja utdebiteringsprocenten för den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten till 170, en höjning, som skulle drabba alla skattebetalare. Därutöver föreslås uttagande av den relativt stora summan av 13 miljoner kronor. Men 13 miljoner kronor äro ju icke mycket mer än $\frac{1}{3}$ av de 30 miljoner kronor, som vi ansett vara skäligt. Jag förmodar att även dessa 13 miljoner kronor suttit ett stycke inne, innan man beslutat sig för att uttaga detta belopp.

Jag vill icke säga, att detta svar givit uttryck för någon principiell ovillig-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

het att vara med om att lägga bördorna något annorlunda än man hittills gjort, men jag tror icke jag säger något oriktigt, om jag påstår, att svaret visar, att avståndet mellan regeringens och utskottets upplåtning om vad som är rimligt och rättvist är betydande. Detta avstånd har blivit så pass stort, att det i fortsättningen kanske icke blir så lätt att komma till något resultat. En ljuspunkt är enligt mitt förmenande, att, när det verkligen gällt att på papperet sätta sin mening om vad som är rimligt, har man inom bondeförbundet och som det tycks även inom folkpartiet tvekat att verkligen tala om att man i förhållande till regeringspropositionen vill ha en sänkning för de högre och en höjning för de lägre inkomsttagarna. Jag förmodar, att detta innebär, att man vid närmare eftersinnande funnit, att vad regeringen föreslagit icke ligger så långt ifrån det rimliga. Låt mig sluta med att säga, att det visat sig, att ingrodda föreställningar om statens utgifter, om budgetens balansering, om finanspolitiken, om lånepolitiken under omständigheternas tryck undergått ganska betydande förändringar under de sista åren. Det är min förhoppning, att representanter för de folklager, som i grund och botten befinna sig i stort sett i samma läge som de folklager, regeringen representerar, skola — även om det dröjer — kunna modifiera sin uppfattning, så att deras föreställningar om rimlighet och rättvisa komma i närmare överensstämmelse med den uppfattning, som tagit sig uttryck i de kungliga propositionerna. Då tror jag det skall bli möjligt att skapa ett skattesystem, som verkligen giver uttryck för de breda folklagrens mening om vad som är rättvisa i beskattningen.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr andre vice talman! Finansministern började sitt anförande med ett uttalande, som vittnade om hans optimism. Han uttryckte en förmodan, att denna debatt skulle bliva till nytta för det fortsatta arbetet på att finna en lösning av skattefrågan. Jag är ledsen att behöva säga, att jag icke delar denna optimistiska uppfattning om den nu förda debattens betydelse. Av vad som här har sagts är det inte mycket, som kan bli till vägledning för detta arbete. Jag kan tyvärr icke undantaga finansministerns anförande från det omdömet. Jag hade nöjet att i går lyssna till finansministerns anförande i första kammaren, och jag vill oförbehållsamt säga, att hans inlägg där räknar jag som ett positivt bidrag till diskussionen om en kommande skattereform. Där fanns en rent saklig uppläggning och en sympatisk flykt över anförandet, som tog alla åhörarna. När jag nu hörde finansministerns anförande i dag, som ju delvis sammanföll med vad som anfördes i går i första kammaren, men dock i sak och framför allt i ton skilde sig väsentligt från detta anförande, måste jag säga, att det är förvånande vad miljön har för inflytande på en talare, när han förflyttar sig från den ena sidan av riksdagshuset till den andra.

Här har under debatten talats åtskilligt om behandlingen av detta skatteförslag i utskottet, och man har på olika håll insinuerat, att bevillningsutskottet antingen utfört ett skandalöst slarvigt arbete och inte ägnat intresse åt denna sak eller, som jag tror herr Olsson i Gävle yttrade, på ett osammanhängande och motsägelsefullt sätt behandlat dessa frågor. En annan talare, herr Werner, i Hultsfred, yttrade, att realbehandling knappast förekommit i utskottet. Nu vet jag knappast något mera tröstlöst än att i kammaren stå och tvista om, hur man behandlat en sak i ett utskott, och beskylla varandra för bristande intresse, felaktiga slutsatser och dåliga handlingar av alla slag. Jag har, trots att jag på grund av annat utskottsarbete varit hindrad att re-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
gelbundet deltaga i frågans behandling i bevillningsutskottet, ett mycket starkt intryck av att bevillningsutskottet under dessa två månaders tid stått fullständigt under denna frågas bann. Den har lagt beslag på bevillningsutskottets hela intresse. Den har lagt beslag på bevillningsutskottets kansli i en utsträckning, som torde varit fallet med få andra frågor. Utskottet har ägnat denna fråga den största uppmärksamhet och låtit verkställa utredningar på åtskilliga punkter, utredningar vilkas resultat jag är övertygad om att finansministern kommer att nödgas erkänna och som jag tror hans efterträdare kommer att få mycket gagn av.

Apropå efterträdaren är jag övertygad om att han kommer att med stort intresse läsa referaten av det finansministeranförande, som hölls i första kammaren, och det som hållits här i dag, och han kommer att draga sina slutsatser och göra sina reflexioner över båda.

Behandlingen i bevillningsutskottet har, det vågar jag säga, ingalunda varit sådan, att det med fog kan påstås, att någon realbehandling icke förekommit. Tvärtom, realbehandlingen har varit lika omsorgsfull och företagits med lika stort intresse, som i allmänhet ägnas frågor i detta utskott. Under den i utskottet förda diskussionen har det visat sig på alla håll råda påfallande stor tveksamhet. Jag förräder ingen hemlighet, om jag säger, att denna tveksamhet kommit till uttryck även hos regeringspartiets egna medlemmar. Jag finner detta vara fullt naturligt. Det gäller här en fråga av sådan omfattning och så svårbedömd, att det är helt naturligt, att var och en, som tvingas att taga ståndpunkt till densamma inom en mycket kort tidrymd, känner sig tveksam. Sedan jag sagt, att denna tveksamhet förekommit på olika håll, vill jag också vitsorda, att man på olika håll inom utskottet lagt sakliga synpunkter på frågan, och det är egentligen först när den kom inför offentligheten, i pressen och här i kammaren, som de partipolitiska synpunkterna och inläggen börjat komma fram. Det utskottsutlåtande och de reservationer, som föranletts av de kungliga propositionerna, ha i dag utgjort det huvudsakliga föremålet för diskussionen. Man har icke så mycket talat om propositionernas innehåll utan mera om den behandling, de fått i utskottet, och man har i någon mån talat om de uttalanden, som gjorts i utskottets utlåtande och i reservationen.

När man här från socialdemokratiskt håll så kraftigt kritiserat utskottsutlåtandet och särskilt utskottets förslag att skjuta frågan på framtiden i stället för att nu taga den lösning, som regeringen erbjudit, förefaller det mig något egendomligt att vid läsningen av de socialdemokratiska reservanternas framställning finna, att de själva på betydande punkter föreslå uppskov. De skjuta också frågan på framtiden. Viktiga delar av det komplex av skattereformer, som innefattas i dessa propositioner, vilja de också skjuta på framtiden. På detta sätt ha de, såvitt jag förstår, väsentligen trubbat udden av de anmärkningar, som de riktat mot utskottsmajoriteten.

Jag skall icke ingå på den förberedande behandling, som dessa propositioner fått, och den kritik, som bristerna i denna förberedande behandling utlöst. Jag har, såvitt jag kunnat uppfatta diskussionen, egentligen icke från något håll hört något allvarligare försvar mot denna kritik. Grundläggande för propositionerna har ju varit den departementspromemoria, som utarbetats inom finansdepartementet och som varit föremål för remiss till en del myndigheter. I denna promemoria var det fråga om en rent teknisk reform. Det är först sedan finansministern tagit sin ståndpunkt som frågan fått den mera omfattande skattepolitiska innebörd, som den nu har. Om man hade fasthållit vid den synpunkt, som varit vägledande för departementspromemorian och som ju är ett uttryck för samma uppfattning, som präglat riksdagens tidigare inställning, nämligen att det här framför allt gäller en teknisk reform, är jag

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

ganska övertygad om att finansministern i år skulle fått inhösta en positiv lösning. Den hade visserligen icke tillfredsställt en hel del av de synpunkter, som han här värtaligt givit uttryck åt, men jag tror, att den hade tillgodosett det väsentliga behov, som föreligger, nämligen behovet av en teknisk revision av vår direkta beskattning, en revision, som blivit nödvändig på grund av de senaste årens anhopning av nya skatteformer. Nu få vi på grund av frågans utgång i år ytterligare någon tid dragas med dessa förhållanden, men jag skulle vilja giva uttryck åt den uppfattningen, att man fortfarande har utvägen öppen att gå fram på den ursprungligen tänkta linjen och göra en teknisk revision, innan man griper sig an med den mera genomgripande skatteomläggning, som kanske blir nödvändig i framtiden.

Jag tror, att om man behandlar frågan på det sättet under den närmaste tiden, kommer det icke att möta någon svårighet att redan nästa år få fram vad jag anser vara det väsentliga och nödvändiga, men det är klart, att det kommer att bli ett provisorium. Den slutliga skattereformen, den tror jag — trots allt vad som sagts här — måste uppskjutas till en ganska avlägsen framtid, och detta därför att det kommit upp så många andra skatteproblem sedan riksdagen först uttalade sig för en teknisk revision.

Jag har under debatten icke funnit, att något sakskäl anförts mot att man bör behandla denna fråga i samband med frågan om lättnader i familjebeskattningen. Skälen för och emot en sammankoppling med kommunalskattefrågan kunna diskuteras länge och väl. Om en sådan sammankoppling kan man ha olika uppfattning, men jag tror, att det praktiska resultatet blir, att man måste hålla dessa frågor tillsammans, man måste försöka hålla en samlande hand över hela detta stora skattekomplex.

Om jag får sammanfatta vad jag tror vara en nödvändig riktlinje för det närmaste arbetet, så är det, att man inriktar sig på att göra en teknisk revision och sedan i samband med verkställda eller pågående utredningar tager upp frågan om en mera genomgripande omläggning.

Nyss talade jag om reservationerna och utskottets motivering. Jag vill knyta an till detta och säga, att det förefaller mig, som om man i något syfte, som jag icke här skall yttra mig om, vore alltför ivrig att konstruera upp en motsättning mellan utskottets motivering och den reservation, som beträffande motiveringen avgivits av herr Olsson i Närlinge och hans partikamrat i första kammaren. Om kammarens ledamöter vilja vara vänliga att läsa först utskottets motivering och sedan den motivering, som föreslagits av herr Olsson i Närlinge och Löfvander, skola ni finna, att de i det väsentliga fullständigt sammanfalla. De båda reservationerna ha yrkat utslutande av vissa stycken i utskottets motivering. Jag förstår, att de haft sina skäl därför. Det blir ett mera avtrubbade utlåtande. Utlåtandet blir mindre positivt. Det säger kanske mindre både i kritiskt och i positivt hänseende, men detta är från reservanternas ståndpunkt fullt förklarligt, och jag kan icke göra någon invändning mot det. Jag skall tvärtom för att undvika den eventualiteten att kammarna fatta olika beslut och därmed riksdagens beslut kommer att stå utan motivering, meddela, att jag icke kommer att yrka bifall till utskottets motivering utan jag kommer att instämma i den motivering, som föreslagits av de nämnda herrarna och som herr Olsson i Ramsta här yrkat bifall till. När jag gör detta, är jag fullt medveten om att reservanternas giva mindre direktiv för fortsatt utredning än vad utskottsmajoriteten velat ge, men jag tror ändå, att utskottsutlåtandet med de av reservanternas föreslagna strykningarna är tillräckligt för att giva ett ganska klart begrepp om hur utskottets samtliga borgerliga medlemmar, sett på denna fråga och vilka synpunkter de lagt på dess behandling.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Ja, jag hade föresatt mig att yttra mig mycket kort, därför att jag anser verkligen, att denna debatt kommer att bli till mycket liten nytta för den fortsatta utredningen med den uppläggning den fått i denna kammare, och jag skall därför inte polemisera mot finansministerns nyss hållna anförande. Jag måste dock säga, att när finansministern ännu en gång tar upp denna fråga om den indirekta och direkta beskattningen och därvid framhåller och söker motivera, hurusom tobaksskatten och spritskatterna måste räknas såsom indirekta skatter av den art, att de innebära en belastning på de stora breda folklagren, varför, i den mån denna belastning genom en höjning av dessa skatter göres tyngre, detta måste kompenseras med en direkt beskattning av de högre inkomsterna, har jag svårt att däri finna annat än uttrycken för ett vanetänkande, som icke låter påverka sig av sakskalet.

I den departementspromemoria, som jag nyss åberopade, finns det ett uttalande, som, såvitt jag kan se, inte återfinnes i propositionens referat av denna promemoria. Det är beklagligt, därför att jag finner detta uttalande mycket intressant och värdefullt och även om det står i strid med finansministerns uppfattning kunde det vara värt att få komma med. Uttalandet är av den innebörden, att den egentliga konsumtionsbeskattningen är jämförelsevis lindrig i Sverige. Den egentliga konsumtionsbeskattningen, alltså inte lyxskatterna, sådana som skatter på sprit och tobak, utan den egentliga konsumtionsbeskattningen av rena förnödenhetsvaror, är i Sverige lindrigare än i flertalet andra länder, och vad som är särskilt anmärkningsvärt är, att kaffebeskattningen i vårt land är mycket lindrig.

Finansministern har sagt att om de direktiv, som utskottet velat ge, godkännas, blir ingenting gjort till nästa år. Varken den nu avgående finansministern eller någon annan i denna kammare kan säga, hur frågan i fortsättningen kommer att behandlas. Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att den som griper sig an med frågan måtte göra det med den föresatsen att fortast möjligt komma till resultat beträffande den punkt, som jag anser vara den väsentligaste, nämligen att få en teknisk revision till stånd, och jag vill också tillägga, att när den nuvarande finansministerns efterträdare går till det arbetet har han som arv från sin föregångare ett utomordentligt värdefullt material. Den nuvarande finansministern skall även från en politisk motståndare ha ett erkännande för det stora intresse han ägnat denna fråga, för den grundliga utredning, som han med hjälp av mycket skickliga krafter inom departementet ägnat den, och för de många uppslag han givit. Att riksdagen inte kunnat reflektera på något av dessa uppslag, tror jag, att riksdagen vid närmare eftertanke skall bliva mycket belåten med, och kanske finansministern själv en gång vid närmare eftertanke också kommer att bli belåten med det. I varje fall ligger i detta ståndpunktstagande, som varit rent sakligt, inte något försök att misskreditera eller underkänna den nuvarande finansministerns intresse för denna sak och det arbete, han nedlagt på denna frågas behandling.

Jag ber med dessa ord få framställa yrkandet om bifall till utskottets hemställan, men ifråga om motiveringen ett bifall till det av herr Olsson i Ramsta framställda förslaget.

Häruti instämde herrar *Lithander*, *Westerdahl* och *Liedberg*.

Herr **Olsson** i Gävle, som nu för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Jag begärde närmast ordet med anledning av att herr Anderson i Norrköping ville göra gällande, att jag sagt, att utskottets behandling av detta ärende varit osammanhängande. Jag framhöll, att jag inte kunde värja mig från den tanken, att den sammanblandning, som hade skett av dessa ärenden uti den all-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

männa diskussionen, inte minst i pressen, påverkat utskottet. Den välvilja, som nu kommit till synes från såväl herr Andersons i Norrköping som herr Olssons i Ramsta sida, gläder mig. Hade den välviljan kommit på ett tidigare stadium, så hade det kanske kunnat vara ännu större enighet beträffande den motivering för det fortsatta arbetet, som skulle ha skickats till Kungl. Maj:t.

Jag väntade, att av herr Anderson i Norrköping få höra ett ord om något litet tillmötesgående mot de synpunkter, vi gjorde gällande angående att de nya bördorna skulle bäras av dem, som äga förmåga att bära dem. Det fanns ingenting i hans anförande därom. Kanske förklaringen ligger däri, att man från högerhåll ställt sig på den ståndpunkten, att hade det inte varit ett absolut veto från bondeförbundets representanter, så hade i stället för tillstyrkande av höjningen av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten här förelagat ett avstyrkande av denna, och man hade i stället använt skatteutjämningsmedel på 11.4 miljoner kronor för att undvika denna skattehöjning.

Herr andre vice talmannen gav härefter, likaledes för kort genmäle, ordet till

Herr **Anderson** i Norrköping, som yttrade: Den fråga, som följer närmast på denna föredragningslista, kommer att ge både herr Olsson i Gävle och andra anledning konstatera, att det parti jag representerar inte har dragit sig för att vidtaga en sådan höjning av den direkta beskattningen, som drabbar mera bärkraftiga, när vi anse situationen kräva ökning av beskattningen. Jag tror inte, att herr Olsson i Gävle på den punkten skall behöva sväva i tvivelsmål om var vi stå.

Vidare anförde:

Herr **Andersson** i Dunker: Jag måste säga, att jag känner mig mycket förvånad över att så här i riksdagens sista timme få höra vad jag vågar säga är medvetet oriktiga uppgifter från finansministerns sida. Ty när finansministern slutade sitt anförande med att påstå, att vid förhandlingar, som ha förts ifrån bevillningsutskottets sida för att försöka komma till en uppgörelse rörande propositionen nr 232, skulle ha uppställts som villkor, att skatten skulle lättas för de stora inkomsttagarna och ökas för de små, så är det *inte riktigt*. Jag har deltagit i dessa förhandlingar, och jag vet, att det inte är på det sättet. Vi ha i dessa förhandlingar begärt, inte att skatten skulle ökas för de små inkomsttagarna, utan att den skulle bibehållas vid vad den är enligt nuvarande inkomst- och förmögenhetsskatt med 150 % av grundbeloppet. Vad beträffar de stora inkomsterna ha vi inte begärt någon sänkning, utan vi ha föreslagit, att det i propositionens skalor skulle göras en justering i fråga om inkomst från 10,000 till 15,000 kronor, som gav dessa någon lindring, men däremot en skärpning beträffande dem, som ha över 30,000 i inkomst. På det sättet skulle man taga ut *mer* av de stora inkomsttagarna, än vad som föreslås i propositionen. Då är det inte riktigt, när finansministern säger, att vi krävt och satt som villkor för uppgörelsen, att vi ville lätta skatten för de stora och öka den för de små inkomsttagarna. Jag ber om ursäkt för att jag kände mig en smula upprörd, när jag hörde finansministerns uppgift, då jag deltagit i förhandlingarna och vet, hur det förhåller sig.

I övrigt vill jag säga beträffande denna fråga, att jag i allt väsentligt kan instämma i vad herrar Olsson i Närlinge och Olsson i Ramsta tidigare sagt.

När jag först fick se förslaget i den kungl. propositionen om den rörliga bottenkatten och den fasta tilläggsskatten och den särskilda skatten på för-

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

mögenhet liksom att skatten för bolagen skulle läggas om från progressiv till proportionell, då föreföll mig det hela vara sådant, att man skulle kunna i allt väsentligt godtaga förslaget. För min del gillar jag också principen, att vi skulle i den mån så visat sig behövt lägga på ökade skatter på de högre inkomsttagarna, som hade förmåga att bära ökade skatter.

Vid de utredningar, som utskottet har företagit, vilka varit mycket vidlyftiga, ha vi fått fram en rad lärorika tabeller. Ju mera vi fått se av dessa utredningar, ju flera tabeller vi fått och ju mera kunskap vi fått om hur dessa olika förslag omsatta i praktiska livet skulle verka, ju mera tveksamma ha vi blivit rörande hela förslaget. Det har här av föregående talare framhållits en hel del synpunkter, som jag inte skall gå in på. Jag skall mera röra mig med några konkreta exempel, som kanske mer än de allmänna talesätten visa, hur förslaget i det praktiska livet skulle verka. När vi i utskottet fått se dessa exempel, är ju vår tveksamhet i fråga om hela förslaget ganska förklarlig.

Man talar om lättnader för de små inkomsttagarna. Ja, det låter ju mycket bra, att vi skulle lätta för dem, men vad är denna lättnad i verkligheten? Jo, av propositionens egna tabeller sid. 154 framgår det att med en taxerad inkomst av 2,000 kronor skulle lättnaden d. v. s. skillnaden i beskattning, om man räknar med den nuvarande inkomst- och förmögenhetsskatten, med en skatteprocent av 150, och 100 % enligt propositionen nr 232, skulle det bli en lättnad för dessa med 3 kronor, och för en taxerad inkomst av 4,000 kronor skulle lättnaden bli 19 kronor. För all del, det kan vara summor, som kanske ha någon betydelse, men jag skulle tro, att man inte kan påstå, att någon enda inkomsttagare eller skattebetalare skulle känna denna lättnad. Han skulle knappast på sin debetsedel märka, att han fått denna lättnad, men med hänsyn till att det är många inkomsttagare blir det ju pengar.

Man har så mycket talat om, att det här skulle bli en lättnad för de små inkomsttagarna på tillsammans 10 miljoner kronor, och det kan hända, att det skulle bli så, men när man talar om lättnad i skattetryck. så har det väl mest betydelse, vilken lättnad som uppkommer för den enskilde, och när man inte kan visa, att lättnaden blir större, vill jag påstå, att talet om lättnad för de små inkomsttagarna inte är annat än en demagogisk gest, som dock kostar staten 10 miljoner kronor, men som sannerligen den enskilde knappast har någon som helst glädje av. Ingen skulle åtminstone bli hjälpt med det.

Jag sade, att jag skulle nämna några mera konkreta exempel på hur förslaget i praktiken skulle verka. Vad beträffar bolagsbeskattningen har det framhållits tidigare, att det skulle bli en betydande omläggning, så att vissa bolag skulle få betala avsevärt mera i skatt än vad de gjort tidigare och andra mindre. Jag skall ta några få exempel ur utskottets tabeller. Först ha vi ett bolag, ett mindre bolag, med en avkastningsprocent av något över 36 % och taxerad inkomst på 24,000 kronor; detta skulle få sin skatt minskad från 3,500 i runt tal till 1,900 kronor. Ett annat bolag, som hade en avkastningsprocent av 45 $\frac{1}{2}$ % och en inkomst på 873,000 kronor, skulle få sin statskatt minskad från 125,000 till 63,000 kronor. Här är ytterligare ett bolag, ett stort bolag, som hade en inkomst på något över 18 miljoner kronor med en avkastningsprocent av 22 %. Det skulle få sin statsskatt minskad från 2,072,000 till 1,384,000 kronor. Däremot ha andra bolag fått ökning, som äro ganska väsentliga. Ett bolag, som har en avkastningsprocent på 1.7 med en inkomst på 14,600 i runt tal, alltså ett litet bolag, skulle få skatten ökad från 265 till 949 kronor. Ett annat bolag med en avkastningsprocent av 3 och en inkomst av 36,000 kronor skulle få sin skatt ökad från 720 till 2,500 kronor. Ytterligare ett bolag med en avkastningsprocent på 1.9 och med en

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

sammanlagd inkomst på 210,000 kronor skulle få sin skatt ökad från 3,800 till 13,600 kronor.

Det torde inte förvåna någon, att man inom bevillningsutskottet blev verkligt tveksam, när man fick se sådana verkningar av den föreslagna omläggningen av bolagsbeskattningen från progressiv till proportionell.

Beträffande de ekonomiska föreningarna är förhållandet ungefär likadant. En liten förening med en taxerad inkomst på ungefär 5,000 kronor får sin skatt ökad från 236 till 406 kronor. En annan förening med en inkomst på 185,000 kronor får sin skatt minskad från 24,000 kronor till 14,800 kronor och ytterligare en ekonomisk förening, som har en inkomst på något över 2 miljoner kronor, får sin skatt minskad från 443,000 till 139,000 kronor. Även i det fallet bli ju omkastningarna högst avsevärda.

När det gäller enskilda personer, blir resultatet också i många fall synnerligen märkligt. Finansministern har i sitt anförande erkänt, och det har framhållits av andra talare förut, att för jordbrukarna kommer det att leda åtminstone i många fall till minskning av skatten även i sådana fall, då man måste anse, att en minskning under nuvarande förhållanden är mycket opåkallad. Jag understryker under *nuvarande* förhållanden, ty det är ju så, att vi leva i tider, när staten behöver ökade inkomster för alla möjliga olika ändamål. Jag vill erinra om att det beslut, som vi fattade i fjol om folkpensioneringen och det beslut vi ha fattat i år rörande försvaret, medföra ökade krav på statskassan, och att man då skulle gå in för att minska skatten överhuvud taget och alldeles särskilt för personer, som kunna anses ha både goda inkomster och vara i god ekonomisk ställning, det har åtminstone jag inte kunnat anse vara riktigt.

Jag skall inte anföra många siffror ur den här stora tabellen, men jag skall nämna några, som äro ganska märkliga. Först ha vi här en jordbrukare med en fastighet taxerad till 16,000 kronor och en behållen förmögenhet av något över 20,000 kronor samt en inkomst på något över 1,600 kronor. Det är sålunda en liten jordbrukare, och han har ju mycket liten statsskatt, men han skulle ändå få den minskad från 17 till 9 kronor enligt propositionen. Här är ett annat exempel: En jordbrukare har en fastighet, taxerad till något över 41,000 kronor. Han har en behållen förmögenhet på i runt tal 55,000 kronor och inkomster på något över 3,200 kronor. Han skulle få sin inkomstskatt, sin direkta statsskatt, minskad från 114 till 87 kronor d. v. s. med 27 kronor. Så ha vi ett ännu märkligare exempel. En jordbrukare, som har sin fastighet taxerad till något över 177,000 kronor och en behållen förmögenhet på ungefär 130,000 kronor och en inkomst på litet över 5,300 kronor, skulle även han få sin statsskatt minskad, nämligen från 342 till 304 kronor, alltså med 38 kronor. Ytterligare ett exempel! En jordbrukare med en fastighet eller fastigheter, som äro taxerade till något över 600,000 kronor, och med en behållen förmögenhet av ungefär 555,000 kronor och en inkomst på 12,400 kronor får sin statsskatt minskad från 1,604 kronor till 1,021 kronor eller med 583 kronor. Jag skall anföra ytterligare ett exempel. En jordbrukare, en storgodsägare med fastigheter taxerade till något över en miljon kronor och med en behållen förmögenhet av två och en halv miljon och med en inkomst av 73,000 kronor, får sin direkta statsskatt minskad med 4,700 kronor.

När man nu framhåller, att enligt denna proposition skulle principen vara att minska skatten för de små inkomsttagarna och öka den för de stora inkomsttagarna, så har jag sagt, att det är en princip, som jag gillar men när det föreslagna systemet visar sig ha sådana verkningar för vissa inkomsttagare, som exemplen visa, så måste man ju säga, att det är förklarligt, om man ställer

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
sig tveksam. Jag klandrar det inte och jag säger inte, att det är orimligt och oriktigt, men det kan inte hjälpas, att när man på grund av förhållandena anser det nödvändigt att vidtaga kraftiga skärpningar av skatten för vissa inkomsttagare, så är det inte enligt mitt förmenande sakligt riktigt att samtidigt vidtaga de sänkningar, som propositionen här föreslår. Jag vill ännu en gång säga, att när det här påståtts såväl från finansministerns sida som från herr Werners i Hultsfred sida, att vi inte skulle vilja vara med om att åstadkomma en lösning av frågan, därför att vi icke skulle vilja vara med om att skärpa skatten på det sätt, man här har föreslagit, så är det inte riktigt. Jag understryker detta ännu en gång.

Jag ber, herr talman, att få sluta med att instämma i det yrkande, som här har framställts av herr Olsson i Närlinge.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att herr Andersson i Dunker kan ha blivit upprörd, om han fattat mitt yttrande så, att jag skulle ha påstått, att vid de förda förhandlingarna skulle man ifrån hans och hans meningsfränders sida krävt en höjning av nu utgående skatter för de små inkomsttagarna och sänkning för de stora inkomsterna och förmögenheterna. Jag trodde, att ett sådant missförstånd var fullständigt uteslutet, när jag i hela min framställning har resonerat om de framlagda förslagen, och detta yttrande fällde jag i det sammanhanget, att jag sade, att man ifrån bondeförbundets sida inte varit ovillig att jämka på de i propositionen föreslagna skalorna men velat jämka dem i den riktningen, att man skulle höja för de mindre och sänka för de större inkomsttagarna, vilket ju är ett faktum, som inte heller herr Andersson i Dunker förnekar. Att de av regeringen föreslagna skalorna i vissa fall måste innebära sänkningar även för folk, som nu herr Andersson i Dunker tycker inte behöver något skattelättnad, är riktigt, men det hänger samman med vissa ändringar. Jag förmodar, att herr Anderssons i Dunker sista exempel, då han talade om att en person med 2½ miljons förmögenhet och 70,000 kronors inkomst skulle få en sänkning, har varit beroende på, att i det nya förslaget ha vi gjort reduktionsregeln för förmögenhetsskatten mildare, vilket gör, att förmögenhet med låg avkastning får en lättnad i förhållande till nu utgående särskilda förmögenhetsskatt. Men jag vill säga, att det är en högst överraskande upplysning, att man på den punkten tycker, att propositionen gått för långt. Tvärtom är det, såvitt jag förstår, så, att utskottet skriver i sin motivering, den del, som herr Andersson i Dunker inte strukit, att man borde gå längre ifråga om att kunna sänka förmögenhetsskatten för förmögenheter med liten eller ringa avkastning. Om våra meningsskiljaktigheter skulle legat på sådana punkter, kan herr Andersson i Dunker vara övertygad om, att vi skulle mycket lätt ha kunnat komma till en överenskommelse. Men jag kan inte hjälpa, att hela detta resonemang om att några kronor betyder så litet, måste bero på en grundväsentlig olikhet i uppfattningen. Om det är på det sättet, som herr Andersson i Dunker säger, då han frågar: vad betyder till och med upp emot 20 kronor för en familj? — varför skola vi då överhuvud taget vara intresserade av skattesänkning? Varför slåss man här i kammaren om, huruvida man skall taga upp inkomst- och förmögenhetsskatten med 140, 150, 160 eller 170 procent? Är det verkligen bara med hänsyn till dem, som ha stora inkomster? Har man verkligen tänkt sig att inte behöva göra sådana sänkningar eller att höjningar skulle vara utan betydelse, så fort folk har inkomster på mera blygsamma belopp som 3,000, 4,000 kronor? Jag vill ställa den direkta frågan till herr Andersson i Dunker: om 10—12 kronor betyder så litet, varför drar sig herr Andersson i Dunker då för en fördubbling av kaffetullen? Det kanske betyder

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

för en svensk familj ungefär 12 kronor. Jag förmodar han säger, att den drabbar alla, även de mycket små inkomsterna, men därmed erkänner han, att även dessa små belopp ha en betydelse för små inkomsttagare, som man måste väga mot beloppen för de stora inkomsterna. Jag tror det vittnar om okunnighet i fråga om folk med små inkomster, då man här i kammaren säger, att 10, 12, 30 eller 50 kronor äro utan betydelse för dessa människor. Om herr Andersson i Dunker hade bekanta bland de människor, som ha den inkomsten och kommer till dem och säger: nästa år skola ni få en höjning på skatten med 20 kronor. Jag vill se den, som då säger: det betyder väl ingenting, det märker jag knappast på min debetsedel.

I enlighet med det sist framlagda förslaget skulle folk med ett beskattningsbart belopp av 5,000 kronor få en sänkning med 34 kronor, de som ha ett beskattningsbart belopp på 4,000 en sänkning med 55 kronor o. s. v. Det är inte obetydliga belopp, men det väsentliga är att hela missförståndet, som jag trodde att jag ifrån början i mitt långa anförande sökte uppklara, var, att här är det inte fråga om de absoluta talen. Både herr Andersson i Dunker och andra, som tycka, att här föreslås en sänkning för dessa mindre inkomsttagare, måste besinna, att vi under närmaste år ha att räkna med utgifter, som ofelbart leda till att denna rörliga skatt kommer att tas ut med högre procenttal, och då kunna vi vara lugna för att dessa skattelättnader försvinna. Man kommer minst upp till den skatt, som för närvarande uttages, men det är för att förhindra, att denna stegring blir för stor för de mindre inkomsttagarna, som jag har ansett det skäligt att göra dessa jämkningar.

Nu märker jag själv, att när jag talar i denna kammare, måste jag höja rösten, och jag förmodar, att herr Ivar Anderson är illa berörd av att man i denna stora kammare icke kan tala lika stillsamt som i den första. Det är kanske den väsentliga anledningen till, att han inte fann sig tilltalad av den ton, som jag använde. Till dess jag fått reda på, vad som är stötande i de saker, jag yttrade, förefaller det mig, som om det vore lämpligt att underlåta sådana personliga anmärkningar om varandras yttranden. Om vi skulle taga upp tiden här i kammaren med att tala om vad vi tycka om den ton talarna använda, skulle vi ännu mera i onödan förlänga debatterna.

En enda sak, som jag vill säga till herr Anderson i Norrköping, är att jag inte ännu förstått, vad som kan menas med en teknisk revision av vår nuvarande beskattning, som verkligen skulle kunna gå ur vägen för det avvägningssproblem, som jag försökt lösa i den framlagda propositionen. En sådan teknisk revision leder, såvitt jag förstår, med nödvändighet till ett ståndpunktstagande till, hur skalorna skola se ut, och då är man inne på hela den invecklade diskussionen.

Herr Lundell: Herr talman! Tiden tillåter ju inte nu någon mera ingående kritik av de skatteförslag, som bevillningsutskottet har avslagit, och inte heller tillåter den mig att ingå närmare på de olika uttalanden, som här förekommit från socialdemokratiskt håll till försvar för de avslagna förslagen. Men jag vill ändå framhålla några få huvudpunkter, och då vill jag först påminna om, att det, som hade begärts av fjolårets bevillningsutskott, var ju förenklingar i det nuvarande statsskattesystemet. Man får ju erkänna, att någon förenkling är föreslagen i propositionen nummer 232, men nog är den ganska obetydlig på det hela taget. Det är ju endast utjämningsskatten, som bortfaller. Räknar man endast med de progressiva *statsskatterna*, skulle de reduceras ifrån 4 till 3, och räknar man med den kommunala progressivskatten, som det ligger nära till hands att göra, därför att den räknas ut på samma

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
gång som utjämningskatten — och en förenkling måste rimligtvis också vara en förenkling av taxerings- och debiteringsarbetet, om det skall vara en förenkling av något värde — är förenklingen endast från 5 till 4. Man kan nämligen säga, att det förhållandet, att man, såsom här sker, sammanför två olika skatter, tilläggsskatten och bottenskatten, icke i och för sig är någon förenkling. Det är ju inte mera förenkling än om vi tidigare hade sammanfört vår vanliga statliga inkomst- och förmögenhetsskatt med den extra inkomst- och förmögenhetsskatten under en och samma benämning.

Jag menar, att denna förenkling bör kunna fullföljas vidare, och det, som man närmast skulle gå in på, vore väl, att den kommunala progressivskatten komme bort. Gentemot vad herr Werner i Hultsfred framhöll vill jag påstå, att detta inte kan medföra några större finansiella svårigheter för kommunerna i genomsnitt. Räknar man nämligen med medeltal för hela landet, skulle det, tillämpat på 1934 års taxeringsresultat, betyda en genomsnittlig ökning av den kommunala utdebiteringen i hela landet med 28.2 öre, och det är ju inte så synnerligen mycket, när man å andra sidan tar i betraktande, att det är stora lättnader beslutade i fråga om kostnaderna för skolväsendet i kommunerna och stora lättnader framdeles att vänta i fråga om fattigvårdskostnaderna, i den mån den nya folkpensioneringen kommer att verka. Jag tycker, det vore en mycket naturlig åtgärd, då man flyttat över så stora och penningkrävande uppgifter till staten, att man också flyttade över en sådan skatt som den kommunala progressivskatten att uppbäras av staten och lämpligen då inarbetas i inkomst- och förmögenhetsskatten.

Ytterligare förenkling skulle man sedan kunna nå, åtminstone under vissa förutsättningar, genom att man inte hade både bottenskatt och tilläggsskatt efter det system, som här är föreslaget, utan hade en enda skatt, som multiplicerades med en skatteprocent, på sätt som vi hade enligt 1928 års lag, om vi bortse från utjämningskatten, som fanns redan då. Är det inte fråga om uttagande av alltför stora skattebelopp på denna väg, så blir fördelen ganska liten genom uppdelning i en bottenskatt och en tilläggsskatt. Det syns ju på de förslag, som här äro framlagda av finansministern, att i båda fallen är det ju bottenskatten, som även vid grundbeloppsnivå bär den allra största delen av hela beloppet, cirka 75 å 80 procent av vad som avses att uttagas, och fördelen med att ha en extra skatt för det övriga är inte så särdeles stor, om man börjar räkna på vissa konkreta fall.

Sedan kan jag naturligtvis också, efter min uppfattning åtminstone, taga bort denna särskilda skatt på förmögenhet, som vi haft de sista åren, antingen på sätt som föreslås i alternativ II, så att den blir inarbetad genom olika koefficienter för förmögenhetsdelen, eller också att den på ett annat sätt inarbetas även i alternativ I a eller I b. Då får man naturligtvis inte absolut samma verkan, men i huvudsak får man samma verkan som genom att ha två särskilda skatter. Gjorde man dessa förenklingar, kunde man komma fram till att ha bara en enda progressiv skatt, vilket ju högst betydligt skulle förenkla debiterings- och taxeringsarbetet och också för skattedragaren ge en betydligt bättre överblick över vad det är för något som man lägger på honom.

Jag har redan sagt, att bevillningsutskottet begärt en förenkling och att bevillningsutskottet också i viss mån fått ett förslag om en sådan, men vid sidan därav fick bevillningsutskottet också, som det kallats i diskussionen, ett förslag om övervältring av vissa belopp från lägre inkomsttagare till högre, och denna övervältring har ju ganska mycket figurerat i pressen. Detta förslag har stött mig ungefär på samma sätt som det synes ha stött herr Olsson i Närlinge, herr Andersson i Dunker och herr Olsson i Ramsta. När man föreslår ett instrument, genom vilket man avser att uttaga betydligt ökade belopp längre

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

fram, så börjar man inte avpassandet av detta instrument genom att föreslå skattesänkning för en del och motsvarande ökning för andra, utan då ligger det väl närmast till hands, att man inte gör någon skattesänkning på de lägre skikten och så gör ökningen på de andra.

Det har redan framhållits, att den lättnad, som här skulle beredas en del mindre skattedragare, har skäligen litet att betyda, och det kan man inte komma ifrån. Det har redan rätt utförligt framhållits av herr Andersson i Dunker. Vill man se maximibeloppet av lättnaden för en person, som inte har någon förmögenhet, finner man, att man kommer fram till en lättnad av 23 kronor 33 öre, när det är ett beskattningsbart belopp av 4,000 kronor, d. v. s. en återstående inkomst, jag använder den taxeringstermen, på 5,000 eller 6,000 kronor. En sådan lättnad på 23 kronor 33 öre, som är maximilättnaden för personer utan förmögenhet, kan inte betyda så mycket om man tar i beträknande, att personer i det läget, alltså med 5,000—6,000 kronors återstående inkomst, ha proportionella skatter, alltså kommunalskatt, landstingsskatt och vägskatt sammanlagt till omkring 700 à 800 kronor. Dessa skatter uppgå i genomsnitt på landsbygden till cirka 14 procent av det beskattningsbara beloppet.

Alltså, nyttan är mycket måttlig för skattedragaren, men minskningen av totalbeloppet för staten blir däremot ganska betydlig. Den blir i detta fall 10 miljoner kronor, enligt vad beräknats i den första propositionen, och enligt den andra propositionen vid en uttagningsprocent av 80, som skulle vara det motsvarande, blir den ju åtskilligt högre — jag erinrar mig inte nu, vad det kan gå till i detta fall. När finansministern var inne på denna sak för en stund sedan, stötte den mig på samma sätt som den stötte herr Andersson i Dunker, den demagogiska turnering av uttalandet, som finansministern gav därigenom, att han utgick ifrån de av honom föreslagna skalorna i stället för de nu existerande och talade om höjning och sänkning, icke i förhållande till det som nu existerar utan i förhållande till sitt eget förslag. Jag menar, att sådana där demagogiska turneringar få vi väl anse ganska överflödiga i riksdagens kamrar. Ökningen däremot för dem, som skulle få de 10 miljonerna lagda på sig, blir ganska väsentlig. Den skulle uppgå till 30, 35, 40, ja till 45 % i de hårdast drabbade fallen, och enligt den senare propositionen, alltså nr 269, skulle det bli ännu mer.

Nu menar finansministern, att för en person, som har 25,000 kronors inkomst och i direkta skatter betalar omkring 4,000 kronor, betyder det inte så mycket, om han får dessa fördubblade. Detta kan han bära, tycker finansministern. Ja, det kanske man kan säga. Jag tänker mig, att finansministern närmast hade i tankarna sina egna förhållanden, och han nämnde dem ju själv. Men det är ju inte så många, som ha sådana inkomster så stadigvarande, och det ter sig på ett helt annat sätt, om en person har 25,000 kronor i inkomst ett år och året därefter kanske 6,000 kronor eller kanhända 6,000 kronors förlust och sistnämnda år måste betala inte bara de 4,000 kronorna utan de 8,000. Det skulle finansministern själv kanske ha kommit att märka om ett år, om hans sista förslag skulle ha gått igenom.

Ja, sänkningen har nog, såsom det här påpekats, sin betydelse, men den betydelsen är huvudsakligen valpolitisk. Jag har visserligen sett, att finansministern i första kammaren franlagt en motivering, som det redogjordes för i Svenska Dagbladet i dag, en motivering som jag inte skall relatera. Finansministern har även i denna kammare varit en smula inne på den saken. Men nog tror jag, att det bland de breda lagren inom det socialdemokratiska partiet uppfattas på det sättet, att det är en valpolitisk motivering för denna sänkning. Jag har redan sett ett och annat referat från det stora valfältet, där

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)
valkampanjen redan börjat så smått. En medlem av finansministerns parti i denna kammare talade nere i Skåne om att man skulle vilja ge de mindre skatte- dragarna en lättnad på 10 miljoner kronor, men att detta förslag inte hade mycket utsikt att gå igenom på grund av motståndet från de mindre välsinna- de borgerliga partierna i landet.

Om jag så övergår från dessa allmänna synpunkter, skall jag be att i stör- sta korthet få yttra mig om beskattningen av de juridiska personerna. Det har redan nämnts av flera av de föregående talarna, att det i fråga om aktiebolag- en bleve en kolossal förskjutning mellan bolag med hög inkomstprocent och bolag med låg inkomstprocent. Nu ha ju socialdemokraterna i utskottet från- fallit den kungl. propositionen på denna punkt och i sin reservation gått in för ett bibehållande av den gamla skalan för aktiebolagen. Detta var ju också det enda som var att göra för tillfället. Men jag betraktar inte den vägen som det enda alternativet till ren proportionell beskattning, som finansmini- stern föreslår. Det kan tänkas även andra sätt att lösa frågan än genom dessa två alternativ. Kunde man å andra sidan komma ned till en lägre pro- centsats än de 8, som finansministern funnit sig böra föreslå, i ett annat stats- finansiellt läge, skulle det kanske inte synas så svårt som nu. Då skulle nog de betänkligheter, som här framförts mot införande av en proportionell be- skattning av bolagen, inte vara så stora.

Herr Andersson i Dunker har påpekat de stora omregleringarna när det gäl- ler de ekonomiska föreningarna, och jag skulle vilja allvarligt framhålla, att det knappast är berättigat att i fråga om dem gå ifrån det nuvarande syste- met för deras beskattning, för så vitt man inte samtidigt också reglerar de fördelar, som de ekonomiska föreningarna ha på andra punkter av skatte- systemet. Det är ju alldeles klart, att sedd enbart som beskattning efter skalan för fysiska personer är beskattningen av de ekonomiska föreningarna myc- ket för hög, men man får inte bortse från den fördel de ha därigenom att det inte är ordentlig boskillnad mellan återbäring och vad som bör räknas som in- komst av rörelse eller av kapital. Detta är en sak, och vidare är det en fördel för dem att det inte sker någon beskattning av deras förmögenhet i den mån denna överstiger vad som redovisas som insatskapital. Skall det ske någon omändring av de ekonomiska föreningarnas beskattning, menar jag, att allt detta måste tagas i betraktande i ett sammanhang och regleras på ett sätt, som i det hela kan anses rättvist. — Sedan har det ju — förmodligen genom ett förbiseende — blivit så, att de s. k. ideella föreningarna ha alla över en bank fått mycket kraftiga sänkningar därigenom, att den procent, efter vilken skatten skall utgå, höjts så litet som från 3 till 4, och att detta motväges av sänkningen av den beskattningsbara förmögenhetsdelen. — Jag vill inte säga, att det ligger någon avsikt bakom dessa förslag i fråga om ekonomiska förenin- gar och ideella föreningar, men nog är det en händelse, som ser ut som en tanke, att beskattningen för Kooperativa förbundet skulle sänkas med 62 % ifrån 444,000 kronor — siffran avser väl taxeringarna år 1935 — till 169,000 kronor, och att dessutom en kommunal progressivskatt på cirka 95,000 kronor skulle bortfalla. Vidare skulle beskattningen för det största fackförbundet i landet, metallindustriarbetareförbundet, sänkas med 40 %. Det är en händelse, som ser ut som en tanke säger jag — jag tror inte, att det är en tanke, utan att det har blivit så på grund av sammanträffande omständigheter.

Vad beträffar de fysiska personerna så har jag redan sagt i huvudsak vad jag skulle vilja framhålla i de inledande anmärkningar jag gjorde. Jag vill bara tillägga ett par saker. Här föreslås ju mycket höjda skatteskalor, och när man ser dem och deras utsträckning på längden, tänker man inte så myc- ket på att hela denna långa skala i själva verket träffar en så ofantligt liten del av de i landet taxerade fysiska personerna. Det är ju inte mer än 1 eller

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

2 % av hela landets antal taxerade personer, som drabbas av de förhöjningar, som föreslagits av finansministern. Men fastän det är en så liten del av de taxerade, som drabbas, och även en rätt liten del av den samfällda inkomsten — jag kan inte säga, om det går upp till 10 % av den taxerade nationalinkomsten men det torde väl vara något i den stilen — så har detta ändå en rätt stor betydelse för landets näringsliv, ty det drabbar de skikt, inom vilka företagsamheten i form av igångsättande av nya företag särskilt varit lokaliserad. Man bör vara aktsam i ett sådant hänseende, så att man inte gör beskattningen så hög, att kapitalbildning och företagsamhet minskas. Jag tror inte, att det är avsikten att genom dessa beskattningsåtgärder åstadkomma något dylikt, men det kan hända, att man åstadkommer det ändå. Sedan är det litet underligt att från socialdemokratiskt håll gå ut och säga, att det fria näringslivet inte kan sysselsätta all arbetskraft vi ha i landet. Detta måste kännas mycket egendomligt för dem som blivit drabbade, då de tämligen väl känna sammanhanget i detta fall.

Jag har redan sagt, att skattesatserna för fysiska personer i vissa fall bli mycket höga. Jag skall som exempel taga ett extremt fall. Av en person, som har 200,000 kronors inkomst och är storkapitalist så tillvida som han har 6 miljoner kronors förmögenhet, tager det allmänna, om hans inkomst skulle ökas med ytterligare 1,000 kronor, 75 % av dessa 1,000 kronor eller 750 kronor. Så faller det ut i detta extrema fall efter proposition nr 269! Nu kan man ju säga, att det gör ingenting. Han bör inte ha någon ökning — andra böra ha den. Men det är inte säkert, att andra få den. Han har t. ex. medlen placerade så, att han får knappt 3 $\frac{1}{2}$ % förräntning på sitt kapital. Han kan tänka, att han skall skaffa sig en något aktivare placering av detta kapital och en bättre avkastning, och han sätter då i gång med en produktion, som ger större avkastning, t. ex. producerar en vara som inte tillverkats i landet förut. Börjar han då dessförinnan resonera ekonomiskt och finner, att direkta skatter skulle taga 75 % av vad han kan öka sin inkomst med, blir han nog ganska avkyld och tycker, att det kan vara lika bra som det är. Han låter därför pengarna vara kvar i obligationer och på bankräkning, och ökningen i nationalinkomsten kommer aldrig till stånd.

Detta var alltså ett extremt fall, där man kommer upp i en sådan procent-sats. Tager man en inkomst som bara är tiondelen så stor, 20,000 kronor, och en förmögenhet på 600,000 kronor, kommer man upp till att stat och kommun taga 465 kronor, för den händelse vederbörande skulle öka inkomsten från 20,000 till 21,000 kronor. — Går man ännu längre ned och tänker sig en inkomst på 10,000 kronor och en förmögenhet på 50,000 kronor, tager det allmänna av nästa tusenlapp han får 29 % eller 290 kronor. Även detta är, det måste jag säga, en ganska hög procent.

Jag skall inte fortsätta vidare. Det vore väl annars åtskilliga punkter ytterligare, som jag kunde vara intresserad av att beröra, och en del kritik, som jag skulle vilja ha antecknad till protokollet. Men då det finns åtskilliga i kammaren, som vid denna sena timme inte äro så intresserade av att höra mera om denna sak, skall jag som sagt sluta.

Det läge närmast till hands för mig att yrka bifall till utskottets förslag, sådant det föreligger, även om jag inte på alla punkter skulle vilja ha motiveringen sådan den är. På grund av det beslut, som är fattat i första kammaren, är det emellertid inte någon mening med att ställa ett yrkande om bifall till utskottets förslag oförändrat, och jag får därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag med den modifiering i motiveringen, som är föreslagen av herr Olsson i Närlinge och hans medreservant.

Herr förste vice talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall inte med många ord försena det beslut, som riksdagen nu står i begrepp att fatta. Jag har emellertid tillsammans med herr Brädefors väckt en motion — nummer 751 — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition och anser mig i varje fall böra yrka bifall till densamma, om inte annat så för att demonstrera vad jag anser vara rätt och billigt i denna fråga.

Motionen står inte i motsättning till regeringens proposition. Den tager i stället upp en annan sida av saken, nämligen frågan om det skattefria avdraget, och föreslår en förhöjning av detta med 50 %, d. v. s. i lägsta ortgruppen till 1,020 kronor och i högsta eller femte ortgruppen till 1,500 kronor. Detta är vad förslaget innebär, och det föreslås vidare, att den minskning, som däri genom skulle uppstå, skulle täckas av de större inkomsterna och förmögenheterna. Jag vill yrka bifall till denna motion, herr talman.

Så skulle jag bara vilja säga ett par ord i anledning av ett par yttranden, som föllts i denna debatt.

Man har här exempelvis från herr Andersons i Norrköping sida påstått, att den svenska konsumtionsbeskattningen vore så blygsam. Jag tycker inte alls, att den är blygsam. Speciellt det exempel, som gavs, nämligen kaffetullen, tycker jag ger i stället bevis på en ganska långt gående beskattning av en konsumtionsvara. Bara på kaffetullen tager man in 20 miljoner kronor, och den betyder för en svensk normalfamilj cirka 20 kronor per år. Man skall inte heller glömma, att av de skatter staten tager ut $\frac{2}{3}$ utgå på indirekt och endast $\frac{1}{3}$ på direkt väg. Därför är det rena konstruktionen, när man försöker göra gällande, att konsumtionsskatterna i detta land skulle vara så blygsamma.

Just denna indirekta beskattning synes mig vara ett mycket starkt skäl för höjning av det skattefria avdraget. Socialstyrelsen påpekar — och detta har just åberopats av en talare från utskottet i debatten — att den stora kategorien lantarbetare i vårt land får betala ungefär 10 % av sin inkomst i indirekt skatt. Denna lågt betalade arbetargrupp får i indirekt skatt erlägga mer än de ha att ge ut för bostad. Under sådana förhållanden vore det en rimlig begäran, att man genom höjning av det skattefria avdraget i varje fall befriade lantarbetarna från den direkta skatten, även om den i och för sig förhållandevis inte är så stor som den indirekta.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till vår motion.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten 1) av den utav herr Bårg m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, 3:o) bifall till det av herr Karlsson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet samt 4:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 751; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Olsson i Gävle begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1:o) av utskottets förevarande betänkande nr 46, röstar

Ja;

Ang. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i punkten 1:o) av den utav herr Bårg i Katrineholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Olsson i Gävle, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 83 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I följd härav nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter, på anmodan av herr förste vice talmannen, en av sedlarna upptogs ur urnan av herr Severin. Denna sedel utvisade nej; och hade kammaren alltså bifallit det förslag, som innefattades i punkten 1) av den utav herr Bårg i Katrineholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

På av herr förste vice talmannen vidare därå given proposition beslöt kammaren avslå det förslag beträffande motiveringen, som innefattades i den av herr Olsson i Närlinge och Löfvander avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Härefter föredrogs *punkten 2)*. Därvid yttrade

Herr **Olsson** i Gävle: Jag ber att i fråga om denna punkt få yrka bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten 2) av den utav herr Bårg i Katrineholm m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten 3) föredrogs nu; och anförde därvid:

Herr **Olsson** i Gävle: I överensstämmelse med det beslut, som vi ha fattat i den föregående punkten, hemställer jag om bifall till det utredningsyrkande, som återfinnes i reservationen.

Herr **Olsson** i Närlinge: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i punkten 3 om skrivelseförslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten 3) av den utav herr Bårg m. fl. vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Gävle, i anledning varav, efter given varsel, följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande betänkande nr 46, röstar

Ja;

Ang. ställig inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i punkten 3 av av den utav herr Bårg i Katrineholm m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 83 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I följd härav nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter, på anmodan av herr förste vice talmannen, en av sedlarna upptogs ur urnan av herr Hagman. Denna sedel utvisade nej; och hade kammaren alltså bifallit det förslag, som innefattades i punkten 3) av den utav herr Bårg i Katrineholm m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Vid slutligen skedd föredragning av *punkten 4)* anförde

Herr **Olsson** i Gävle: Jag hemställer om bifall till fjärde punkten i herr Bårgs reservation.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten 4) av den utav herr Bårg i Katrineholm m. fl. vid betänkandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 2.

Ang. särskild skatt å förmögenhet för år 1936. Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1936 jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1936 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 23, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1936.

Till behandling i samband med propositionen hade utskottet förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 198 av herr *Bagge m. fl.*; och
nr 200 av herrar *Tham* och *Lindgren*; samt

inom andra kammaren:

nr 328 av herr *Sefve m. fl.*;
nr 442 av herr *Jacobsson m. fl.*;
nr 551 av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*; och
nr 625 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*

Ang. särskild skatt å förmögenhet för år 1936. (Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å motionerna I: 200 samt II: 328, 442 och 625, antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1936; samt

2:o) att motionerna I: 198 och II: 551 måtte anses besvarade genom vad utskottet under punkten 1:o) hemställt.

Vid betänkandet var fogad reservation av herrar *Bärg* i Katrineholm, *Hjalmarsson*, *Lövgren* i Boden, *Olsson* i Gävle, *Sjödahl*, *Myrdal*, *Werner* i Hultsfred, *Eklund* och *Mårtensson* mot viss del av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Med hänvisning till vad jag sade i mitt anförande, när bevillningsutskottets utlåtande 46 behandlades, och med hänvisning till den motivering, som återfinnes i den av mig och mina partikamrater avgivna motionen, ber jag att få yrka bifall till denna motion.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen gav först propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten 1:o), dels ock på bifall till det av herr Karlsson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter blev på herr förste vice talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i punkten 2:o) av kammaren bifallen.

§ 3.

Härpå förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936 ävensom en i ämnet väckt motion.

I en den 3 januari 1936 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 22, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936.

Därefter hade Kungl. Maj:t i en den 5 juni 1936 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 268, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att under i propositionen nr 267 angiven förutsättning antaga vid propositionen nr 268 fogat, ändrat förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936.

Till utskottets behandling hade även överlämnats en i anledning av propositionen nr 22 inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* väckt motion, nr 624, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att 2 § i förordningen om extra inkomst- och förmögenhetsskatt måtte beträffande skattesatsernas storlek erhålla i motionen angiven lydelse.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande propositioner ävensom den i ämnet väckta motionen, antaga det vid propositionen nr 22 fogade förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936 med den ändring, att 2 § erhöles av utskottet föreslagna lydelse.

Ang. extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936.

Ang. extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936. (Forts.)

I en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Bärg* i Katrineholm, *Björnsson*, *Hjalmarsson*, *Lövgren* i Boden, *Sjödahl*, *Werner* i Hultsfred, *Eklund*, *Mårtensson* och *Persson* i Undersvik hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 268, antaga det vid propositionen fogade förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936; ävensom

2) att Kungl. Maj:ts proposition nr 22 samt motionen II:624 måtte anses besvarade genom vad under punkten 1) hemställts.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag skall med hänvisning till den diskussion, som förts i en föregående punkt, endast hemställa om bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Jag ber att få yrka bifall till motionen 624.

Herr **Olsson** i Närlinge: Herr talman! Jag skall tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Norrköping: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag fäster emellertid uppmärksamheten på en sak, som redan har blivit påpekad i första kammaren. När den extra inkomst- och förmögenhetsskatten nu höjes till det betydande belopp, som här ifrågasättes, vore det önskvärt, att även betalningen av denna skatt uppdelades på terminer, på samma sätt som är fallet med den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag anhåller att till riksdagens protokoll få anteckna en önskan, att departementschefen måtte taga frågan under övertägande och vidtaga lämpliga åtgärder för åstadkommande av en sådan ordning.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till motionen II:624; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Olsson i Gävle begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda betänkande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verk-

Ang. extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936. (Forts.)
 ställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 82 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 4.

Vid härefter skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 49, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser om gift kvinnas beskattning biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga, dels ock motioner i ämnet m. m. *Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga.*

Genom en den 11 mars 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 213, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

- 1) motorfordonsförordning; och
- 2) vägtrafikstadga.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

- nr 10 av herr *Lindhagen*,
 nr 319 av herr *Elof B. Andersson m. fl.*,
 nr 360 av herr *John A. Gustavson m. fl.* och
 nr 361 av herr *Nylander m. fl.*; samt

inom andra kamaren

- nr 390 av herr *Elmroth*,
 nr 655 av herr *Norell m. fl.*,
 nr 693 av herr *Andersson i Ovanmyra m. fl.*,
 nr 694 av herr *Nilsson i Göteborg m. fl.*,
 nr 696 av herr *Aronson m. fl.*,
 nr 710 av herr *von Seth m. fl.*,
 nr 712 av herrar *Elmroth och Wiklund*,
 nr 722 av herrar *Andersson i Igelboda och Andersson i Rasjön* och
 nr 723 av herr andre vice talmannen *Jeppsson m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av de vid ifrågavarande proposition fogade förslagen till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga riksdagen ej funnit skäl att mot desamma göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit;

B) att motionerna I: 10, I: 319, I: 360, I: 361, II: 655, II: 693, II: 696, II: 722 och II: 723, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna II: 390, II: 694, II: 710 och II: 712 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga, nedan delvis närmare omförmälda reservationer.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av herr andre vice talmannen **Jeppsson**, som yttrade: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande, nr 55, föreslås:

att utskottets hemställan må föredragas punktvis;

att punkten A företages till avgörande på det sätt, att först föredragas vart efter annat utskottets vid särskilda författningsrum gjorda uttalanden och därefter utskottets hemställan; samt

att utskottets uttalanden ej må uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu åter ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkten A.

Utskottets uttalanden angående särskilda författningsrum i förslaget till motorfordonsförordning.

Godkändes.

Utskottets uttalanden angående förslaget till vägtrafikstadga.

Utskottets uttalanden angående 1—5, 7 och 10 §§.

Godkändes.

11 § i förslaget till vägtrafikstadga lydde sålunda:

11 §.

Å väg må tävling med motorfordon eller cykel ej anordnas, utan att vederbörande länsstyrelse finner anledning meddela tillstånd därtill. Gives tillstånd har länsstyrelsen att meddela nödiga föreskrifter till förebyggande av fara och olägenhet för trafiken och dem, som äro bosatta eller uppehålla sig utmed vägen, ävensom att i övrigt vid tillståndet fästa de villkor, som kunna finnas påkallade.

Utskottet uttalade härutinnan, att utskottet ansett sig kunna lämna den föreslagna bestämmelsen utan erinran.

I en vid denna paragraf fogad reservation hade herrar *P. Sandström, Hage* och *Olovson* i Västerås förklarar sig anse, att tävlingar med motorfordon borde vara förbjudna.

Efter föredragning av utskottets uttalande anförde:

Herr Hage: Vid denna paragraf är avgiven en reservation, som går ut på att tävlingar med motorfordon å allmänna landsvägar skola vara förbjudna. Andra kammaren har tidigare uttalat sig i denna riktning, och vi tre reservanter vända oss fortfarande mot dessa tävlingar. Vi anse dessutom, att byggnaderna av autostrador befordras, genom att motortävlingar på landsväg icke äro tillåtna. Från den utgångspunkten och med denna korta motivering skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

Herr **Österström**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Denna är i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förevarande uttalande, dels ock på godkännande av det uttalande, som innefattades i den vid paragrafen fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Utskottets uttalanden angående 12, 13, 17—20 och 22 §§.

Godkändes.

23 § 1 mom. i förevarande förslag till vägtrafikstadga var av följande lydelse:

23 §.

1 mom. Automobil med ett största hjultryck överstigande 2,000 kilogram må ej framföras å allmän väg, gata eller annan allmän plats utan särskilt tillstånd. Tillstånd skall sökas hos länsstyrelsen i det län, där vägen är belägen, eller, om trafiken skall försiggå inom viss stads område, hos polismyndigheten i staden.

I anledning av motionerna II: 723 samt I: 361 och II: 696 förordade utskottet, att i förevarande moment måtte införas en bestämmelse om rätt att framföra automobil, vars högsta hjultryck efter den i 2 § 1 mom. i förslaget till motorfordonsförordning angivna beräkningsgrunden överstege 2,000 kilogram eller eljest medgivet största hjultryck, därest automobilen lastats så att dess förhandenvarande hjultryck icke överstege det högsta tillåtna.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Linder, Frändén, Lindhagen, Norman, Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del bort lämnas utan erinran.

Sedan utskottets uttalanden angående 23 § föredragits, yttrade:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr andre vice talman! Jag känner mig skyldig att uttala mitt tack till andra lagutskottet för det välvilliga yttrande, som det bestått Kungl. Maj:ts förslag i dessa båda frågor rörande motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan. Utskottet har i allt väsentligt biträtt Kungl. Maj:ts förslag, och de få jämkningar och justeringar, som av utskottet företagits, röra endast oväsentliga detaljer. På föreliggande punkt rör det sig heller icke om någon större meningsskiljaktighet. Enligt utskottet bör det å väg vara tillåtet att färdas med bil, vars teoretiskt högsta hjultryck överstiger det eljest för vägen tillåtna, endast det faktiska hjultrycket icke överskrider detsamma. Jag har tagit till orda uteslutande därför att jag är rädd för att denna bestämmelse kan komma att leda till att en hel del lastbilschaufförer kunna frestas till att överträda bestämmelsen. Jag förstår och erkänner, att det finns praktiska skäl, som kunna tala för den av utskottet föreslagna bestämmelsen. Men med hänsyn till den gamla goda regeln, att man inte skall inleda människor i frestelse, anser jag det vara lugnast att hålla sig till Kungl. Maj:ts förslag och yrkar följaktligen bifall till reservationen på denna punkt.

Herr **Österström**: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Första kammaren har redan tagit detta, och jag hoppas, att departementsche-

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)
fen inte ser med alltför oblida ögon, att denna kammare stannar i samma beslut.

Vidare anfördes ej. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets uttalanden angående 23 §, dels ock på godkännande av samma uttalanden med den ändring, som innefattades i nyssnämnda av herr Linder m. fl. avgivna vid 23 § 1 mom. fogade reservation; och godkände kammaren utskottets uttalanden.

24 § 1 mom. i förslaget till vägtrafikstadga hade följande avfattning.

24 §.

1 mom. Automobil må icke inom tätbebyggt område framföras med högre hastighet än 40 kilometer i timmen. Omnibus och lastautomobil må annorstädes ej framföras med högre hastighet än 50 kilometer i timmen.

Härutinnan uttalade utskottet, bland annat, att utskottet funne övervägande skäl tala för att några föreskrifter om högsta medgivna hastigheter icke borde meddelas för personautomobiler, motorcyklar och lättviktsmotorcyklar för färd inom tätbebyggt område.

I en vid förevarande moment fogad reservation hade herrar *Frändén, Hage, Olovson* i Västerås och *Hermansson* förklarar sig anse, att den av Kungl. Maj:t föreslagna författningstexten bort tillstyrkas, dock, i överensstämmelse med vad föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet yttrat, med det tillägg, att vederbörande myndigheter skulle, där trafikförhållandena det medgäve, äga förordna om höjning av maximihastigheten för personautomobil till högst 50 kilometer i timmen.

Efter föredragning av utskottets angående 24 § gjorda uttalanden anförde:

Herr **Hage**: En av de viktigaste punkterna i denna förordning, gäller om körhastigheten vid färd genom tätbebyggda samhällen skall vara reglerad eller om i sådant fall skola gälla samma bestämmelser om oregerad hastighet, som gälla för övriga delar av landsvägen. Enligt min mening verkar det som ett observandum för bilförarna, att man gör skillnad på färdhastigheten genom tätbebyggda samhällen och i övrigt. De veta då, att när de komma till en tätbebyggd plats, måste de reglera hastigheten och icke överskrida en viss fart. Från denna utgångspunkt vill jag säga, att jag tycker att regeringens förslag om reglerad hastighet genom tätbebyggda samhällen är en god bestämmelse. Den kommer att verka som en lystringssignal till bilförarna att iakttaga försiktighet, då de passera tätbebyggda platser. Jag skall därför be att få yrka bifall till den reservation, som återfinnes på sidan 154 och som är avgiven av herrar *Frändén, Hage, Olovson* i Västerås och *Hermansson*, vilken i huvudsak överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Österström**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Saken är ju den, att både Kungl. Maj:t och utskottet i sina förslag ha siktat till att i största möjliga mån söka trygga trafiksäkerheten. Ett lämpligt sätt att göra det ha vi ansett vara att lägga allt ansvar på motorförarna och vädja till deras eget omdöme. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag tycker att det går väl långt, när herr *Österström* står upp här i kammaren och vill inbilla kammarens leda-

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

möter, att trafiksäkerheten skulle ökas genom medgivande av obegränsad hastighet vid framförande av motorfordon genom tätbyggda samhällen. När Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit den hastighetsbestämmelsen, att motorfordon i tätbyggda samhällen få framföras med en hastighet av 40 km i timmen, så anser jag det vara tillräckligt. Det förhåller sig ju så, att just i de tätbyggda samhällena är faran störst för de delar av befolkningen i dessa samhällen, som ha sina utfartsvägar från byggnaderna ut till landsvägarna. Det går ju knappast en dag utan att tidningarna innehålla uppgifter om barn, som blivit överkörda av bilar på vägarna just utanför sina hem. Här säger herr Österström, att man är mest säkerställd, om man lägger allt ansvar på bilförarna. Jag förmodar, att kammarens ledamöter inte ha någon större respekt för det ansvar, som i dessa tider ådagalägges av bilförarna. Det är enligt min mening som det nu är ordnat nog med bildöden på landsvägarna.

Nu har det redan beslutats, att man får framföra ännu större bilar med obegränsad hastighet på vägarna i allmänhet. Skall man nu också få köra med obegränsad hastighet genom tätbyggda samhällen med automobiler så stora, att de ha plats för nio personer, så blir det säkerligen illa beställt med trafiksäkerheten. Jag vill inte vara med om att taga på mitt ansvar ett sådant beslut, som det herr Österström här rekommenderar. Jag ber, herr talman, att få på det mest allvarliga sätt vädja till kammarens omdömesförmåga och yrkar bifall till reservationen.

Herr *Erlander* instämde häruti:

Herr **Molander**: Herr talman! Herr Olovson i Västerås tyckte, att det gick väl långt, när utskottet hade rekommenderat obegränsad hastighet genom tätare byggda samhällen. Jag tycker för min del, att det går väl långt, när herr Olovson kan komma och påstå, att utskottet har rekommenderat något sådant. Vi ha ju andra begränsande bestämmelser i en hel rad av de övriga paragraferna, som stå före den 24:de. I andra paragrafen säges ju, att »varje vägfarande skall iakttaga all den omsorg och varsamhet, som till förekommande av olycksfall betingas av omständigheterna. Han skall uppträda hänsynsfullt mot andra vägfarande och mot dem, som bo eller eljest uppehålla sig vid vägen.» I § 3 stadgas ju, »att han skall vid varje tillfälle anpassa färdhastigheten efter vad behörig hänsyn till andra vägfarande och till trafiksäkerheten kräver och nödig försiktighet bjuder».

Hur kan det då vara obegränsad hastighet? För min del måste jag säga, att vad herra Olovson i Västerås och Hage föreslagit, nämligen att tillåta en hastighet i städer och tätare byggda samhällen av 50 km i timmen är någonting synnerligen riskabelt. Vill herr Hage eller herr Olovson medgiva, att man skulle utan vidare få köra med 50 km. i timmen? Nej, ni måste falla tillbaka på andra och tredje paragraferna. Detsamma måste väl också gälla, om man inte skall ha någon annan inskränkning beträffande hastigheten än vad försiktighet och omtanke om trafiksäkerheten kräver.

Den fria hastigheten på landsvägarna synes ju ha slagit väl ut och för min del kan jag ju, ehuru det kanske inte betyder så särdeles mycket, säga, att jag ju praktiserat både att köra bil och att gå. Jag vågar påstå, att jag är både en god fotgängare och en tämligen god bilförare. På grund av de lärdomar jag skaffat mig i dessa stycken, tror jag inte, att man behöver gå alltför långt, utan man tryggar faktiskt trafiksäkerheten bättre, om man godkänner, vad utskottet här rekommenderat.

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr talman! De vägtrafiksakkunniga, som hade till uppgift att utarbete förslag till ny vägtrafikstadga, föreslogo, att den nuvarande maximihastigheten 35 km i timmen, vid färd inom städer eller andra tätbebyggda samhällen, skulle höjas till 50 km i timmen. Emot detta har utskottet vänt sig i ett enligt min mening alldeles riktigt resonemang. Utskottet har alldeles rätt däruti, att skall man sätta upp en bestämmelse om maximerad hastighet vid färd uti städer och andra tätbebyggda samhällen, så får denna siffra inte vara så hög som 50 km i timmen, och detta därför, att vilken maximisiffra man än sätter, så inger man förarna lätt den uppfattningen, att om de bara hålla sig under den, så ha de gjort, vad på dem ankommer för att undvika anledningar till olyckor och missöden i trafiken. Det är en uppfattning, som naturligtvis är alldeles felaktig, eftersom man inte får tolka sin skyldighet om att vara försiktig i trafiken så enkelt, som att bara hålla sig vid en viss hastighet. Det finns också en del andra omständigheter, som måste inverka på körsättet.

Jag tror således i likhet med utskottet, att den minst önskvärda lösningen av förevarande fråga är att sätta en så hög maximigräns som 50 km i timmen, men däremot är jag inte ense med utskottet därom, att tiden skulle redan nu vara inne för att slopa alla gränser för den tillåtna hastigheten i städer och andra jämförliga samhällen. Man måste nämligen tyvärr fortfarande räkna med att ansvarskänslan, omdömet och kunnigheten inte är tillräckligt stor hos alla våra bilförare för att man skall kunna överlämna helt och hållet åt dem själva att avgöra, hur stor hastigheten bör vara. Om vi gå till rättsstatistiken, skola vi finna, att årligen bötfällas ett mycket stort antal personer för förseelser mot motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan. År 1933 — det sista året som finnes för statistik i detta avseende — begingos sammanlagt 49,487 förseelser mot vägtrafikstadgan och motorfordonsförordningen. För dessa förseelser bötfölls under 1933 icke mindre än 41,924 personer. Även om det i dessa siffror naturligtvis ingår en mängd rent bagatellartade förseelser, så tror jag dock, att så länge man rör sig med så överväldigande bevis på att körkulturen och hänsynen mot andra vägfarande inte trängt tillräckligt långt ned hos våra bilförare, säkerheten bjuder oss att fortfarande upprätthålla bestämmelsen om viss maximihastighet. Men denna siffra för den tillåtna maximihastigheten bör då, som jag nyss nämnde, inte sättas för hög. Den är för närvarande 35 km i timmen. I Kungl. Maj:ts proposition är det föreslaget 40 km i timmen. Inte bara för de fem kilometernas skull utan för att man skulle få ett mindre antal hastighetstal att röra sig med — vi ha nu en tre, fyra stycken, men enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vi bara få två. Jag är övertygad om att bestämmelsen om en maximihastighet av 40 km i städer och tätbebyggda samhällen lämnar tillräckligt stort spelrum, tillräcklig frihet för motorförare att färdas med den hastighet, som de behöva färdas med i de områden det här gäller. Det gäller här i regel en sträcka på ett par tre kilometer eller så, och om man räknar ut vad skillnaden gör i tidsvinst, om man håller 40 eller 50 km, så skall man finna, att det rör sig om bara några sekunder. Det är det enda lilla man i verkligheten vinner genom att sätta upp hög fart och äventyra inte bara egen utan även andra vägfarandes säkerhet. Jag är övertygad om att vi göra klokast i att behålla också den anvisning om tillräcklig hänsyn i trafiken, som ligger i upprätthållandet av bestämmelsen om maximihastigheten, och yrkar därför bifall till reservanternas förslag.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Herr statsrådet har redan påpekat, att det är fråga om en mycket liten tidsvinst, då man i städer och tätbebyggda samhällen kör med högre hastighet än den av Kungl. Maj:t föreslagna.

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

Jag vill passa på att understryka detta. En vanlig stad har en utbredning på ett par kilometer. Den sträckan avverkar man på någon minut även med mycket låg hastighet, och den tidsvinst man får med högre hastighet, är sålunda så ytterst betydelselös, att man inte av den anledningen bör köra med en hastighet, som medför risker både för sig själv och andra trafikanter.

Det finnes i utskottets förslag om fri hastighet en alldeles bestämd fara, som jag i egenskap av både fotgängare och bilist på allvar vill varna för. Ingen, som uppmärksammat bilismen under de sista femton åren, kan ha undergått att lägga märke till att hastigheten undan för undan har stegrats. På landsvägarna har hastigheten sluppit fri, naturligtvis med den begränsning som den av herr Molander refererade försiktighetsregeln innebär, men hastigheten är där principiellt sett fri. Det är ingenting att göra åt den saken. Landsvägarna äro motorfordonens, tyvärr. Det har redan påpekats, att andra trafikanter inte kunna trivas där. Men då det inte kan anses innebära något allvarligt avbräck för bilisterna att de få sakta farten vid tätbebyggda samhällen, böra inte extrema bilistsynpunkter få avgöra denna fråga. Även de, som köra bil, böra kunna visa litet självbesinning och litet respekt för sina medmänniskor och inte kräva, att de alltid skola prisgivas och deras intresse åsidosättas bara för att vi, som åka bil, skola slippa risken att bötfällas för hög hastighet.

Jag har sagt, att det innebär en bestämd fara för att hastigheten undan för undan jagas upp och att trafiken i städerna blir snabbare. För ansvarskännande motorförare är det tråkigt att iakttaga detta. Men det är ingenting annat att göra än att följa med i den hastighet som bilköerna ha, även om de anse hastigheten vara för hög. Det blir tyvärr de mest hänsynslösa och de minst ansvarskännande som bestämma takten. Det är all anledning att antaga, att lössläppandet av hastigheten i städerna skulle komma att medföra, att hastigheten vid trafiken i städerna ytterligare stegrades med väldiga risker för nya olycksfall. Med dessa ord har jag velat ansluta mig till reservationen och till yrkandet om bifall därtill. Det finns inte något verkligt skäl, inte ens ur bilisternas synpunkt, för att släppa hastigheten lös i städerna, men många skäl tala mot detta. Och jag vill framför allt till mina kamrater, som ha det större eller mindre nöjet att dagligen nödgas köra bil, säga, att man skall inte i onödan utmana den allmänna opinionen, ty vi, som köra bil, skola komma ihåg, att de andra äro dock i majoritet, och de kunna en dag komma att taga hämnd på oss.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Mellerud, *Andersson* i Munkaljungby, *Werner* i Höjen, *Hansson* i Rubbestad och *Hammarlund*.

Herr Hage: Herr talman! Herr Molander åberopade sin stora erfarenhet på detta område. Han hade kört bil och han hade gått på landsvägarna. Ja, jag har också gått på landsvägarna, och jag har mycket åkt bil, även om jag inte själv kör bil. Men jag har en ytterligare kvalifikation framför herr Molander, ty jag har legat *under* en bil på landsvägen. Efter det fick jag ligga en månad på lasarett, och jag tycker därför att jag har minst lika stora förutsättningar som han att bedöma den här saken.

Sedan vill jag säga till herr Molander, att när han framställer saken så, att vi reservanter vilja ha en maximihastighet av 50 km i timmen i tät bebyggda samhällen, så är det inte rätta sättet att framställa saken. Ty vi påyrka en maximihastighet av 40 km i timmen, men att det under vissa förhållanden, då trafikförhållandena medgiva detta, skall kunna medgivas en fart av 50 km i timmen. Det kan t. ex. vara en stad, där en stor del av ytterdelen är litet

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)
bebyggd. Det är tänkbart, att man där kan tillåta en hög hastighet. Däremot är det alldeles orimligt att tillåta en obegränsad hastighet inne i själva samhället.

Nu säger herr Molander, att det är inte fråga om obegränsad hastighet, ty vi ha en bestämmelse i 2 § av vägtrafikstadgan om att »varje vägfarande skall iakttaga all den omsorg och varsamhet, som till förekommande av olycksfall betingas av omständigheterna». Ja, det ha vi, men enligt vårt förslag har chauffören, inte blott att följa den bestämmelsen, utan det tillkommer för honom att taga hänsyn till bestämmelsen om en maximihastighet av 40 km i timmen vid fart genom tätbebyggt samhälle. Man kan säga, att figurligt sett skulle enligt vårt förslag det finnas två säkerhetsbromsar på bilen, men enligt herr Molanders förslag skulle det endast finnas en. Jag tycker det är bättre att resa med en bil, som har två bromsar, än med en bil, som har bara en broms.

När sedan herr Molander talade om den obegränsade hastighet på landsvägarna, som vi beslutade för några år sedan, och sade, att den icke dragit med sig några faror, vill jag säga, att jag läste nyligen en artikel, synbarligen skriven av en mycket kunnig man, som förklarade, att den saken diskuterar man verkligen fortfarande och att den bestämmelsen har ännu inte gällt så länge, att man kan avge ett bestämt omdöme om vad den obegränsade hastigheten resulterat i. Det är dock ett faktum, att det efter tillkomsten av denna bestämmelse varit en oerhörd massa olycksfall. Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta och vidhåller mitt yrkande.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag måste sälla mig till dem, som uttalat sig till förmån för utskottets linje. När man är ute och kör bil, måste man taga hänsyn till alla olika omständigheter, vare sig man kör på landsväg eller i tät bebyggt samhälle. Den som kör bil måste iakttaga enligt lagens föreskrift all varsamhet, som är nödvändig vid bilföring. Den nödvändigaste förutsättningen för uppnående av sådan aktsamhet är ingalunda i bestämmelser för olika områden fastställda olika maximihastigheter. Inom varje sådant slag av område kan det vara en del särskilda omständigheter att taga hänsyn till vid bedömandet av hur fort det kan vara lämpligt att där köra. Vi ha fri hastighet på landsvägarna oavsett hur dessa landsvägar se ut. Och dock finnes det inom städernas områden vägar om låt oss säga en halv mils längd, där knappast någon bebyggelse förekommer på sidorna och där man lugnt, utan någon risk för dem som bo utmed vägarna, kan sätta upp vilken hastighet som helst, men där skall hastigheten vara begränsad. Men å andra sidan får man färdas på våra krokiga landsvägar med 80, 90, ja 100 kilometers fart, även om det ligger skolor utmed vägen, där barn kunna springa ut på vägen, då olyckan omedelbart kan vara framme.

Jag skall taga ett exempel från vägen mellan Malmö och Arlöv. Där finnes en väg, där trafiken är enkelriktad. Det är egentligen två mycket breda vägar. Jag försäkrar, att man där kan köra utan någon risk med samma hastighet som på landsvägarna. Men där är det begränsad hastighet, trots att det inte är någon risk. Men på våra krokiga landsvägar har man rätt att driva upp hastigheten till 80, 90 och 100 kilometer i timmen. Det är orimligt, att så skall vara fallet. Här vilja alla vara med om att man skall begränsa olyckorna, men frågan är, om man på det sättet kan komma till målet, att begränsa olyckor i samband med bilåkning. Det är inte riktigt att säga, att man har obegränsad hastighet, ty denna hastighet måste, som jag förut sagt, vara begränsad med hänsyn till hurudana förhållandena äro vid olika körningar, inom olika samhällen och med avseende å olika vägars beskaffenhet. Där

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

kan det, såvitt jag förstår, också uppstå en del tråkigheter vid inträffade olyckor på grund av att det är varierande maximihastigheter för de olika samhällena. Om det blir process om saken, skall chauffören ha ansvaret, antagligen utmätt med hänsyn till om han legat något över den tillåtna hastigheten eller något under. För min del vill jag säga, att chauffören har lika stort ansvar, vare sig han kör över eller under maximihastigheten. Han har ansvar med hänsyn till den situation som föreligger och inte enbart med hänsyn till den hastighet som är bestämd.

Statsrådet Leo meddelade några siffror rörande de olika förseelser mot denna stadga som förekommit. De äro många. Men jag undrar, om det inte är en något missvisande statistik, ifall man skall lägga antalet därav till grund vid bedömande av antalet bilolyckor, ty i ett stort antal av fallen är det felparkering och dylikt som förekommit. Jag undrar om det inte är många ledamöter av denna kammare, som begått brott mot denna stadga genom felparkering. Jag tror, att i denna statistik ingå dylika förseelser bland grövre förseelser särskilt inom större städer.

Med stöd av det anförda anser jag, att kammaren bör taga utskottets hemställan till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Med herr Andersson i Malmö förenade sig herr *Paulsen*.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande. Då en del invändningar mot kravet på fri hastighet icke bemötts med ett enda ord, vill jag nu säga några ord därom.

Ett skäl, som anföres för begränsad hastighet, är, att olycksfrekvensen skall bli större, om man tillåter fri hastighet i städer och tätt bebyggda samhällen. Men det är en tro, som i själva verket inte äger riktighet. Vi kunna icke lagstifta mot ansvarslösa motorfordonsförare, som icke taga hänsyn till fastställda bestämmelser. Även om det finns anslag i ett samhälle, att hastigheten där är begränsad så och så, köra de ändå som de behaga. Det kunna vi inte lagstifta för. Vi lagstifta för normala förhållanden och för ansvars-kännande bilförare. När vi släppte farten fri på landsvägarna, sades det här, att det skulle komma att flyta strömmar av blod efter våra vägar. Sedan vi fått den fria farten, ha visst inte dessa olycksprofetior, som spåddes i riksdagen, slagit in, utan man har kunnat konstatera, att det reder sig mycket bra med den utökade farten. När vi gingo in för den tysta trafiken, undrade man, hur det skulle gå. Man trodde, att olyckorna skulle komma att bli mycket stora. Vi ha haft denna en tid, och det är väl ingen, som vill återgå till det gamla.

Den av utskottet föreslagna fria farten innebär i korthet, att sådan fart får hållas, som förhållandena medgiva, med de inskränkningar, som myndigheterna genom väl synliga anslag påbjuda. Under vissa omständigheter kunna 20 kilometers hastighet vara för hög fart, då i andra fall över 60 kilometer i timmen kunna köras utan risk under vissa tider under dygnet. För att ta ett exempel ur högen kan pekas på Stockholm. Vissa stadsdelars tränga gator och gränder ävensom de starkt trafikerade centralare delarna medgiva ringa hastighet mot vad som kan medgivas i viss riktning efter Strandvägen eller ut mot Västerbron och Tranebergsbro, Ängby, Drottningholm m. fl. platser.

Vid bedömandet av hastighet, som lämpligen bör få förekomma, har man att taga hänsyn till en del omständigheter, som på senare tid tillkommit. Om jag jämför en vagn av år 1936 och en vagn av år 1930, är skillnaden så vä-

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)
sentlig, att vi kunna höja hastigheten väsentligt, och ändå ha en större säkerhet. Man har fått lågtrycksringar med mindre risk för punktering. Man har fått ett effektivt bromssystem. Den tekniska manövreringen är mera fulländad och vagnen ligger bättre på vägen. Det är en annan omständighet som jag vill erinra om. Vi ha antagit en lag, som säger, att man inte får bygga hus eller ha skymmande föremål närmare en väg än 12 meter från vägens mitt. Det blir alltså bättre sikt och vi bygga vägar av annan standard än tidigare. Alla dessa förhållanden tala för, att man måste jämka på de bestämmelser, som finnas. Nu är gränsen flyttad till 40 km enligt Kungl. Maj:ts proposition och till 50 km enligt moionärernas och reservanternas förslag. Med stöd av vad jag anfört anser jag, herr talman, att det inte är någon risk att införa den fria hastigheten. Visserligen kan det finnas en del tanter, som sitta i sina rum och vid seendet i sina skvaller speglar oja sig över motortrafiken, men det är något som man får sätta sig över och som inte har med saken att skaffa. Starkaste skälen tala för utskottets förslag, till vilket jag ansluter mig.

Herr Thorell: Herr andre vice talman! När jag hör de talare, som tala mot fri hastighet, erinrar jag mig ett yttrande från år 1930, när denna fråga diskuterades. En talare, herr Molander, vilken även nu deltagit i debatten, sade då, att man skulle kunna tro, att herrarna aldrig kört bil eller åkt bil.

När herrarna tala mot införande av fri hastighet, måste ni inte ha observerat förhållandena i Stockholm. Jag kör ofta till Stockholm med bil och då måste jag passera Älkistan. Där finnes anslag om en maximihastighet av 45 km i timmen. Där är mycket stark trafik. Jag kör i en fil av lastbilar, bussar och personbilar. Jag möter också vanligen en körfil. Men hastigheten kommer ytterst sällan ner till 45 km. I de flesta fall går den upp till 60 km, någon gång till 65 eller 70 km. Då frågar jag er, ärade kammarledamöter, som stå emot den fria hastigheten: Om det råkar vara en trafikfälla utsatt och någon önskar följa bestämmelserna men tvingas att följa med i filen, är det då inte absolut orättvist, att han skall bötfällas på grund av gällande bestämmelser? Jag har kört denna väg i många år och aldrig sett, att det inträffat någon olycka. Jag har aldrig, trots att jag så gott som vid varje resa till Stockholm överskridit tillåten hastighet, blivit bötfälld. Men en jordbrukare i mycket blygsam ekonomisk ställning reste en natt i höstas den vägen fram, då det inte var någon trafik alls där, och han hejdades av polisen, samt fick plikta 20 kronor. Jag skall taga ett annat exempel, då statsrådet säger, att det är ett stort antal personer som bötfällas. Ja, hur går det till? Jag reste i fjol genom Bålsta samhälle i Uppland. När jag kom till en god vän, som bodde på andra sidan av samhället, talade han om, att under den dagen hade polisen hejdat ett stort antal personer, som färdats fram i bil, och de bötfälldes. Men jag kom fram där på kvällen och hade turen att komma efter det att trafikfällan var indragen. Jag körde säkert lika fort som de andra, alltså överskridande den tillåtna hastigheten. Då frågar jag: Är det någon rim och reson i att uppehålla en lagstiftning, där det blir rena lotteriet, om en person blir föremål för lagliga åtgärder eller inte? Den, som är en mycket hyggelig bilförare, hänsynsfull mot medtrafikanter, och som kör försiktigt, kan bli bötfälld, medan bildrullen kanske kör sin väg fram utan påföljd under hela sitt liv.

När statsrådet talade om antalet bötfällda, ingå väl däri, förmodar jag — statsrådet har väl inte gjort något utdrag ur straffregistret — även andra saker, t. ex. böter för olaga parkering, för nummerskyltar som varit smutsiga och annat liknande. Vi skola väl ändå inte, om vi vilja uppehålla lagens helgd

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)

och vårt anseende som lagstiftare hålla på en vägtrafikstadga, som ingen följer, åtminstone inte i större utsträckning. — Vi skola införa sådana lagar och författningar, som inte bli till åtlöje och avtrubbar respekten för dessamma.

Tiden är långt framskriden, och jag har ytterligare endast en sak att säga, nämligen till herr Olovson i Västerås. Han vädjade till kammarens omdömesförmåga. Ja, ärade kammarledamöter. Är det någon enda av er, som kör bil eller åker i bil, som känner med sig, att han, därest en hastighet av 50 km föreskrives, inte kommer att överskrida denna fart och sålunda bli lagbrytare? Om ni inte jakande kunna besvara denna fråga, vädjar jag till eder, om ni vilja vara med om att rekommendera en trafikstadga, som ni inte själva känna er vara säkra på att kunna efterleva.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr andre vice talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och andra lagutskottet, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

från bankoutskottet, nr 348, i anledning av fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ansvarighetslag för nämnda fullmäktige m. fl.; samt

från första lagutskottet:

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad m. m.;

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 353, i anledning av väckta motioner angående offentliga nöjestillställningar m. m.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1936/1937 till arbetsrådet;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående bidrag till skattetyngda kommuner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ytterligare avsättning till bankinspektionens fond; och

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till vägtrafikmyndighetens verksamhet under budgetåret 1936/1937;

Ang. motorfordonsförordning och vägtrafikstadga. (Forts.)
sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 9, angående ersättning åt utskottets tjänstemän; samt

första lagutskottets memorial, nr 53, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 48 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m., dels ock väckta motioner angående statsfientlig verksamhet m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.24 e. m.

In fidem
Per Cronvall.